

SİNOP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

EN ESKİ DEVİRLERDEN
EGE GÖÇLERİNE KADAR TROYA

HAZIRLAYAN
SUNA BARIŞ AYDIN
YÜKSEK LİSANS TEZİ

EN ESKİ DEVİRLERDEN EGE GÖÇLERİNE KADAR TROYA

SUNA BARIŞ AYDIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARİH ANABİLİM DALI

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EN ESKİ DEVİRLERDEN EGE GÖÇLERİNE KADAR TROYA

SUNA BARIŞ AYDIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Prof. Dr. EKREM MEMİŞ

SİNOP-2019

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Sinop Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmenliğine göre hazırlanmış olduğum “ **En Eski Devirlerden Ege Göçlerine Kadar Troya**” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğumu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmenliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Sinop Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun.... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

25.../06/2019

Suna BARİŞ AYDIN

TEZ KABUL VE ONAY SAYFASI

Suna BARIŞ AYDIN tarafından hazırlanan “ En Eski Devirlerden Ege Göçlerine Kadar Troya” başlıklı bu çalışma, 25.06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS tezi olarak** kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Ekrem MEMİŞ
Sinop Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi / Tarih A.B.D

Üye Prof. Dr. Süleyman BÜYÜKKARCI
Sinop Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi / Tarih A.B.D

Üye Prof. Dr. Mehmet YAVUZ ERLER
Samsun 19 Mayıs Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi / Tarih A.B.D

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2019

(Unvanı, Adı ve Soyadı)

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Eüpegin DİLEK

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
KISALTMALAR.....	V
ÖNSÖZ.....	VI
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
KAYNAKLAR.....	3
A-YAZILI KAYNAKLAR.....	3
a) Çivi Yazılı Hitit Metinleri.....	6
1- KUB XIV, 1 cat 89 (Madduwattaş Metni).....	6
2- KUB XIV, 2 Rs. III 6-9.....	7
3- KUB XIV, 3 (Tavagalavaş Mektubu).....	7
4- KUB XIV, 15/I 23-26.....	9
5- KUB XXIII, 11.....	9
6- KUB XXVI, 91.....	11
7- Alakşanduş Antlaşması.....	12
b. Homeros Destanları.....	13
B-ARKEOLOJİK KAYNAKLAR.....	16
1-Troya Kazıları.....	16
İKİNCİ BÖLÜM	21
HEİNİRİC SCHLİEMANN VE TROYA' NIN KEŞFİ.....	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	25
NEOLİTİK ÇAĞDAN MÖ. 2. BİNYIL SONLARINA KADAR TROYA VE ÇEVRESİ.....	25
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	34
AKALAR' IN KÖKENİ VE KİMLİĞİ MESELESİ.....	34
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	43
TROYA SAVAŞLARI.....	43
ALTINCI BÖLÜM.....	49
EGE GÖÇLERİ VE SONRASINDA TROYALILAR.....	49
SONUÇ.....	57
KAYNAKÇA.....	59
EKLER.....	63
ÖZGEÇMİŞ.....	

ÖZET

Dünya tarihinde çok önemli bir yer tutan Troya kenti, Batı Anadolu'da bulunur. Günümüzde Çanakkale yöresinde yer alan bu kent, MÖ. 5. Binyıldan beri yerleşimin bulunduğu bir kenttir. Bulunduğu coğrafi konum nedeniyle bu topraklar üzerinde iki büyük savaş meydana gelmiştir. Bunlardan ilki, MÖ. 1240-1230 yılları arasında Akalar ve Troyalılar arasında gerçekleşen, Troya Savaşıdır. İkincisi ise 1915 yılında yaşanmış olan Çanakkale Boğazlar Savaşıdır.

Arkeolojik ve yazılı kaynaklar eşliğinde Troya kentini, en eski çağlardan itibaren tanıtmaya çalışacağız. Homeros'un İlyada adlı destanında bahsettiği Troya Savaşı, gerçekten Helen ve Paris yüzünden mi çıkmıştı, yoksa savaşın nedeni gerçekte farklı mıydı? Bu gibi soruların cevabını bulmaya çalıştığımız Tezimiz, Troya Savaşından sonra meydana gelen Ege Göçleri ve neticesinde, Troyalılar' a ne oldu sorusunun cevabı ile sonuçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Troya, Çanakkale Boğazı, Akalar, Homeros, Helen, Paris, Ege Göçleri.

ABSTRACT

Troia city, which holds a very important place in World history, is located in Western Anatolia. Today the city of Çanakkale, B.C. It has been a settlement since the 5th Millennium B.C. Two major wars on these lands occurred due to the geographical location. The first of these is the Troia War between the Achaeans and Trojans between 1240-1230 B.C. The second is the Battle of the Çanakkale Strait War, which took place in 1915.

Archaeological and written sources of the city Troia from the oldest ages we will try to promote. Was the war in Troy really because of Helen and Paris, as Homer had mentioned in his epic Iliad, or was the reason for the war really different? The thesis that we tried to find the answers to such questions, resulted in the Aegean Migration after the Trojan War and the question of what happened to the Trojans.

Keys Words: Troy, Battle of the Çanakkale Strait, Achaeans, Homer, Helen, Paris, Aegean Migration.

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı Geçen Eser

a.g.m. : Adı Geçen Makale

A.Ü.D.T.C.F. : Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi

Bkz : Bakınız

CAH : Cambridge Ancient History

E.Ü.E.F. : İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

İ.Ü.E.F. : İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

KBo. : Keilschrifttexte aus Boğazköi. Berlin

KUB. : Keilschrifturkunden aus Boğazköi. Berlin

M.Ö. : Milattan Önce

MVAeG : Mitteilungen der Vorderasiatisch-ägyptischen Gesellschaft. Leipzig

s. Sayı

T.T.K : Türk Tarih Kurumu

ÖNSÖZ

Bilindiği üzere Troya, Eskiçağ Anadolu' sunun en önemli merkezlerinden biridir. MÖ. 5. Binyıldan itibaren yerleşime sahip olan Troya, MÖ. 3. Binyıldan itibaren de Anadolu' nun önemli kentlerinden biri olarak karşımıza çıkar. MÖ. 2. Binyılda ise önemli bir krallığın, Viluşa Krallığı'nın merkezi olur. Bu krallık, Anadolu'nun MÖ. 2. Binyıldaki başat gücü Hititler ile her daim iyi ilişkiler içerisinde bulunmuştur. Ancak bu iyi ilişkiler Troya bölgesini, Akaların istilasından kurtarmaya yetmemiştir.

Gerçekten MÖ. 13. yüzyıl'ın ikinci yarısında Agamemnon' un önderliğinde Troya önlerine demir atan Akalı müttelikler, Çanakkale Boğazı'nın denetimini ele geçirebilmek için Troyalılar ile tam 10 yıl savaşmak zorunda kalmışlardır. Doğrusunu söylemek gerekirse Troya savaşları, Doğu-Batı mücadelesinin ilk aşamasıdır. Çünkü dünya tarihinde Doğu ve Batı blokları ilk kez bu savaşta karşı karşıya gelmişlerdir. Bir başka anlatımla Troya Savaşları, “Eski Çağ'ın Birinci Dünya savaşı” olarak kabul edilmektedir.

Danışman hocam Prof. Dr. Ekrem Memiş' in nezaretinde tamamladığım “ EN ESKİ DEVİRLERDEN EGE GÖÇLERİNE KADAR TROYA” başlıklı Yüksek Lisans tezimde Troya' nın tarih öncesi dönemlerini de, tarihi dönemlerini de kaynakların ışığında ele almaya çalıştım. Tezimiz Önsöz, Kısaltmalar ve Giriş dışında 6 ana bölümden oluşmaktadır.

- I. Bölüm'de yazılı ve arkeolojik kaynaklar ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.
- II. Bölüm'de Troya' yı keşfederek adını en tanınmış kişiler arasına sokmayı daha hayattayken başaran H. Schliemann' ın hayatı ve faaliyetleri hakkında bilgi verilmiştir.
- III. Bölüm'de Neolitik Çağ'dan MÖ. 2. Binyıl sonlarına kadar Troya ve çevresi bütün ayrıntılarıyla gözler önüne serilmiştir.
- IV. Bölüm'de ise Troya Savaşları' da Troyalılar' ın karşısına dikilen Akalar' ın kökeni ve kimliği meselesi masaya yatırılmıştır.
- V. Bölüm, Homeros' un İlyada adlı destanının da konusu olan Troya Savaşları' na ayrılmıştır.

VI. Bölüm’de ise “ Ege Göçlerinden sonra Troyalılar’ a ne oldu ?” sorusunun cevabı verilmeye çalışılmıştır.

Tezimiz sonuç kısmıyla sona ermektedir. Tezimizi hazırlarken yararlandığımız kaynaklar ise Bibliyografya kısmında bir liste halinde topluca sunulmuştur.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde benden hiçbir yardım esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Ekrem Memiş’ e minnet ve şükran borçluyum. Bunu özellikle belirtmek isterim.

Çalışmamızın Eskiçağ Tarihi Bilim Dalına katkı sağlayacağına yürekten inanıyorum.

Bitirme Tarihi 19.05.2019

GİRİŞ

Bilindiği üzere Troya, dünya tarihinin en önemli merkezlerinden biridir. Çünkü bu kent dünya tarihinin iki önemli boğazlar savaşına sahne olmuştur. Bunlardan biri, herkesin bildiği Çanakkale Savaşı'dır. Anadolu'nun yiğit evlatları Mustafa Kemal' in önderliğinde 1915 yılında Çanakkale'yi İtilaf Kuvvetlerine dar etmişler ve İtilaf Devletlerine ait donanmanın Çanakkale Boğazını geçmesine izin vermemişlerdir. Diğeri ise M.Ö 13. yüzyılın ikinci yarısında cereyan eden Troya Savaşları'dır. Dünya Tarihinde Doğu ve Batı Medeniyetlerinin ilk kapışması olarak kabul edilen Troya Savaşları, aynı zamanda "Eski Çağın Birinci Dünya Savaşı" olarak kabul görmektedir. Homeros'a mal edilen İlyada adlı destandan öğrenildiğine göre, Yunanistan'dan gelen Akalar ile Anadolu Troyalılar 10 yıl boyunca amansız bir mücadelenin içerisine girmişlerdir. Ancak hemen belirtelim ki, bu büyük mücadelede Akalar da Troyalılar da yalnız değildirler. Her iki tarafın onlarca müttefiki vardır. Bir başka ifade ile bu savaşta Doğu ve Batı Dünyaları tüm insan kaynaklarını ve maddi imkânlarını kullanarak birbirlerine girmişlerdir.

Troya Savaşları tarihçileri, edebiyatçıları, sosyologları ve daha birçok farklı bilim alanında çalışan araştırmacıları öylesine etkilemiştir ki, bu güne kadar bu mücadeleyi ve sonuçlarını ele alan yüzlerce kitap ve makale yazılmıştır.

Bu çalışmalarda Troya Bölgesi'nin coğrafyası, tarihi, Troya Savaşları'ndan önce bölgede yaşayan kavimlerin kimlikleri ve faaliyetleri yazılı ve arkeolojik kaynaklara dayanılarak gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Biz de yüksek lisans tezi olarak hazırladığımız bu çalışmada Troya hakkında bilgi veren başta Çivi Yazılı Hitit Kaynakları ve Homeros Destanları olmak üzere, arkeolojik kazı sonuçlarını da dikkate alarak en eski devirlerden Ege Göçleri' nin sonuna kadar uzanan zaman diliminde Troya Bölgesinde neler olup bittiğini irdelemeye çalışacağız.

Troya'da ilk yerleşim ne zaman başlamış, o dönemden günümüze neler kalmış, MÖ. 2. Binyılda Anadolu'nun hâkim gücü olarak görülen Hititler bu bölgeye ilgi duymuşlar mı? sorularının yanıtlarını bulmaya gayret edeceğiz.

Bu arada Homeros Destanlarındaki Akalarla çivi yazılı Hitit metinlerindeki Ahhiyavalılar' ın aynı kavim olup olmadığını tartışacağız. Ege Göçleri sırasında ve Ege Göçlerinden sonra bölgede neler yaşandığını sorgulayacağız. Ancak bütün bunları sağlıklı bir şekilde gözler önüne sermemiz için, konumuzla ilgili yazılı ve arkeolojik kaynakları tanımakta fayda vardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAYNAKLAR

Tez konumuzla ilgili kaynakları, Yazılı Kaynaklar ve Arkeolojik Kaynaklar olmak üzere iki ana başlık altında toplayabiliriz.

A- YAZILI KAYNAKLAR

Bilindiği üzere, yazının başlangıcı MÖ. 3200' lere dayanmaktadır. Anılan tarihte Mezopotamya kültürüne öncülük eden Sümerler çivi yazısını keşfetmişler ve böylelikle tarihi devirlerin başlamasını mümkün kılmışlardır¹.

Aşağı yukarı aynı zaman dilimi içerisinde Mısırlılar da, Mısır Hiyeroglif Yazısı'nı keşfederek tarihi devirlere adım atmışlardır². Anadolu ise Mısır ve Mezopotamya'ya göre yaklaşık bin yıl sonra yazıya kavuşabilmiştir. Gerçekten MÖ 2. Binyılın başlarında ticaret yapmak amacıyla Mezopotamya'dan yüzlerce kilometre yolu kat ederek kervanlarla Anadolu'ya gelen Asurlu tüccarlar, beraberlerinde Asur Çivi Yazısı'nı da getirmişler ve böylelikle Anadolu'nun da tarihi devirlere girmesini mümkün kılmışlardır³. Asurlu Tüccarlar MÖ 2. Binyılın ilk çeyreğinde (MÖ. 2000-1750) Anadolu'nun pek çok şehrinde şehir beylerinden izin almak ve her yıl onlara belli bir miktar vergi ödemek şartıyla Anadolu halkıyla ticaret yapma imtiyazını elde etmişlerdir⁴. Başta Kaniş (Kültepe) kenti olmak üzere, Anadolu'nun önem arz eden onlarca kentinde şehir surlarının dışına "Karum" ya da "Vabartum" denilen alışveriş merkezleri kurmuşlar ve ticaretlerini buralardan gerçekleştirmişlerdir⁵. Büyük çoğunluğu Kültepe Kazılarında ele geçirilen binlerce çivi yazılı metin günümüze kadar ulaşmıştır. Bu metinlerin önemli bir kısmı ticari içerikli belgelerdir⁶. Asurlu Tüccarların gerek kendi aralarında gerekse yerli halkla

¹ E. Memiş, Eskiçağda Mezopotamya, Ekin Kitabevi Yayını, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Bursa 2017, s. 23.

² E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, Ekin Kitabevi Yayını, Gözden Geçirilmiş 14. Baskı, Bursa 2017, s. 73.

³ E. Memiş, Tarih Metodolojisi, Ekin Kitabevi Yayını, Gözden Geçirilmiş 7. Baskı, Bursa 2018, s. 64.

⁴ E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, Ekin Kitabevi Yayını, Gözden Geçirilmiş 14. Baskı, Bursa 2017, s. 229.

⁵ E. Memiş, a.g.e.,s. 75.

⁶ E. Memiş, Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi, Ekin Kitabevi Yayını, Gözden Geçirilmiş 5.Baskı, Bursa 2019, s.116.

yaptıkları alışverişin belgeleridir bunlar. Az miktarda olmakla birlikte, bu döneme ışık tutan siyasi ve hukuki vesikalar da vardır⁷.

Bütün bunlardan anlaşılacağı üzere Anadolu hakkında doğrudan doğruya bilgi veren yazılı kaynaklar MÖ 2. Binyıl başlarından itibaren devreye girer. Bir başka ifadeyle Anadolu, Orta Tunç Devri'nde tarihi devirlere kucak açar. Bir önceki dönemde yani Eski Tunç Çağı'nda (MÖ. 3000- 2000) ise Anadolu' da yazı bulunmadığı için, ne yazık ki neler olup bittiğini bilemiyoruz. Fakat bütün bu olumsuzluklara rağmen, Anadolu'nun zenginlikleriyle ilgilenen komşu kavimlerin bırakmış olduğu vesikalardan dolayı olarak Anadolu'nun Eski Tunç Çağı'ndaki sosyal, siyasi, etnik ve kültürel yapısı hakkında birtakım ipuçları elde etmemiz mümkündür. Bu metinlerin en eskisi Akkad krallarının Anadolu seferlerini anlatan Şartamhari Metinleri'dir⁸. Bu metinlerden ilki Akkad Devleti'nin kurucusu Sargon'a ait olup, Anadolu'daki Puruşhanda Krallığı topraklarında ticaret yapan Akkadlı tüccarların iktidardaki şehir beyi ile yaşadıkları sorunları çözmek amacıyla gerçekleştirilmiştir⁹. Bu metin, Kültepe' de ele geçirilmiştir. Anadolu ile ilgilenmek zorunda kalan bir diğer Akkad kralı ise Sargon'un torunu Naramsin' dir. Naramsin'in Anadolu seferini anlatan ve Hattuşaş arşivinde bulunan KBo III, 13 numaralı metinde, 17 Anadolu kralının, bağımsızlıklarını yeniden elde etmek amacıyla MÖ. 2250'lerde Hatti kralı Pampa'nın önderliğinde Naramsin'e karşı isyan ettikleri anlatılmaktadır. İçlerinde bir Türk kralının da bulunduğu bu koalisyon güçleri ne yazık ki, umduklarını bulamamışlardır. Çünkü Naramsin onları yenilgiye uğratmış ve tekrardan itaat altına almıştır¹⁰.

Şartamhari Metinleri'nden öğrenildiğine göre, Eski Tunç Çağı'nın son çeyreğinde Anadolu'da büyük bir devlet yoktur. Her şehirde bir küçük krallığın hüküm sürdüğü bir şehir devletleri sistemi yürürlüktedir. Öyle zannediyoruz ki, bu şehirler kendi aralarında

⁷ Koloni çağına ışık tutan siyasi içerikli iki önemli belge vardır. Bunlardan biri Boğazköy kazılarında bulunan Anitta Tableti, diğeri de Mama kralı Anum-Hirbi' nin Kaniş kralı Warşama' ya gönderdiği mektuptur. Anitta Tableti' nin Türkçe tercümesi için bkz: Sedat Alp, Hitit Çağında Anadolu, Tübitak Yayını, Ankara 2001, s. 53-55; Mama kralının Kaniş kralına gönderdiği Mektup hakkında bilgi edinmek için bkz: Kemal Balkan, Mektup: Mama Kralı Anum-Hirbi' nin Kaniş Kralı Warşama' ya Gönderdiği Mektup, TTK Yayını, Ankara 1957.

⁸ E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, Ekin Kitabevi Yayını, Gözden Geçirilmiş 14. Baskı, Bursa 2017, s. 21.

⁹ E. Memiş, Eskiçağ' da Mezopotamya, 4. Baskı, Bursa 2017, s. 61; T. Yiğit, Asur Ticaret Kolonileri ve Eski Hitit çağında Anadolu, Ankara 2000, s. 6.

¹⁰ E. Memiş, " MÖ. 3.Binyılda Anadolu' da Türkler" Türk Dünyası araştırmaları, sayı 53, İstanbul 1988, s. 37

zaman zaman mücadele ediyorlardı. Ancak hepsini ilgilendiren bir dış tehdit söz konusu olduğunda en güçlü şehir devleti önderliğinde hemen güçlerini birleştiriyorlardı¹¹. Naramsin'in Anadolu Seferini anlatan metinde de Hatti kralı Pampa bu ittifakın liderliğini üstlenmiştir.

Şunu özellikle belirtmek gerekir ki, Şartamhari Metinleri, Anadolu'da yazının mevcut olmadığı bir devirde Anadolu hakkında bilgi veren en eski yazılı metinlerdir¹². Ancak bu metinlerde Troya Bölgesi'nden söz edilmez. Koalisyonu katılanların önemli bir kısmını Orta Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşayan krallıklar oluşturmaktadır. Kültepe metinlerinde de Troya Bölgesine ilişkin herhangi bir bilgiye rastlanılmaz.

Troya Bölgesiyle ilgili ilk yazılı metinler MÖ 2. Binyıl Anadolu'sunun siyasal kaderine hükmeden Hititler' den gelir. Gerçekten Hititler, Eski Devlet zamanından itibaren bölgeyle yakından ilgilenmek zorunda kalacaklardır. Özellikle Homeros destanlarında Akalar adıyla anılan ve fakat Hitit metinlerinde Ahhiyavalılar ismiyle zikredilen yabancı bir kavmin, MÖ 15. yüzyıl'dan itibaren Batı Anadolu topraklarına ilgi duyması, Hititleri bu bölgeyle ilgilenmek zorunda bırakacaktır.

¹¹ E. Memiş, Eskiçağ' da Mezopotamya, 4. Baskı, Bursa 2017, s. 66.

¹² E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s. 22.

a) Çivi Yazılı Hitit Metinleri

1. KUB XIV, 1 Cat.89 (Madduwattaş Metinleri)

Prof. Dr. Ekrem Memiş' in Troya ve Troyalılar adlı kitabının kaynaklar kısmında aktardığı bilgilerden öğrendiğimize göre¹³ Madduwattaş Metinleri ilk kez A. Goetze tarafından yayımlanmıştır¹⁴. Daha sonra F. Sommer¹⁵ ve G.L Huxley¹⁶ de bu metin üzerinde çalışmışlardır.

Adı geçen otoriteler Madduwattaş Metinleri hakkında farklı görüşler öne sürseler de hocamız Prof. Dr. Ekrem Memiş bu metinlerin Hitit kralı II. Tuthalya zamanına (MÖ 15.yüzyılın son çeyreği) tarihlenmesi gerektiği kanaatindedir¹⁷.

Söz konusu metnin içeriğine gelince; önyüz 1-5, 39-41, 60- 65, ve arka yüz 84-90, Attarişiyaş isimli adamın fenalıklarından bahseder¹⁸.

Bu metinden anlaşıldığına göre Madduwattaş Ahhiyava' lı Attarişiyaş' ın önünden kaçarak Hitit Sarayına sığınmış ve Hattuşaş' ta iyi muamele görmüştür. Üstelik II. Tuthalya, topraklarını işgalden kurtarması için ona askeri yardımda bulunmuştur. Madduwattaş, Hitit kralının yardımı sayesinde topraklarını işgalden kurtarmıştı. Fakat kısa bir süre sonra Attarişiyaş ikinci kez Madduwattaş' a saldırmış ve topraklarını zapt etmişti. Bunun üzerine Hitit kralı iki generalini Attarişiyaş üzerine göndererek onu yenilgiye uğratmıştı. Ancak ilginçtir ki Madduwattaş, bu defa düşmanla işbirliği yapmış ve Attarişiyaş'ın Alaşya¹⁹ üzerine yapmış olduğu sefere iştirak etmişti²⁰. Fakat buna rağmen II. Tuthalya kendisini affederek elimizde bulunan antlaşmayı yapmıştı²¹.

¹³ E. Memiş, Troya ve Troyalılar (Troyalılar Türk müdür ?), Altınpost Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2012, s.9.

¹⁴ A.Goetze, MVeG 32(1928), s. 36-37 ve 140.

¹⁵ F. Sommer, Die Ahhiyava Urkunden XIX, 1932, s. 329-349.

¹⁶ G.L. Huxley, Achaeans and Hittites, Oxford 1960, s. 9.

¹⁷ E. Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 12.

¹⁸ O.R. Gurney, The Hittites, London 1952, s.51; E. Memiş, a.g.e., s. 12.

¹⁹ Alaşya= Kıbrıs için bkz: O.R- Gurney, a.g.e., s. 52.

²⁰ G.L. Huxley, Achaeans and Hittites, Oxford 1960, s. 9.

²¹ A. Goetze, Madduwattaş, MVAeG 32, 1928, S. 1-178.

2. KUB XIV, 2 Rs. III. 6-9

Bu vesikada Şuppiluliuma' nın zevcelerinden birini, II. Muşili' nin annesi olan kraliçeyi Ahhiyava memleketine sürgün ettiği bildirilir. Prof. Dr. Ekrem Memiş bu vesikalarda anlatılanlardan şu sonuçları çıkarmıştır:

a) *Kraliyet ailesi mensuplarına sürgün cezası verilebiliyordu.*

b) *Bu gibi sürgün cezasına çarptırılanların, Anadolu dışında yani deniz ötesinde bir yere gönderildiğini Urhi-Teşup örneği ile de bilmekteyiz. O halde Ahhiyava ülkesi deniz ötesinde bir yer olmalı idi²².*

3. KUB XIV,3 (Tavagalavaş Mektubu)

Prof. Dr. Ekrem Memiş, yukarıda ismini zikrettiğimiz kitabında bu metnin ilk defa E. Forrer²³ tarafından ele alındığını, F. Sommer²⁴ tarafından Almancaya çevrildiğini ve yorumlandığını belirtmektedir²⁵. “Tavagalavaş Mektubu” adıyla anılan bu vesika, bir Hitit kralı ile bir Ahhiyava kralı arasında yapılan diplomatik bir yazışmadır²⁶. Anlaşıldığı kadarıyla metni çok bozuk olan bu mektup, bir Hitit vasali olan ve Lukka²⁷ memleketlerine akınlar yapan Piyamaradu²⁸ ile ilgilidir. Onun faaliyetleri Hitit mıntıkası dışında kalan fakat kesinlikle Ahhiyava kralının etki sahası içinde yer alan Millavanda' dan yapıyordu²⁹. Mektubun konusu özetle şöyledir:

“Piyamaradu Millavanda şehrinde isyan ediyor ve ayrıca Lukka Memleketleri üzerine aralıksız saldırılarda bulunuyor. Bunun üzerine Hitit Büyük Kralı, Ahhiyava kralından Piyamaradu' nun yakalanmasını rica ediyor. O da Atpaş isimli bir komutanını

²² E. Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 13.

²³ E. Memiş, a.g.e., s. 13.

²⁴ F. Sommer, Die Ahhiyava Urkunden I, 1932, s. 2-194.

²⁵ E. Memiş, a.g.e., s. 13.

²⁶ G.L. Huxley, Acheans and Hittites, Oxford 1960, s. 1.

²⁷ Luka= Likya için bkz: j. Garstang- O.R. Gurney, The Geography of the Hittite Empire, London 1959, s. 106.

²⁸ E. Memiş, a.g.e., s. 13.

²⁹ Millavanda= Miletos için bkz: G.L. Huxley, a.g.e. , s. 11.

görevlendiriyor. Fakat Atpaş Millavanda' ya geldiği zaman Piyamaradu' nun bir gemi ile kaçtığı öğreniyor³⁰.

Mektubun bundan sonraki kısımları bizi direkt ilgilendirmez.

Prof. Dr. Ekrem Memiş'e göre,³¹ bu mektuptan şu bilgileri edinmek mümkündür:

1. *Millavanda şehri herhalde sahilde bir şehirdi. Bu kent bir taraftan Lukka memleketi bir taraftan Şeha nehri memleketi ile hudut komşusu idi. Bunlardan Lukka memleketinin Klasik çağlardaki Likya ile aynı olduğu kesin olduğuna göre³², Millavanda, Klasik çağlardaki Miletos'un yerine son derece uygun düşer³³.*
2. *II. Murşili zamanında, Millavanda sahil şehri Ahhiyava kralına ait idi. Nitekim Miletos' taki Mykenai (Aka) Suru, kazılarla ortaya çıkarılmıştır.*
3. *II. Murşili' nin annallerinden öğrenildiğine göre, Arzava kralı Uhha-Ziti, Ahhiyava kralına güvenerek Hitit kralına isyan etmişti. Buna göre Lukkalar, Arzava saldırısından kurtulmak için, Hitit kralına sadakatle bağlanmak zorunda idiler.*

Tavagalavaş mektubunun hangi döneme tarihlendirileceği, içerisinde Atpaş ve Piyamaradu' yu zikreden bir başka vesikaya, KUB XIX, 5'e bağlıdır³⁴. Bu vesikanın müellifi Şeha Nehri Memleketi Kralı Manapa-Dattaş olup, II. Murşili' nin 4. İdare senesinden Muvattali iktidarının başlarına kadar yaşamıştır. O.R. Gurney³⁵ buna dayanarak Tavagalavaş mektubunun müellifinin ya II. Murşili ya da Muvattali olması gerektiğini düşünmektedir.³⁶

³⁰ E. Memiş, a.g.e., s. 14.

³¹ E. Memiş, a.g.e., s. 14.

³² O. Akşit, Likya Tarihi, İ.Ü.E.F. Yayını, İstanbul 1967, s. 76.

³³ G.L. Huxley, a.g.e., s. 11.

³⁴ O.R. Gurney, The Hittites, London 1952, s. 49.

³⁵ O.R. Gurney, a.g.e., s. 50.

³⁶ E. Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 15.

4. KUB XIV, 15

“ Bu metin üzerinde hem Sommer³⁷ hem de Huxley³⁸ çalışmışlardır. Söz konusu metin, II. Murşili annallerinin bir bölümünü kapsamaktadır. Bu vesikada Uhha-Ziti, Ahhiyava kralı ve Millavanda kentinden bahsedilmektedir. Uhha-Ziti ismi II. Murşili’ nin Şeha nehri memleketi kralı Manapa-Dattaş’ la yaptığı antlaşmada tekrar geçer³⁹. Bu vesika da şüphesiz II. Murşili döneminin başlarına tarihlenmelidir⁴⁰. ”

5. KUB XXIII, 11

Bu vesika H. Bossert⁴¹ tarafından kısmen neşredilmiş ve Almancaya tercümesi yapılmıştır. Prof. Dr. Ekrem Memiş ’in naklettiğine göre⁴², söz konusu vesikada Hititk kralı II. Tuthalya, 22 şehir devletinden oluşan Aşşuva Konfederasyonu’na karşı kazanmış olduğu bir zaferden bahsetmekte ve hemen bir sonraki satırda da düşman şehirlerinin bir listesini vermektedir⁴³. Prof. Dr. Ekrem Memiş’ in Troya ve Troyalılar isimli kitabının 16. sayfasında düşman şehirleri sıralayan Hititçe metnin transkripsiyonu şöyle verilmiştir:

1. [KUR URU Lu]- uq-qa
2. KUR URU Ki-is-pu-u-va
3. KUR URU U -na -li-ia
4. [.....]
5. KUR URU Du-u-ra
6. KUR URU Hal-lu-va
7. KUR URU Hu-u-va-al-lu-si-ia
8. [KUR URU K] a-ra-ki-se[a]
9. KUR URU A-da-du-ra
10. [KUR URU D]u-un-t[a]

³⁷ F. Sommer, Die Ahhiyava Urkunden, XIV. , 1932, s. 337-339

³⁸ G.L. Huxley, Achaeans and Hittites, Oxford 1960, s. 6.

³⁹ E. Memiş, a.g.e., s. 15.

⁴⁰ G.L. Huxley, a.g.e., s. 6.

⁴¹ H. Bossert, Asia, İstanbul 1946, s. 27-28.

⁴² E. Memiş, a.g.e., s. 15.

⁴³ H. Bossert, a.g.e., s. 27; J. Garstang-O.R. Gurney, The Geography of the Hittite empire, London 1959, s. 105.

11. KUR URU Pa-ri-is-ta
12. [.....]
13. [KUR URU.....] i-va-a
14. KUR URU Va-ar-si-ia
15. KUR URU Ku-ru-up-pi-ia
16. [KUR URU...]-lu-is-sa (?)
17. [KUR URU] A -la-at-ra
18. KUR HUR SAG pa-hu-ri-na
19. KUR URU Pa-su-hal-ta
20.
21. KUR URU U-i-lu-si-ia(Vilusa)
22. KUR URU Ta-ru-i-sa (Troya)

Prof. Dr. Ekrem Memiş, bu metinle ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

“ Bu metnin önemi, söz konusu 22 şehir devleti arasında Troya ile idantifiye edilen Taruisa⁴⁴ ve İlion ile idantifiye edilen Vilusia⁴⁵ kentlerinin bulunmasından ileri gelmektedir.⁴⁶ Ayrıca listenin başında bulunan Lukka memleketinin Klasik çağlardaki Likya ile aynı olduğu, bugün hemen herkes tarafından kabul edilmektedir. ” Burada dikkati çeken husus konfederasyonun liderliğini yaptığımız Aşşuva şehrinin listede yer almayışıdır”. Prof. Dr. Ekrem Memiş’e göre, Aşşuva listede silinmiş bulunan 4,12 veya 20 numaralı satırlardan birine yazılmış olmalıydı⁴⁷.

Homeros’a mal edilen İlyada adlı destanda ise Troya ittifakını oluşturan kavimler aşağıdaki şekilde sıralanmışlardır ⁴⁸ :

1. Troyalılar (Taruisa)
2. Dardanaie’liler
3. Zeleia’lılar
4. Apaisos’lular (Apaşa)

⁴⁴ G.L. Huxley, Achaeans and Hittites, Oxford 1960, s. 34.

⁴⁵ H. Bossert, a.g.e., s. 32 vd; O.R. Gurney the Hittites, London 1952, s. 57 ; E. Memiş, Troya ve Troyalılar , 2. Baskı, Ankara 2012, s. 17.

⁴⁶ J. Garstang- O.R. Gurney, The Geograpyh of the Hittite Empire, London 1959, s. 106.

⁴⁷ E. Memiş, a.g.e., s. 17.

⁴⁸ Homeros, İlyada II 815-875.

5. Praktios'lular
6. Sestos'lular
7. Abydos'lular
8. Larissa'lular
9. Trakya'lular
10. Paion'lar
11. Paphlagonia'lular
12. Alizon'lar
13. Msia'lular
14. Frigya'lular
15. Maonia'lular
16. Karia'lular (Karakisa)
17. Likya'lular (Lukka)
18. Kikon'lar

Görülüyor ki, Hitit vesikasında (KUB XXIII, 11)şehir isimleri verildiği halde, Homeros'ta kavim isimleri verilmiştir. Zaman bakımından aradaki 200 yıllık farka rağmen, Hitit kralı II. Tuthalya 'ya karşı isyan eden Aşşuva birliği üyelerini içeren isim listesiyle Akalara karşı mücadele eden Troya müttefiklerinin isim listesi arasında birtakım benzerlikler vardır⁴⁹.

Troya ittifakında Aşşuva ittifakında yer almayan üç müttefik ismi geçer ki, bunlar; Traklar, Paionlar ve Kikonlar'dır⁵⁰. Adı geçen bu kavimler Trakya'dan gelmişlerdir.

6. KUB XXVI, 91

Prof. Dr. Ekrem Memiş' in naklettiği bilgilere göre,⁵¹ bu metin üzerinde kısmen Sommer⁵² kısmen de Huxley⁵³ çalışmışlardır. Söz konusu metin bir Hitit kralından bir

⁴⁹ E. Memiş, a.g.e., s. 18.

⁵⁰ G.L. Huxley, a.g.e., s. 36.

⁵¹ E. Memiş, a.g.e., s. 22.

⁵² F. Sommer, a.g.e., s. 268-274.

⁵³ G.L. Huxley, a.g.e., s. 4.

Ahhiyava kralına gönderilmiş uzun bir gönül alma mektubudur. H. Bossert,⁵⁴ söz konusu metnin iki yerinde (önyüz 7.satır ve önyüz 14.satır) Aşşuva memleketinden ve Aşşuva kralından bahsedildiğini söylemektedir. Burada Aşşuva ve Ahhiyava' nın komşuluğuna veya rekabetine dair imalar vardır⁵⁵.

7. Alakşanduş Antlaşması

Viluşa adının geçtiği ikinci metin, Hitit kralı Muvattali ile Viluşa kralı Alakşanduş arasında yapılan antlaşmadır⁵⁶.

Hitit kralı Muvattali' nin Troya bölgesinde yer alan Viluşa memleketi kralı Alakşanduş ile yapmış olduğu bu antlaşma, Hitit siyasi tarihi açısından büyük önem taşımaktadır⁵⁷. Çünkü bu antlaşma, Mısır Devleti ile yapılacak olan Kadeş Meydan Muharebesi öncesinde Hitit devletinin yapmış olduğu siyasi nitelikli hazırlıkları gözler önüne sermektedir. Söz konusu antlaşma üzerinde J. Garstang- O.R. Gurney⁵⁸, Gary Beckman⁵⁹, ve G. Karauğuz⁶⁰ çalışmışlardır.

Muvattali dönemine ait olan bu antlaşmadan anlaşıldığı kadarıyla, Hititlerin Troya bölgesi ile olan ilişkileri Eski Devlet krallarından Labarna (I. Hattuşili) dönemine kadar geriye gitmektedir. İşin ilginç yanı, Hitit kralları ile Viluşa kralları arasındaki ilişkiler hep dostane olmuştur⁶¹.

⁵⁴ H. Bossert, Asia, İstanbul 1946, s. 24.

⁵⁵ E. Memiş, a.g.e., s. 22.

⁵⁶ Viluşa kralı Alakşanduş ile Hitit kralı Muvattali arasında yapılan antlaşma için bkz : J. Garstang- O. R. Gurney The Geograpyh of The Hittite Empire, London 1959, s. 102-105 ; Gary Beckman, Hittite diplomatic text, Atlanta 1999, s. 87-93 ; Güngör Karauğuz, Boğazköy ve Ugarit Çivi Yazılı Belgelerine Göre Hitit Devletinin Siyasi Antlaşma Metinleri, çizgi kitabevi Yayını, Konya 2002, s. 139-148.

⁵⁷ E. Memiş, a.g.e., s. 24.

⁵⁸ J. Garstang- O.R. Gurney, a.g.e., s. 102-105.

⁵⁹ Gary Beckman, a.g.e., s. 87-93.

⁶⁰ G. Karauğuz, a.g.e., s. 139-148.

⁶¹ E. Memiş, a.g.e., s. 25.

b) Homeros Destanları

Eski Doğu ve Eski Batı dünyalarını ilk kez karşı karşıya getiren Troya Savaşları hakkındaki en doyurucu bilgileri Homeros vermektedir. İlyada ve Odysseia adlı destanlar, adı geçen ozana mal edilmektedir. Buna rağmen Homeros'un kimliği ve vatani hakkında değişik görüşler ileri sürülmektedir. Söz konusu destanların bizzat Homeros'un kaleminden çıkıp çıkmadığı da münakaşa edilen konulardan biridir.

Homeros'un Troya Savaşının cereyan ettiği sıralarda (MÖ 1240-1230) hayatta olduğunu savunanların yanı sıra, Dor Göçleri⁶² zamanında yaşadığını kabul edenler de vardır⁶³. Bazı bilim insanları ise onun MÖ. 750-550 yılları arasına tarihlenen Büyük Yunan Kolonizasyon'u⁶⁴ devrinde yaşadığı kanaatindedirler⁶⁵. Herodotos⁶⁶ ise onun, kendisinden dört asır önce yani MÖ 9. yüzyıl'da yaşadığını söylemektedir. Anlaşılan odur ki, Homeros'un ne zaman yaşadığı konusunda tam bir fikir birliği yoktur.

Prof. Dr. Ekrem Memiş'in aktardığı bilgilere göre,⁶⁷ Homeros'un doğup büyüdüğü yer de Antik Çağın tartışılan meselelerinden biridir. Çünkü Homeros kendisine mal edilen destanlarda kimliğinden hiç söz etmemektedir. Bugüne kadar Homeros'un vatani olarak yedi kentin adı gündeme gelmiştir. Bu kentlerden beşi Anadolu'da, ikisi de kıta karası Yunanistan'daydı. Fakat bu yedi kentten ikisi bir adım öne çıkmaktadır ki, bunlar Chios (Sakız Adası) ve Smyrna (İzmir) dir. Prof. Dr. Ekrem Memiş, bu iki seçenektan ikincisinin yani İzmir seçeneğinin daha ağır bastığı kanaatindedir⁶⁸. Çünkü Homeros tarafından meydana getirildiğine inanılan İlyada⁶⁹ ve Odysseia⁷⁰ adlı destanların, dil bakımından daha ziyade İonya Bölgesi lehçesini andırması, ayrıca ozanımızın Batı Anadolu Bölgesinin coğrafi özelliklerini bütün ayrıntılarıyla destanlarında dile getirmesi, buna karşılık Peloponez'in coğrafi özelliklerini ana

⁶² Dor Göçleri hakkında bilgi edinmek için bkz: A.M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, TTK Yayını, Ankara 1971, s. 93-97; E.Memiş, Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi, Ekin Kitabevi Yayını, Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, Bursa 2019, s. 240-242; E. Memiş- C. Bülbül, Eskiçağ'da göçler, Ekin Kitabevi Yayını, Bursa 2014, s. 142-146.

⁶³ E. Memiş, Troya ve Troyalılar Altınpost Yayınları, Ankara 2012, s. 26; The Oxford Classical Dictionary, Oxford 1970, s. 524.

⁶⁴ E. Memiş, a.g.e., s. 26.

⁶⁵ E. Memiş, a.g.e., s. 26.

⁶⁶ Herodotos, II, 53

⁶⁷ E. Memiş, a.g.e., s. 26

⁶⁸ E. Memiş, a.g.e., s. 26

⁶⁹ Homeros, İlyada. Çeviren: Azra Erhat- A. Kadir, Sander Yayınları, İstanbul 1975.

⁷⁰ Homeros, Odysseia. Çeviren: Azra Erhat- A. Kadir, Sander Yayınları, İstanbul 1973.

hatlarıyla geçiştirmesi, onun vatani olarak İonya' ya işaret eder ki, bu da onun Smyrna' lı (İzmir) olması gerektiği kanaatini kuvvetlendirmektedir⁷¹.

İlyada ve Odysseia' nın bizzat Homeros tarafından kaleme alındığı da şüphelidir. Çünkü o eğer gerçekten Troya Savaşları sırasında yaşadıysa bu zaten mümkün değildir. Çünkü ortada henüz klasik Grek alfabesi yoktur. Herodotos'un dediği gibi Homeros MÖ. 9. yüzyıl' da yaşadıysa, söz konusu destanların müellifi yine Homeros olamaz. Doğrusunu söylemek gerekirse, Yunanlı tacirler MÖ. 9. yüzyıl ortalarından itibaren Fenikelilerle yaptıkları yoğun ticari ilişkiler bağlamında 22 sessiz harften oluşan Fenike alfabesini almışlar ve onu kendi dillerinin bünyesine uyarlayarak, 24 harften müteşekkil klasik Grek alfabesini meydana getirmiřlerdir⁷². Bu yazının halka mal olabilmesi ve yaygın bir şekilde kullanılabilmesi içinde en azından yüz yıllık bir zamana ihtiyaç duyulmuş olmalıdır. Bu noktadan hareket edilecek olunursa, İlyada ve Odysseia' nın en erken MÖ. 8. yüzyıl sonları veya MÖ. 7. yüzyıl başlarında kaleme alınmış olabileceği sonucuna varılır ki, bu durumda da adı geçen destanların bizzat Homeros tarafından kaleme alınmış olması ihtimali oldukça zayıflamaktadır. Öyle sanıyoruz ki, Homeros'un dilden dile aktarılan bu iki ünlü destanı, daha sonraki kuşaklar tarafından kaleme alınmış olmalıdır⁷³. Romalı hatip Cicero⁷⁴, Homeros metinlerini ilk düzenleyen ve bugünkü biçime sokan kişinin, MÖ 6. yüzyıl sonlarında Atina tiranı olarak hüküm süren Peisistratos olduğunu söylemektedir. Ancak Peisistratos, bu düzenlemeyi yaparken, destanda birtakım değişiklikler yapmış ve Akaları aşağılayan, onları zalimlikle suçlayan kısımları destandan çıkarmıřtır⁷⁵.

Gerek İlyada 'nın gerekse Odysseia 'nın bazı tarihi gerçekleri ihtiva ettiği, Miken çağından başka, Yunana Orta Çağı için de paha biçilmez bir hazine olduğuna şüphesiz yoktur⁷⁶.

Homeros destanlarının Yunanlılar üzerindeki etkisi çok büyük olmuş, bu destanların kahramanları ve çeşitli sahneleri Yunan sanatçıları için bitmez tükenmez bir hazine teşkil etmiştir. Ayrıca bu destanlar, MÖ 5. yüzyıldan itibaren okullarda ders kitabı

⁷¹ E. Memiş, a.g.e., s. 27.

⁷² A. M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara 1971, s. 127.

⁷³ E. Memiş, Eskiçağ Tarihine Doğu- Batı mücadelesi, Çizgi Kitabevi Yayını, 4. Baskı, Konya 2009, s. 7.

⁷⁴ Cicero, Die Oratore, III, 34, 37.

⁷⁵ E. Memiş, Troya ve Troyalılar, Altınpost Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 28.

⁷⁶ A. M. Mansel, a.g.e., s. 133.

olarak okutulmuştur. Hellenizm ve Roma Çağları'nda halk arasında hiçbir eser bu iki destan kadar rağbet görmemiştir. Öte yandan, çeşitli tarihi ve mitolojik olayları bir araya toplayan Homeros destanları siyasal bakımdan parçalanmış olan Yunan dünyasının, hiç değilse kültürel bakımdan bir birlik oluşturmaya katkıda bulunmuştur⁷⁷.

⁷⁷ A. M. Mansel, a.g.e., s. 133 ; E. Memiş, Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi, 5. Baskı, Bursa 2019, s. 152.

B) ARKEOLOJİK KAYNAKLAR

Yazılı kaynaklar, arkeolojik kaynaklarla birlikte değerlendirildiği zaman çok daha sağlıklı sonuçlar elde edilmektedir. Biz de bu başlık altında Troya Bölgesinde yapılan arkeolojik kazılar ve ele geçirilen buluntular hakkında ana hatları ile bilgi vermek istiyoruz.

1) Troya Kazıları

Homeros destanlarına konu olan Troya'nın bugünkü Çanakkale vilayeti sınırları içinde yer alan Hisarlık Tepe olduğu kabul edilmektedir⁷⁸. Troya kazıları dört aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk kazıları 1870 yılında Alman H. Schliemann başlatmıştır. Ancak bu kazılar modern arkeolojinin uyguladığı tekniklerden tamamen uzak, bilinçsizce yapılmış kazılardır. H. Schliemann 1870- 1880 yılları arasında kazıları tek başına, 1880'den sonra ise arkeolog mimar W. Dörpfeld ile birlikte yönetmiştir. 1890'da Schliemann ölünce Dörpfeld onun kaldığı yerden kazılara devam etmiştir. Dörpfeld ile Troya'da ilk sistemli kazılar başlamış oluyordu. Dörpfeld, Troya'da 9 tabakanın üst üste yapılıp yıkıldığını ve her tabakanın bir şehri temsil ettiğini doğru olarak tespit etmiştir⁷⁹. Daha sonra Dörpfeld de kazıyı bırakmıştır. Bütün bu kazılarda Troya'nın Troya olduğunu kanıtlayacak tek bir yazılı belge bulunamamıştır⁸⁰. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1930'lu yılların başında Troya yeniden ele alınmış ve 1932'den 1938'e kadar Amerikalı bir heyet, arkeolog Carl Blegen'in başkanlığında Troya kazılarını sürdürmüştür. Böylelikle Troya hakkındaki bilgilerimiz önemli ölçüde çoğalmıştır. Carl Blegen, Troya tabakalarını aşağıdaki şekilde tarihlemiştir: ⁸¹

TROYA I	(MÖ. ca. 3000 - 2500 en alt tabaka)
TROYA II	(MÖ. ca. 2500 - 2200)
TROYA III	(MÖ. ca. 2200 - 2050)
TROYA IV	(MÖ. ca. 2050 - 1900)

⁷⁸ E. Memiş, Eskiçağ tarihinde Doğu-Batı mücadelesi, 4. Baskı, Konya 2009, s. 43.

⁷⁹ W. Dörpfeld, Troja und Ilion, Athen (1902); E. Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012. s. 36.

⁸⁰ E. Memiş, a.g.e., s. 36.

⁸¹ Karl C. Blegen, Troy and The Trojans, London 1963, s. 174.

TROYA V	(MÖ. ca. 1900 - 1800)
TROYA VI	(MÖ: ca. 1800 - 1300)
TROYA VII a	(MÖ. ca. 1300 - 1260)
TROYA VII	b1 (MÖ. ca. 1260 - 1190)
TROYA VII	b2 (MÖ. ca. 1190 - 1100)
TROYA VIII	(MÖ. ca. 700 – MS. Üst tabaka)

Görüldüğü gibi Blegen, 8. tabakada kazıyı bırakmıştır. Fakat Blegen' nin yapmış olduğu kazılarda da Troya' nın Troya olduğuna dair tek bir yazılı vesika bulunamamıştır⁸². Ayrıca şunu da belirtelim ki, Troya tabakaları için yapılan bu tarihlenmelerin herkes tarafından kabul edildiğini de söyleyemeyiz. Çünkü daha sonra yapılan çalışmalarda farklı tarihlenmeler de yapılmıştır. 1938' den 1988' e kadar uzanan 50 yıllık zaman diliminde Troya ile ilgilenilmemiş, adeta unutulmuştur. Fakat 1988 yılında Alman arkeoloğu Prof. Dr. Manfred Korfmann yönetimindeki uluslararası bir ekip Troya kazılarına yeniden başladı⁸³.

Kazı raporlarından anlaşıldığı kadarıyla Troya' da ilk yerleşim MÖ. 4. Binyılın sonlarında başlar. Fazla tanınmayan bu yerleşimin ardından Ege' ye özgü bir mimari tarz olan birbirine bitişik nizamda inşa edilmiş büyük ve dikdörtgen evlerden oluşan Troya I kurulumu. Çapı 90 metreyi ancak bulan bu yerleşimin etrafını bir sur çevreler. Eski Tunç Çağı olarak adlandırılan MÖ. 3. Binyılda Anadolu' da tam bir şehir devletleri kültürü yaşanmaktadır. Bu dönemde Troya, coğrafi konumu sayesinde önemli bir merkez haline gelir. Bunun sonucunda yeni ve daha gösterişli surlar inşa edilir⁸⁴.

Troya II kale yerleşmesi yaklaşık 9000 metre karelik bir alanı kaplar ve 330 metre uzunluğunda taş temeller üzerinde yükselen kerpiç surlarla çevrilidir. MÖ. 2550 – 2250

⁸² E. Memiş, a.g.e., s. 37.

⁸³ E. Memiş, a.g.e., s. 37.

⁸⁴ Sinan Ünlüsoy, (Troya'dan Viluşa'ya) efsane ve ötesi Troya, National Geographic Türkiye, Haziran 2004, s. 110.

yılları arasına tarihlenen Troya II, Anadolu'nun en eski ve en büyük kentlerinden biridir⁸⁵.

Troya III' de kale içindeki yapılaşma giderek çoğalır, fakat eski sur duvarları kullanılmaya devam eder. Bu yeni yerleşmenin ömrü ne yazık ki, 50 yıl kadardır. Çünkü adı geçen kent, MÖ. 2250 – 2200 yılları arasına tarihlenir⁸⁶.

Prof. Dr. M. Korfmann başkanlığında gerçekleştirilen son kazılara göre, Troya I, II ve III yerleşmeleri, “Denizsel Troya Kültürü” adı altında bir bütün olarak ele alınır. Bunun nedeni bu 3 kentin gelişimini içine alan Eski Tunç Çağı boyunca mimari ile çanak çömlek ve metal nesnelere gibi maddi kültür öğelerinde gözlemlenen sürekliliktir. Aynı unsurlar özellikle deniz ulaşımının sağladığı kolaylıklar sayesinde gelişen kültürel etkileşimler sonucunda Ege kıyıları boyunca yayılım alanı bulur. Troya' nın MÖ. 3. Binyıl boyunca oluşan bölgeler arası iletişim ağı içerisinde uygun coğrafi konumu nedeniyle köprübaşı görevi üstlenmiş bir liman kenti olma ihtimali yüksektir. Görkemli savunma duvarları, kaleleri, megaronları ve hazineleri ile Denizsel Troya Kültürü'nün eriştiği yüksek seviyeye işaret eder⁸⁷.

“ Anadolu Troya Kültürü” adı verilen Troya IV ve Troya V, Eski Tunç Çağı' nın sonunu ve Orta Tunç Çağı' nın başlangıcını kapsar (MÖ. 2200 - 1700 arası). Bu dönemde birçok kültürel ve teknik yenilikler ortaya çıkmış olsa da, daha önceki Denizsel Troya Kültürü'nün devam ettiği görülür. Sinan Ünlüsoy'a göre, Ege'den gelen ve daha önce de var olan kuvvetli etkilerin dışında ilk kez pek çok yeni unsur, Troya' nın kültürel açıdan Anadolu'ya yakınlaştığını haber verir. Fakat yerleşmede belirgin bir yoksulluk dikkati çeker. Daha önceki dönemlerde rastlanan değerli ve yarı değerli taş ve madenlerden üretilmiş hiçbir ürüne ve deniz ticaretinin devam ettiğini gösterecek hiçbir ithal mala rastlanmamış olması, Troyalıların artık Çanakkale Boğazı'ndaki egemenliklerini yitirdiklerini gösterir⁸⁸.

Troya artık yüzünü Anadolu'ya çevirmiştir. Kale içindeki yerleşim zaman içinde 18.000 metrekarelik bir alana yayılır. Evlerin yapım tarzı değişerek uzunlamasına

⁸⁵ Sinan Ünlüsoy, a.g.m., s.111.

⁸⁶ Sinan Ünlüsoy, a.g.m., s. 111.

⁸⁷ Sinan Ünlüsoy, a.g.m., s. 112; E. Memiş, a.g.e., s. 38.

⁸⁸ Sinan Ünlüsoy, a.g.m., s. 112.

yapıların yerini Anadolu’da yaygın olan bitişik düzende inşa edilmiş yapılar alır. Troya IV’ de ilk kez ortaya çıkan kubbeli fırınlar, yapıların içinde veya dışında, çoğu zaman ise girişin bir yanında bulunur. Bu durum, yemek pişirme geleneğindeki değişikliğe işaret eder ve bu döneme kadar kullanılan ayaklı kapların yerini düz dipli çanak-çömlekler alır⁸⁹.

Troya V dönemi geniş çapta yeni yapılaşma ve yerleşim planının temelli bir yenilenmesi ile başlarsa da, Troya IV’ de gözlemlenen mimari alışkanlıklar devam eder. Evler büyür, refah seviyesi yüksektir.⁹⁰

Troya yerleşmesi Troya VI döneminde 10 metreye kadar yükselerek büyük bir höyük halini alır. Homeros’un İlyada’ da anlattığı kent olabileceği ileri sürülen Troya VI, 2 hektarlık bir alanı kaplayan güçlü kalesiyle yepyeni bir görünüme sahiptir. MÖ. 1750-1250 yılları arasına tarihlenen Troya VI kentinin surları hiç harç kullanılmadan büyük taşlarla inşa edilmiştir. Taşlar sur duvarlarına içe doğru belirli bir eğim kazandıracak bir şekilde yerleştirilmiştir. Böylelikle sur duvarları özellikle depreme karşı dayanıklı hale getirilmiştir. Önceki dönemlerde olduğu gibi, Troya VI surları da pek çok kez onarılmış ve yeni eklemeler yapılmıştır. Troya VI surlarının yalnızca 330 metresi sağlamdır. Çünkü bu görkemli kent, MÖ. 1300 yıllarında meydana gelen şiddetli bir depremle son bulmuştur⁹¹.

Yıkılan kent, kazılardan ele geçirilen bulgulardan anlaşıldığına göre, yeniden inşa edilir. Troya VIIa evresi adı verilen bu dönemde, eski yapıların kalıntıları ve özellikle surlar kullanılmaya devam edilir. Ancak kent yaklaşık 100 yıl sonra, bu kez kaybedilen bir savaş ya da büyük bir göç hareketi sonucunda yeniden yıkılır. Kazılarda bu savaşın göstergesi sayılabilecek çok sayıda silah ele geçmiştir. Yıkıntıların arasında çok insan kalıntısına da rastlanmıştır. Kimilerine göre bu, destana konu olan ünlü Troya Savaşıdır. Ancak bu saldırı ile ilgili ayrıntılar, yapılan kazılarda hiçbir zaman tam olarak açıklığa kavuşmamıştır⁹².

⁸⁹ Sinan Ünlüsoy, a.g.m., s. 112.

⁹⁰ Sinan Ünlüsoy, a.g.m., s. 112; E. Memiş, a.g.e., s. 39.

⁹¹ E. Memiş, a.g.e., s. 40; Sinan Ünlüsoy, a.g.m., s. 112.

⁹² Sinan Ünlüsoy, a.g.m., s. 113.

Demir Çağı'nın başlangıcı olan Troya VIIb, MÖ. 950' de gerçekleşen büyük bir yangınla son bulur ve bunu izleyen 200 yıl boyunca Troya, "Karanlık Çağlar" a gömülür, ama unutulmaz⁹³.

Troya VIII, Hellenler tarafından İlion adıyla yeniden kurulur. MÖ. 85 yılında Romalıların eline geçer ve İlium Novum adıyla yaşamaya devam eder. Roma imparatorlarının gözdesi haline gelen kent, bu sayede bölgedeki komşu kentlere nazaran refah içindedir. Roma imparatorları Augustus ve Hadrianus kenti ziyaret ederek onurlandırır ve bir çok onarım ve yeni projelere katkıda bulunurlar. Troya' da yerleşim miladi 13. yüzyıl' a kadar devam eder⁹⁴.

Troya' nın eskiden sanıldığı gibi yalnızca heybetli sur duvarlarından oluşan bir kale yerleşmesi olmadığı, artık bilim çevrenlerince kabul gören bir gerçektir. Son kazılar sayesinde Troya' nın 25 hektarlık bir alana kurulmuş önemli bir ekonomi, ticaret, üretim ve ulaşım merkezi olduğu ve etkisinin Çanakkale Boğazı'nın hem Avrupa hem de Asya yakasında, bölgesel boyutların ötesine taşıdığı görülmektedir⁹⁵.

1995 yılı kazılarında Troya VII tabakasında ele geçen Luwi yazılı tunç mühür, Troya' da bulunan ilk yazılı belge olmasının da ötesinde arkeoloji dünyasında uzun zamandır unutulmuş bir sorunu gündeme getirdi ve çözümüne katkıda bulundu. 1996 yılında iki Hititolog ve Anadolu uzmanı Frank Starke ve Jhon David Hawkins, Hitit Devleti belgelerinde yaklaşık 20 kez adı geçen Vilişa ile Homeros'un İlios' unun (Yunanca adı Wilios), aynı yer olduğunu kesin olarak kanıtladılar⁹⁶.

Artık Hisarlık Tepe' ye bir başka gözle bakılmaktadır. Çünkü onlar Hitit belgelerinde Vilişa adıyla anılan kentin kalıntılarıdır. ⁹⁷

Tezimizi ilgilendiren yazılı ve arkeolojik kaynakların tanıtımını yaptığımıza göre, şimdi de Troya' yı keşfetme başarısını göstererek adını unutulmazlar listesine yazdıran Heinrich Schliemann hakkında bir şeyler aktarmaya çalışalım.

⁹³ Sinan Ünlüsoy, a.g.m., s. 113.

⁹⁴ Sinan Ünlüsoy, a.g.m., s. 113; E. Memiş, a.g.e., s. 41.

⁹⁵ E. Memiş, a.g.e., s. 41.

⁹⁶ Sinan Ünlüsoy, a.g.m., s. 113.

⁹⁷ Sinan Ünlüsoy, a.g.m., s. 113; E. Memiş, a.g.e., s. 41.

İKİNCİ BÖLÜM

HEINRICH SCHLIEMANN TROYA'NIN KEŞFİ ⁹⁸

Heinrich Schliemann denildiği zaman Troya'yı keşfedip dünyaya tanıtan adam akla gelir. Bu keşif onu dünyanın en tanınmış kişileri arasına sokmuştur. Peki, aslında kimdir Heinrich Schliemann? 1822 yılında Almanya'da doğan Heinrich Schliemann aslında bir Homeros aşığıdır. Ailesinin maddi durumu iyi olmayan Schliemann Hamburg'da bir ticarethanede kâtip olarak görev yapmaya başlar, bir ara Hamburg'dan Amsterdam'a giden Schliemann, orada kendi başına bir iş kurar ve Amsterdam'da yaklaşık dört yıl kalır ve bu dört yıllık süre içerisinde yedi farklı dil öğrenir. Schliemann'ın dil öğrenme yeteneği gerçekten olağan üstüdür. Hiç bilmediği bir dili altı hafta içinde konuşacak ve yazacak kadar öğrenir, sonra bir başkasına geçerek ilk öğrendiği dili de iletirmek fırsatı bulur. Böylece Fransızca, İngilizce, Felemenkçe, İspanyolca, Portekizce, İtalyanca ve Rusçayı öğrenir. Bu dillerden her biriyle mektuplar ve eserler yazmaya başlar. 1846 yılında Schliemann işleri için Rusya'ya, birkaç yıl sonra da Amerika'ya gider. Çok zengin olmuştur, fakat merak ve hırsı ona rahat vermez. Kalifornia'da altın aramaya çıkar ve 1850'de Amerikan vatandaşı olur. İşleri artık bütün Avrupa'ya yayılmıştır. Kırım Savaşı sırasında çok para kazanır, bu arada Lehçe ve İsveççe de öğrenir. 1856'dan sonra ölü dillere de merak sarar ve ikisi birden olmak üzere eski ve yeni Yunanca'yı kısa sürede öğrenir. İki yıl sonra ticareti bırakır. Latince öğrenmeye koyulur. Dil bilgilerini tamamlamıştır artık. 1858'de bir Akdeniz seyahatine çıkar. Mısır'da kalıp orada da Arapça öğrenir. Bir dünya turu yapan Schliemann Paris'e yerleşir. Bu arada Çin ve Japonya üzerine Fransızca bir kitap yazar.

Görülüyor ki Schliemann, daha hayattayken efsane olmuş bir kişidir. Troya'ya olan ilgisi ise çok daha enteresandır. Çocukluğunda Schliemann'a babası bir masal kitabı vermiş. Bu kitap İlyada ve Odysseia üzerineymiş. Bu masal kitabını okuduğu gün, küçük Schliemann Troya'yı bulmaya and içmiş. Bol miktarda paranın yanı sıra olağan üstü dil yeteneğine de sahip olan Schliemann 1868 yılında arkeolog olma yolunu tutar. İlk

⁹⁸ Bu bölümdeki bilgiler, Azra Erhat, Gül ile Söyleşi, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 1999, s. 73-80 arasından aktarılmıştır.

Odysseia'nın yurdu olan İthake adasında kazılar yaptığı söylenen Schliemann'ın asıl amacı Troya'yı bulmakmış. Bu Troya elbette ki Homeros'un anlattığı Troya'dır. 16.000 dizeden oluşan İlyada Destanını ezbere bilen Schliemann, 1870'de Çanakkale'ye gelir ve araştırma yapmaya başlar. O zamanın Amerikan konsolosu, Schliemann'a Hisarlık Tepesi'ni gösterir ve bu höyüğün altında Homeros Troya'sının gömülü olabileceğini söyler. Schliemann derhal kazılara başlar, kazdıkça şaşırır, şaşırıkça kazar. Çünkü Schliemann tek bir kenti ararken kat kat kentler çıkar kazmanın altından. Homeros'un anlattığı Troya'nın en alt katmanda olabileceğini düşünen Schliemann kazdıkça kazar, derinleştikçe derinleşir. Sistemsiz bir kazı yaptığı için de birçok kalıntıyı tahrip eder. Öyle sanıyoruz ki Troya'nın bugünkü karmaşık durumundan Schliemann sorumludur.

Schliemann mükemmel bir dil yeteneğine sahipti, ama ne yazık ki, sistemli kazı yapmasını henüz bilmiyordu. Çünkü o zamanlar bugünkü kazı yöntemleri bilinmiyordu. Azra Erhat diyor ki; bugün hiçbir arkeolog yazılı bir eserde ya da destanda sözü edilen bir kenti bulacağım diye yola çıkmaz. Belli bir kent bulacağım diye işe girişmez. Çok dikkatlice başlar taramaya, her bulduğunu önce temizce ortaya çıkartır, sonra ikinci işlem olarak onu tarihlendirmek ve değerlendirmek işine koyulur. Hâlbuki Schliemann illa da Homeros'un anlattığı Troya'yı Homeros'un anlattığı gibi bulmak hevesinde. Öyle bir Troya var mıydı, yok muydu? Bunu düşündüğü bile yok, oysa Homeros tarihçi değil ki mimar, ya da arkeolog değil ki her gerçeği olduğu gibi destanında anlatmış olsun. O bir ozan, o bir şair. Bu ozanın Troya'yı görüp görmediği bile belli değil. Belki de kendisinden önceki ozanların söylediklerini tekrarlayıp duruyor. Ama bizim sözde arkeolog, ister ki Homeros'un anlattığı Troya'yı yani Priamos'un kralı olduğu Troya'yı bulsun. Priamos bir kral, kenti zamanın en zengin ve en parlak kenti, öyle olmasaydı koca bir Aka ordusu oraya saldırmaya gelir miydi denizleri aşarak? O halde Priamos'un hazinesini bulmak gerek, eğer, bu hazine bulunursa Homeros'un Troya'sı bulunmuş olacak. Aradaki buluntuların önemi yok. Böyle düşündüğü içindir ki Heinrich Schliemann adamlarını devamlı olarak motive edermiş daha derine gidip bulmaları için. Günün birinde olanlar olmuş. Bir altın parıltısı çarpmış kazıcının gözüne, işte o an Schliemann Anadolu kazılarındaki ilk hırsızlık olayını gerçekleştirmiş. Karısı Yunanlıymış Schliemann'ın. Adı Sofia. Karısının doğum gününü kutlamak bahanesiyle sözüm ona işçilerine izin vermiş. Karı koca, baş başa kalmışlar. Sofia Hanım'ın şalını alıp altınların parıldadığı yere gitmişler. Gittikleri yer bugün Troya II diye gösterilen

yerde bir rampanın dibi. Kazma kürek ve de ellerini kullanarak kazınmışlar karı koca. Kazdıkları yerde bir gömü bulmuşlar. Bu gömünün içinde altın gerdanlıklar, bilezikler, taçlar, yüzükler, küpeler ve daha neler neler varmış. “Priamos’ un hazinesi bu olmalı” diye deliye dönmüşler sevinçten, tıpkı günümüzdeki define arayıcıları gibi. Bulduktan sonra tek amaç bunları kaçırmak. Nitekim öyle de olmuş. Schliemann gömüyü önce Yunanistan’a ardından da Almanya’ya kaçırmış derler. Sonra ne olmuş pek bilinmez ama bir daha gün ışığına çıkmamıştır Priamos’ a mal edilen bu hazine.

Bundan sonraki hadiseler daha da ilginç görünüyor. Bulduğu gömü ile Almanya’ya giden Schliemann, 1872’de kazı yerine bir daha gelir. Fakat bu defa yalnız değildir. Yanına kendisi gibi derme çatma bilgilerle değil de bilimsel yönden yetişmiş bir arkadaşını almıştır. Adı Wilhelm Dörpfeld, mimar ve arkeolog. Başlamışlar çok daha gerçekçi yöntemlerle çalışmaya. Ve Troya ’nın üst üste kurulmuş dokuz kentten oluştuğunu işte bu çalışmalar sayesinde anlamışlar. Bu dokuz katlı kentten hangisinin Homeros Troya’ sı olduğunu bulmak, bilmek o kadar da önemli değilmiş onlar için. Bildikleri tek gerçek şuymuş: Hisarlık Tepesi’ndeki höyük, MÖ. 3. Binyıl’dan, Roma Çağı’na kadar varlığını sürdürmüş olan önemli bir yerleşim merkezidir. Buradaki kimi kent daha önemli daha büyük, daha parlak kimi daha az önemliymiş. Ama hepsini bilim açısından aynı dikkat ve özenle değerlendirmek yoluna gitmişler. O sırada Homeros Troya’ sının VI. Troya olabileceği kanısına varılmış. Ne var ki bu katın büyük bir yangın sonucunda değil de bir deprem sonucunda yıkıldığı görülüyormuş. O mu değil mi sorunu bir köşeye atılmış, amaç artık Homeros Troya’sını bulmak değil, Troyaların hepsini gün ışığına çıkarıp bilimsel yönden değerlendirmek olmuş. Yani arkeolojinin bugünkü amaçlarını gerçekleştirmek için yoğun bir çalışma başlatmışlar.

Azra Erhat daha sonra şu soruyu soruyor: Peki, bu iki kişi başarılı oldular mı? Buna net bir cevap vermek mümkün değil. Bilindiği kadarıyla Schliemann- Dörpfeld ikilisi Hisarlık Tepe ile ilgili olarak iki bilimsel toplantı yapmışlar. Zamanın bilim adamlarını da bu toplantıya davet etmişler, onlarla Troya’ yı enine boyuna tartışmışlardır. Bu konferanslardan sonra 1894’ te kazılar sona ermiş ve Dörpfeld konuyla ilgili bir kitap yayınlamıştır. Yaklaşık 40 yıl Troya kazıları işi unutulmuş ya da rafa kaldırılmıştır. 1932 yılında bu kez Amerikalı bir bilim heyeti işe el koymuş, Cincinnati Üniversitesi’nden Carl Blegen adlı arkeolog, Troya kazılarını yeniden başlatmıştır. Blegen 1938 yılına kadar bu

bölgedeki çalışmalarını sürdürmüş, hatta 1937 yılında Dolmabahçe Sarayın'da Atatürk'ün nezaretinde gerçekleştirilen II. Türk Tarih Kongresi'nde Troya kazıları ile ilgili bir de tebliğ sunmuştur⁹⁹.

Blegen' den sonra Troya hikâyesi tekrardan rafa kaldırılmış, daha doğrusu rafa kaldırılmak zorunda kalınmıştır. Çünkü araya İkinci Dünya Savaşı girmiştir. 1988 yılı Troya için yeni bir başlangıç olmuştur. Prof. Dr. Manfred Korfmann liderliğinde uluslararası bir kazı heyeti Troya' daki kazıları yeniden başlatmıştır. Günümüzde Troya kazıları bütün hızıyla devam etmektedir ve daha uzun yıllar devam edecek gibi görünmektedir.¹⁰⁰

Günümüz Troya kazılarında teknolojinin bütün imkânlarından yararlanılmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak da en doğru sonuçlara ulaşılmaktadır. Fakat şunu unutmamak lazımdır ki, Troya Troya olmasını Heinrich Schliemann' a borçludur. Schliemann' ın Homeros sevdası olmasaydı, kim bilir belki de bugün hala Troya' yı arıyor olacaktık¹⁰¹.

Troya ile adeta bütünleşmiş bir şahsiyet olan Heinrich Schliemann' ı her yönüyle tanıtmaya çalıştık. Şimdi de Neolitik Çağ'dan MÖ. 2. Binyıl sonlarına kadar Troya' da neler olup bittiğini, arkeolojik ve yazılı belgelerin ışığında ortaya koymaya çalışalım.

⁹⁹ Azra Erhat, *Gül İle Söyleşi*, İstanbul 1999, s. 79-80.

¹⁰⁰ E. Memiş, *Troya ve Troyalılar*, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 53-54.

¹⁰¹ Azra Erhat, a.g.e., s. 80.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NEOLİTİK ÇAĞDAN MÖ. 2. BİNYIL SONLARINA KADAR TROYA VE ÇEVRESİ

Utta Gabriel'in aktardığı bilgilere göre, Troya çevresinde yapılan arkeolojik araştırmalar MÖ. 6. Binyıl sonu ile MÖ. 5. Binyıl başlarında bu yörede insanların yaşadığını göstermektedir¹⁰². Şimdiye kadar biri Troya' nın 5 km kuzeybatısında yer alan Kumtepe' de diğeri de Troya' nın 8 km güneybatısında bulunan Beşik-Sivritepe' de olmak üzere iki yerde Neolitik Çağ' a ait yerleşim alanları, kazılar sonucu ortaya çıkarılmıştır.

Carl Blegen yönetiminde 1930'lu yıllarda Kumtepe' de yapılan kazılar buradaki yerleşimin Troya' dan daha önce başladığını göstermiştir. Kumtepe-A ve Kumtepe-B diye adlandırılan bu dönemler, MÖ. 4. Binyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir. Kumtepe-C denilen daha yeni bir yerleşim yeri tabakası ise Troya I yerleşmesi ile çağdaştır. Öyle anlaşılıyor ki, Kumtepe uzun süre Batı Anadolu ve Ege kronolojisi için kazısı yapılmış tek referans yeri olmuştur¹⁰³.

1993-1995 yılları arasında Troya kazı başkanı Prof. Dr. Manfred Korfmann yönetiminde Kumtepe' de yeniden kazılar yapılmıştır. Bu kazılar sonunda Türk araştırmacıların daha önceden belirttikleri gibi, Kumtepe A – Kumtepe B yerleşimleri arasında birkaç yüzyıl süren yerleşimsiz bir ara dönem bulunduğu doğrulanmıştır. Ayrıca Carbon-14 yöntemi ile yapılan hesaplamalar, Kumtepe' deki en eski evlerin MÖ. 4. Binyılın ikinci yarısına değil de MÖ. 6. Binyılın sonlarına veya MÖ. 5. Binyılın başlarına tarihlenmesi gerektiğini göstermiştir. Böylece anlıyoruz ki, en eski yerleşimin başlangıcı şimdiye kadar kabul edilenden 1500 yıl daha eskidir. Bunu takip eden Kumtepe-B evresi de, MÖ. 4. Binyılın son 300-350 yılına tekabül etmektedir. Kumtepe-C evresi ise, Troya I yerleşmesi ile çağdaş yaşamış görünmektedir¹⁰⁴.

¹⁰² Utta Gabriel, “Troia Çevresinde İlk İnsan İzleri”, Düş ve Gerçek: Troia, Homer Kitabevi, İstanbul 2001, s. 343.

¹⁰³ Utta Gabriel, a.g.m., s. 343.

¹⁰⁴ A.g.m., s. 343.

Sözünü ettiğimiz evrelerde Kumtepe’de nasıl bir yaşam vardı? Utta Gabriel’in makalesinden anlaşıldığına göre, doğal alanın jeomorfolojisi ve arkeobotaniği konusundaki en yeni araştırmalar, Kumtepe’deki yerleşim sürecinde tarımsal ve ekolojik açıdan büyük değişikliklerin olduğunu ortaya koymuştur. O zamanlar denize yakın olunması, 7000 yıl önce burada yaşayan insanların beslenmesini etkilemiştir. Büyük miktarlarda midye ve istiridye kalıntıları, hem Kumtepe-A hem de Beşik-Sivritepe’ de bu durumun en bariz göstergesidir. Ayrıca mercimek ve karaburçak gibi baklagiller de beslenmede önemli bir rol oynamıştır. Kumtepe-B evresinde yani MÖ. 4. Binyılın sonlarında ise tahıl tarımı ön plana geçmiştir. Önceleri arpa yetiştirilirken, MÖ. 3. Binyıl’ dan itibaren emmer ve kızılcabuğday gibi buğday çeşitleri Troya I’ de olduğu gibi, Kumtepe’ de de ağırlık kazanmıştır¹⁰⁵.

Kullanılan eşyaların çeşitliliği sayesinde de yerleşim evreleri arasındaki farklar tespit edilebilmektedir. En eski yerleşim evresinin karakteristik özelliği el aletlerinde, obsidiyen kaplarda mermerin kullanılmış olmasıdır. Kumtepe- B’ den itibaren ise aletlerin yapımında yavaş yavaş bakır ve bir süre sonra da tunç kullanılmıştır. Aynı tabakada dokumacılık yapıldığına işaret eden iğlere rastlanılmıştır. Kumtepe-A, B ve C evrelerinde bebeklerin gömüldüğü kaplar ele geçmiştir¹⁰⁶. Troya Bölgesi’ nin en eski yerleşmelerinden biri olan Beşik-Sivritepe’de de MÖ. 5. Binyıla ait izlere rastlanmıştır.

MÖ. 3. Binyıl başlarından itibaren Troya I yerleşmesinin varlığına tanık oluyoruz. Çalışmamızın Kaynaklar bahsinde de ifade edildiği üzere, Manfred Korfmann başkanlığında gerçekleştirilen son kazılara göre, Troya I, II, III yerleşmeleri “Denizsel Troya Kültürü” adı altında bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu yerleşmelerin tamamı Eski Tunç Çağı yerleşmeleridir.¹⁰⁷ Bu üç yerleşmede de gerek mimari gerekse çanak çömlek yapım tarzında bir süreklilik gözlemlenir. Anlaşıldığı kadarıyla bu çağda Troya, bölgelerarası ticaret ağı içerisinde önemli bir liman kenti olarak hizmet vermiş bir yer görünümündedir. Heinrich Schliemann’ın bilinçsizce yaptığı kazılar sırasında Troya II’ de ele geçirdiği ve yanlış bir teşhisle Priamos’ un hazinesi zannettiği krali buluntular,

¹⁰⁵ A.g.m., s. 343.

¹⁰⁶ A.g.m., s. 343.

¹⁰⁷ E. Memiş, Troya ve Troyalılar (Troyalılar Türk müdür?), Altınpost yayınları, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 38.

Eski Tunç Çağının ortalarında Troya kentinde güçlü bir krallığın hüküm sürdüğü kanaatini uyandırmaktadır.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Eski Tunç Çağı ve özellikle de Eski Tunç Çağı'nın ikinci yarısı (MÖ. 2500- 2000) Anadolu 'da şehir kültürünün tam anlamıyla yaşandığı bir dönemdir¹⁰⁸. Bu devirde Anadolu şehirlerinin her biri bir devlettir. Troya II ve Alacahöyük kral mezarlarında ele geçirilen buluntular, söz konusu dönemde Anadolu'nun şehir devletleri sistemi ile idare edildiğinin maddi kanıtları olarak kabul edilebilir ¹⁰⁹. Akkad krallarından Naramsin'in MÖ. 2250'lerde Anadolu topraklarına girdiğini ve burada Hatti Kralı Pampa'nın önderliğinde 17 şehir devletinin oluşturduğu koalisyonu yenilgiye uğrattığını anlatan Şartamhari Metinleri ise, Eski Tunç Çağın'da Anadolu'nun şehir devletleri marifetiyle idare edildiğinin yazılı delilleri olarak karşımıza çıkmaktadır¹¹⁰.

Çalışmamızın Kaynaklar bahsinde de ifade edildiği gibi, Troya IV ve Troya V yerleşmeleri, Eski Tunç Çağı'nın sonları ile Orta Tunç Çağı'nın başlangıcını (MÖ. 2200-1700) kapsar¹¹¹. Söz konusu dönemde Anadolu'da Asur Ticaret Kolonileri Çağı (MÖ. 2000-1750) yaşanmaktadır.¹¹²

Gerçekten, bu dönemde neredeyse Anadolu'nun önem arz eden her şehrinde Asurlu tüccarlar vardır. Bunlar, ticaret yapmak amacıyla yüzlerce kilometre yolu eşek kervanlarıyla kat ederek Mezopotamya'nın Asur şehrinden Anadolu'ya gelmişler ve Anadolu şehirlerinin bir kısmına "Karum" ya da " Vabartum" denilen alışveriş merkezleri kurmuşlardır¹¹³.

Başta bakır ve gümüş madenleriyle keçi kılı, tiftik ve yün olmak üzere Anadolu'nun muhtelif zenginliklerini Asur'a taşıyan, karşılığında da Anadolu halkına kumaş ve kalay satan Asurlu tüccarların güvenliğini o dönemdeki şehir beyleri sağlıyordu. Güven içinde ve olumlu şartlar altında gerçekleştirilen bu ticaretin karşılığı

¹⁰⁸ E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, Ekin Kitabevi Yayını, 14. Baskı, Bursa 2017, s. 228.

¹⁰⁹ E. Memiş, a.g.e., s. 224.

¹¹⁰ F. Kınal, Eski Anadolu Tarihi, TTK Yayını, 2. Baskı, Ankara 1987, s. 51; E. Memiş, a.g.e., s. 225.

¹¹¹ E. Memiş, Troya ve Troyalılar (Troyalılar Türk müdür ?), Altınpost Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 39.

¹¹² Asur Ticaret Kolonileri Çağı hakkında geniş bilgi edinmek için bkz: E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s. 73-90.

¹¹³ E. Memiş- C. Bülbül, Eskiçağda Göçler, Ekin Kitabevi Yayını, Bursa 2014, s. 77.

olarak Asurlu tüccarlar, Anadolu'daki şehir beylerine her yıl belli bir miktar vergi ödüyorlardı¹¹⁴.

1893 yılından günümüze kadar uzanan süreçte gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda 25.000'in üzerinde çivi yazılı tablet ele geçirilmiştir. Bu tabletlerin önemli bir kısmı, eski adı Kaniş olan Kültepe'de bulunmuştur. Asurlu tüccarların gerek kendi aralarında gerekse Anadolu halkıyla yaptıkları ticaretin belgeleri olan bu tabletler, Asur dilinde ve çizi yazısıyla yazılmışlardır. Önemli bir kısmı ticari içerikli olan bu tabletler, dolaylı olarak o dönem Anadolu'sunun sosyal, siyasal, ekonomik ve dini yaşantısı hakkında da kıymetli bilgiler vermektedir¹¹⁵.

Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nın siyasal olaylarına ışık tutan siyasi içerikli iki vesikamız daha vardır ki, bunlardan biri, Boğazköy kazılarında bulunan Anitta Tableti¹¹⁶, diğeri de Mama kralı Anum-Hirbi' nin Kaniş kralı Warşama' ya göndermiş olduğu mektuptur¹¹⁷. Bu mektup, 1956 yılında Kültepe' de yapılan kazılar sırasında bulunmuştur¹¹⁸.

Prof. Dr. Ekrem Memiş' e göre, gerek Anitta Tableti, gerekse Mama kralı' nın Kaniş Kralına göndermiş olduğu mektup, özellikle Asur Ticaret Kolonileri Çağı' nın son evresinde Anadolu'daki şehir devletleri arasında yaşanan hegemonya mücadelesini bütün ayrıntılarıyla gözler önüne sererler¹¹⁹.

Bu devirde yaşayan belli başlı şehir devletleri başta Kaniş Krallığı olmak üzere, Hattuş, Zalpa, Kuşşara, Mama, Tamniya, Wahşaniya ve Puruşhanda krallıkları idiler¹²⁰. Bu krallıklardan Hattuş, Kaniş ve Puruşhanda' nın mevcudiyetleri Akkadlar çağından beri bilinmektedir¹²¹. Çünkü Akkad Devleti kralı Sargon, Puruşhanda şehrindeki tüccarların isteği üzerine Anadolu topraklarına girerek, bu kentte oturan Akkadlı

¹¹⁴ E. Memiş- C. Bülbül, a.g.e., s. 77.

¹¹⁵ A.g.e., s. 77 ; E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s. 74.

¹¹⁶ Anitta Tableti' nin Türkçe tercümesi için bkz: Sedat Alp, Hitit çağında Anadolu, Tübitak Yayınları, Ankara 2001, s. 53-56; E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s. 282-285.

¹¹⁷ Söz konusu mektup hakkında geniş bilgi edinmek için bkz: Kemal Balkan, Mektup: Mama Kralı Anum-Hirbi' nin Kaniş Kralı Warşama' ya gönderdiği mektup, TTK Yayını, Ankara 1957.

¹¹⁸ E. Memiş, a.g.e., s. 75.

¹¹⁹ E. Memiş- C. Bülbül, a.g.e., s. 78.

¹²⁰ E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s.75; E. Memiş, Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi, ekin Kitabevi Yayını, Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, Bursa 2019, s.116.

¹²¹ Bu üç şehrin adı, Şartamhari Metinlerinde geçmektedir.

tüccarların sorunlarını çözmüş ve Puruşhanda kralına da gözdağı vermiştir¹²². Sargon' un torunu Naramsin ise Hatti (Hattuş) kralı Pampa' nın önderliğinde ayaklanan 17 Anadolu kralını yenilgiye uğratmıştı¹²³. Demek oluyor ki, daha MÖ. 3. Binyılın son çeyreğine ait Akkad metinlerinden tanıdığımız Anadolu' daki “Şehir Devletleri Sistemi”, varlığını, MÖ. 2. Binyılın ilk çeyreğinde de aynen devam ettiriyordu. Bir başka ifadeyle onlar, henüz merkezi anlamda bir büyük devlet kurma aşamasına ulaşamamışlardı¹²⁴. Prof. Dr. Ekrem Memiş' e göre, Koloni Çağı' nın sonlarına doğru bu amaç da gerçekleştirilecektir. Gerçekten, yukarıda isimleri zikredilen ve Koloni Çağı' nda yaşadıkları belirtilen şehir devletlerinden biri, Kuşşara Krallığı, öteki şehir devletlerini teker teker yenerek Anadolu tarihinde belki de ilk defa olarak siyasi birliği sağlamayı başarmıştı. Bu birliği sağlayan Kuşşara Krallı Anitta (MÖ. ca. 1750' ler), büyük bir ileri görüşlülük göstererek Anadolu'yu sömüren Asurlu tüccarları Anadolu' dan kovmuş ve böylelikle Anadolu' daki Asur Ticaret Kolonileri Çağı' na son vermiştir¹²⁵. Görülüyor ki, ne Akkad metinlerinde, ne Kültepe tabletlerinde ne de Anitta Tableti' nde Troya ve çevresine ilişkin bilgi vardır. Bu da bize gösteriyor ki, Akkad kralları Orta Anadolu' ya kadar gelmişler, fakat daha batıya gitmemişlerdir. Anadolu' nun ilk siyasal birliğini sağlayan ve Asurlu tüccarların sömürüsüne son veren Kuşşara kralı Anitta da faaliyetlerini ağırlıklı olarak Orta Anadolu Bölgesi' nde gerçekleştirmiştir. O halde onların vesikalarında Batı Anadolu ve Troya bölgesine ilişkin bilgi aramak boşunadır.

MÖ. 1750' lerde kurulduğu anlaşılan ve Hattuşaş' ı kendilerine başkent yapan Hitit Devleti kralları, bırakmış oldukları vesikalarda, kendilerini soy bakımından Kuşşara krallarına dayandırmaktadırlar. O halde Kuşşara şehir devletinin bilinen üç kralını, Pithana, Anitta ve Peruva' yı Hitit krallarının ataları olarak kabul etmek gerekir¹²⁶.

MÖ. 2. Binyıl Anadolu tarihinde büyük roller oynayan ve yaklaşık 500 yıl Anadolu' nun başat gücü olarak görünen Hititler, zaman zaman Batı Anadolu ve Troya Bölgesi ile de ilgilenmişlerdir.

¹²² Puruşhanda' nın Aksaray yakınlarındaki Acemhöyük olduğu ileri sürülmektedir. Bu hususta bkz: Turgut Yiğit, Asur Ticaret Kolonileri ve Eski Hitit Çağında Anadolu, Ankara 2000, s. 6.

¹²³ E.Memiş, “MÖ. 3. Binyılda Anadolu' da Türkler”, Türk Dünyası Araştırmaları, sayı 53, İstanbul 1988, s. 37; E.Memiş, Eskiçağda Türkler, Çizgi Kitabevi Yayını, 3. Baskı, Konya 2009, s. 58.

¹²⁴ E.Memiş-C. Bülbül, Eskiçağda Göçler, Ekin Kitabevi Yayını, Bursa 2014, s. 78.

¹²⁵ E.Memiş, Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi, 5. Baskı, Bursa 2019, s.117; E.Memiş-C. Bülbül, a.g.e., s. 79.

¹²⁶ E.Memiş-C.Bülbül, a.g.e., s. 79; E.Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s.90.

Hattuşaş devlet arşivinde Batı Anadolu'ya ilişkin vesikalar da bulunmuştur. Bu vesikalardan anlaşıldığı kadarıyla Batı Anadolu ile yakından ilgilenen ilk Hitit kralı, Eski Devlet krallarından I. Hattuşili' dir¹²⁷.

Gerçek adı Labarna olan, fakat Hattuşaş şehrini zapt ettikten sonra "Hattuşaş Fatih" anlamına gelen "Hattuşili" lakabını alan bu Hitit kralı, etkin bir fetih siyaseti izlemiştir¹²⁸.

Adı geçen kralın askeri seferlerini anlatan yıllıklardan ve Telepinuş Fermanı'ndan¹²⁹ öğrenildiğine göre, O'nun zamanında Hitit devletinin sınırları epeyce genişlemiştir. Gerçekten Orta Anadolu' da zapt edilen önemli şehirlerin¹³⁰ yanı sıra ,Arzava memleketlerinden biri olan ve Kuzeybatı Anadolu'daki Troad Bölgesi'nde bulunduğu kabul edilen Viluşa kenti de zapt edilmiştir¹³¹.

Hattuşili' den sonra iktidara gelen I. Muşşili, devletin ekonomik çıkarları gereği daha ziyade Kuzey Suriye cephesine ağırlık vermiştir. I. Muşşili' nin bir saray darbesi sonucunda öldürülmesinden, Telepinuş' un iktidarına kadar uzanan yaklaşık yarım asırlık zaman dilimi (MÖ. 1550- 1500) ise, Hitit sarayında taht mücadelelerinin yaşandığı kanlı bir devir olmuştur¹³². Prof. Dr. Ekrem Memiş'e göre, "Gasıp Krallar Devri" olarak adlandırılan bu kaos dönemi, en çok dış düşmanların işine yaramıştır. Nitekim bu devirde saltanat süren Hitit kralları¹³³, Güneydoğu'dan gelen Hurri ve kuzeyden gelen Gaşka kavimlerinin saldırılarını önlemek için, amansız bir mücadele içerisine girmişlerdir¹³⁴.

¹²⁷ E.Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s. 152.

¹²⁸ E.Memiş, "Hitit devletlerinin Batı Anadolu Politikası", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 3, Konya 1994, s. 367.

¹²⁹ Telepinuş Fermanı' nın önemi hakkında bilgi edinmek için bkz: E.Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s. 98-99; Telepinuş Fermanı' nın Türkçe tercümesi için ayrıca bkz: E.Memiş, a.g.e., s. 296. 300.

¹³⁰ Gerçekten, Hupışna (Konya-Ereğli), Tuvanuva (Tyana-.....) Nenaşsa (Nenassos-Aksaray) ve Landa (Larende-Karaman) şehirleri, Hitit orduları tarafından zapt edilmiştir. Bu hususta bkz: E.Memiş, a.g.e., s. 152, n. 15.

¹³¹ Viluşa=İlion için bkz: H. Bossart, Asia, İstanbul 1946, s.32; O.R. Gurney, The Hitities, London 1952, s.57.

¹³² Hitit tarihindeki taht mücadeleleri için bkz: E.Memiş, "Hitit Siyasi Tarihinde Taht Mücadeleleri", Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı 1, Konya 1987, s. 113-117.

¹³³ Gasıp Krallar Devri'nde İktidar olan Hitit Kralları şunlardır: Hantili, Zidanza, Ammunaş, Huzzuiaş, Telepinuş.

¹³⁴E.Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s. 152.

Görülüyor ki, Gasıp Krallar Devri'nde yaşayan Hitit kralları, Batı Anadolu ile uğraşmak şöyle dursun dışarıdan gelen Hurri ve Gaşka saldırılarına bile yeterince karşılık verememişlerdi¹³⁵.

Eski Hitit Devleti'nin son kralı olarak kabul edilen Telepinuş'dan sonra, tarihi kaynakların sustuğu görülür. Öyle ki, yeni bir sülalenin kurucusu sayılan II. Tuthalya zamanına (MÖ. 15.yüzyıl'ın son çeyreği) kadar geçen bu vesikasız döneme, “Karanlık Çağ” adı verilir¹³⁶.

Bereket versin ki, tam bu sırada Batı kaynakları imdadımıza yetişmektedir. Gerçekten bu devirde Eski Yakın Doğu Dünyası, Hint-Avrupa kökenli Mitanni kavminin istila hareketi ile ¹³⁷sarsılırken, Batı Anadolu'da yeni bir kavmin ortaya çıktığına tanık oluyoruz. Bunlar, Troya, Efesos, Miletos ve Müskebi gibi Batı Anadolu kentlerini kolonize eden Akalar'dı¹³⁸. Söz konusu kentlerde yapılan kazılarda bol miktarda Miken (Aka) seramiği bulunmuştur. Prof. Dr. Ekrem Memiş, bu durumu şöyle değerlendirmektedir: Demek ki, Akalı kolonistler, Hitit Devleti'nin iç karışıklıklarla çalkalanmasını fırsat bilerek, Batı Anadolu'ya ayak basmışlardı¹³⁹.

MÖ. 15. yüzyıl sonlarına doğru Hititlere ilişkin bilgiler tekrardan çoğalmaya başlar. Bu devirde Hitit tahtında oturan II. Tuthalya, devleti yeniden derleyip toparladığı gibi, Mitanniler'e kaptırılan Kuzey Suriye egemenliğini de tekrar ele geçirir. Bu durum karşısında, Mitanni kralı I. Artatama ile Mısır firavunu IV. Tutmosis arasında bir dostluk antlaşması yapılır. Öyle anlaşılıyor ki, her geçen gün güçlenen Hitit Devleti karşısında iki geleneksel düşman olan Mısır ve Mitanni devletleri, güçlerini birleştirmek zorunda kalmışlardı¹⁴⁰.

Ancak şu gerçeğin altını çizmek zorundayız ki, II. Tuthalya dönemi her ne kadar Hitit Devleti'nin yeniden yükselişe geçtiği bir zaman dilimi olsa da, devletin batı hudutları ne yazık ki tam anlamıyla emniyet içinde değildi. Gerçekten Kuzeybatı Anadolu

¹³⁵ E.Memiş, a.g.e., s. 153.

¹³⁶ O.R. Gurney, The Hittites, London 1952, s.25.

¹³⁷ Mitanni Göçleri hakkında bilgi edinmek için bkz: E.Memiş-C. Bülbül, Eskiçağda Göçler, Bursa 2014, s. 90-107.

¹³⁸ Aka Göçleri için bkz: E.Memiş-C. Bülbül, a.g.e., s.49-86.

¹³⁹ E.Memiş, “Hitit Devletlerinin Batı Anadolu Politikası” Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı 3, Konya 1994, s. 368.

¹⁴⁰ E.Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s.102.

Bölgesi'nde güçlerini birleştiren 22 şehir devleti, Aşşuva şehir devletinin önderliğinde birleşerek, II. Tuthalya'ya karşı isyan etmişlerdi¹⁴¹. Ancak Hitit kralı II. Tuthalya, bu ittifakı ağır bir yenilgiye uğratmıştı¹⁴².

Hattuşaş arşivinde bulunan KUB XXIII,11 numaralı metinde, Aşşuva Seferinin bütün ayrıntıları anlatılmakta ve yenilgiye uğratılan 22 şehir devletinin bir listesi verilmektedir¹⁴³. Bahsi geçen 22 şehir devletinin isimlerini içeren listeyi çalışmamızın kaynaklar kısmında verdiğimiz için, bu şehirlerin isimlerini burada tekrar vermeyeceğiz. Ancak şunu belirtmeliyiz ki, söz konusu listenin 21. satırında geçen KUR-URU U-i-lu-si-ia (Viluşa Şehir Memleketi) ile 22. satırda geçen KUR URU Ta-ru-i-sa (Troya Şehri Memleketi) bizim için son derece önemlidir. Çünkü bu iki şehir, Hititlere düşman bir koalisyonun içerisinde yer almışlardır. Fakat bundan sonraki tüm zamanlarda Viluşa Krallığı Hititlerin yanında yer alacak, hiçbir zaman sadakatten ayrılmayacaktır. Nitekim Kadeş Savaşı öncesi Hitit Kralı II. Muvattali ile Viluşa Kralı Alakşanduş arasında yapılan antlaşma¹⁴⁴, iki devlet arasındaki iyi ilişkilerin çok eskilere dayandığını açık bir şekilde gözler önüne sermektedir¹⁴⁵. Gerçekten Alakşanduş Antlaşması'nın ikinci paragrafında Hitit Kralı Labarna'nın Arzava memleketlerine ve Viluşa'ya karşı savaştığı ve onları yenilgiye uğrattığı, bu hadiseden sonra Arzava ülkesinin Hititlere karşı sürekli kin beslediği, buna karşılık Viluşa Memleketi'nin hiç bir zaman Hatti'den ayrılmadığı ve onların uzaktan da olsa Hitit krallarına sadık kaldıkları ifade edilmektedir.

O halde Viluşa ve Troya memleketlerinin II. Tuthalya'ya karşı oluşturulan Aşşuva ittifakında ne işleri vardı? Prof. Dr. Ekrem Memiş'e göre, bu iki şehir devleti diğer 20 şehir devletinin baskısı karşısında, bu ittifaka katılmak zorunda kalmışlardı. II. Tuthalya da bu durumun farkına varmış olmalı ki, o Arzava Memleketleri üzerine sefer yaptığı zaman Viluşa'ya girmemişti¹⁴⁶.

¹⁴¹ E.Memiş, a.g.e., s. 103.

¹⁴² E.Memiş, a.g.e., s. 104.

¹⁴³ H. Bossert, *Asia*, İstanbul 1946, s. 27; J. Garstang-O.R. Gurney, *The Geography of the Hittite Empire*, London 1959, s. 105.

¹⁴⁴ J. Garstang-O.R. Gurney, a.g.e., s. 102.

¹⁴⁵ E.Memiş, *Troya ve Troyalılar (Troyalılar Türk müdür?)*, Altınpost Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2012, s.59.

¹⁴⁶ E.Memiş, a.g.e., s. 60

Alakşanduş Antlaşması'nın 3. paragrafında I. Şuppiluliuma' nın, 4. paragrafında ise II. Murşili'nin Arzava memleketlerini istila etmelerine rağmen, Viluşa'ya dokunmadıkları, çünkü Viluşa' nın Hititlere her daim sadık kaldığı vurgulanmaktadır¹⁴⁷.

Viluşa Kralı Alakşanduş ile antlaşma yapan Hitit Kralı II. Muvattali de geçmişten gelen bu dostluğun devam etmesinden yana olduğunu belirtmekte ve Alakşanduş' tan bir takım isteklerde bulunmaktadır. Bu istekler ağırlıklı olarak harp arabası ve piyade yardımıyla ilgilidir. Anlaşıldığı kadarıyla Viluşa Krallığı, Hitit Büyük Kralına askeri açıdan önemli katkılarda bulunacak kadar güçlü bir devlettir¹⁴⁸.

Demek oluyor ki, Hitit metinlerinde Viluşa adıyla anılan fakat Homeros destanlarında İlios (Wilios) olarak geçen kent, aslında Troya kentinden başkası değildir. Çünkü Homeros, İlios ya da İlion ismini, Troya' nın ikinci ismi olarak kullanmaktadır. O halde Hitit metinlerinde Viluşa adıyla anılan kent Troya' mıdır? sorusunun cevabı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır : “Evet, Viluşa kenti Troya 'dır.”¹⁴⁹

Hitit-Viluşa ya da Hitit-Troya dostluğu, Troya kenti yıkılıncaya kadar devam etmiş görünmektedir. Ancak Troya Savaşları' nın anlatımına geçmeden önce, Troyalılar' a harp ilan ederek, Troya bölgesi topraklarını istila eden Akalar' ın kökeni ve kimliği hakkında bilgi vermek, tez konumuzun bütünlüğü açısından yararlı olacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

¹⁴⁷ A.g.e., s. 60

¹⁴⁸ J. Latacz, “Homeros, İlyada ve Troia' nın Hikâyesi”, Troya: Efsane ile Gerçek Arası Bir Kente Yolculuk, İstanbul 2002, s. 43.

¹⁴⁹ E. Memiş, Troya ve Troyalılar (Türk müdür?), Altınpost Yayınları, 2. Baskı, Bursa 2012, s.61.

AKALAR'IN KÖKENİ VE KİMLİĞİ MESELESİ

Homeros destanlarında “Akhaioslar” adıyla anılan Akalar, MÖ. 2. Binyıl başlarından itibaren Yunanistan’ a yerleşerek bu ülkenin tarihinde aktif bir rol üstlenmişlerdir¹⁵⁰. Akaların beraberinde getirdikleri ve Yunanistan’da geliştirdikleri kültüre “ Orta Helladik” adı verilir. Bu kültür, Anadolu’da “Orta Tunç”, Girit’te “ Orta Minos” , Ege Adalarında da “Kikladik” kültürleriyle çağdaştır¹⁵¹. Zaman bakımından da bu devir, MÖ. 2. Binyılın ilk yarısına yani takriben MÖ. 2000- 1500 yılları arasına tarihlenir.

Akaların kökeni ve onların nereden geldikleri hususunda bugüne kadar çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Örneğin İngiliz arkeologu Carl Blegen, Akaların İndogermenler’ den bir halk olduğunu ve onların Grekçe konuştuklarını ileri sürmüştür¹⁵². Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel ise Akaların saf İndogermenler olmayıp, Anadolu ve Avrupa kavimlerinin karışıp kaynaşmasıyla oluşan bir ırkı temsil ettikleri görüşündedir¹⁵³.

Tez danışmanımız Prof. Dr. Ekrem Memiş’e göre ise Akalar, MÖ. 3. Binyılın ortalarında meydana gelen Luvi Göçleri’ nin¹⁵⁴ tazyiki ile Batı Anadolu kıyılarındaki yurtlarını terk etmek zorunda kalan Karlar, Lelegler ve Pelesgler ile MÖ. 2. Binyıl başlarında Orta Avrupa’dan gelen İndogermen asıllı kabilelerin ve bir de yine MÖ. 2. Binyıl başlarında tıpkı MÖ. 3. Binyıl ortalarında olduğu gibi Batı Anadolu’dan Yunanistan’a göç eden kabilelerin karışıp kaynaşmasıyla meydana gelen melez bir ırktır¹⁵⁵. Ancak hemen belirtmek lazımdır ki, Aka kültüründe Anadolu’lu öğeler daha ağır basmaktadır. Bu durumu arkeolojik deliller de doğrulamaktadır. Gerçekten, yakın zamanlara kadar Akaların Orta ve Güney Yunanistan’ a kuzeyden Pindos dağlarından

¹⁵⁰ Aka Göçleri hakkında ayrıntılı bilgi edinmek için bkz: E.Memiş-C. Bülbül, Eskiçağda Göçler, Ekin Kitabevi Yayını, Bursa 2014, s. 49-66

¹⁵¹ E.Memiş, “Aka Medeniyetinin Doğuşu, Gelişmesi ve Çöküşü”, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih İncelemeleri Dergisi, 3/10, s. 41; E. Memiş, Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi, Ekin Kitabevi Yayını, Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, Bursa 2019, s. 222.

¹⁵² Carl Blegen, “The Coming of the Greeks”, American Journal of Archaeology,32, s. 146-154.

¹⁵³ A.M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, TTK Yayını, Ankara 1971, s.59.

¹⁵⁴ Luwiler hakkında geniş bilgi edinmek için bkz: H.Craig Meichert, Luwiler (Anadolu’nun Gizemli Halkı), Türkçesi: Barış Baysal-Çiğdem Çıdamlı, Kalkedon Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2011; Luvi Göçleri için ayrıca bkz: E.Memiş-C. Bülbül, Eskiçağda Göçler, Ekin Kitabevi Yayını, Bursa 2014, s. 29-34.

¹⁵⁵ E. Memiş, Troya ve Troyalılar (Troyalılar Türk müdür?), Altınpost Yayınları, Ankara 2012, s. 65; E. Memiş, Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi, 5. Baskı, Bursa 2019, s. 223.

geldiklerine inanılıyordu. Fakat günümüzde onların genellikle Küçük Asya'nın kuzeybatısından geldikleri kanaati hâkimdir¹⁵⁶. Nitekim arkeolojik araştırmalar, Peloponez'deki bazı yerleşim merkezlerinin MÖ. 2. Binyıl başlarında, kuzeyde Teselya Bölgesi'ndeki yerleşme merkezlerinin de güneydekilerden en az bir asır sonra tahrip edildiğini gösterir ki, bu da Akaların Yunanistan'a kuzeyden değil, güneyden geldiklerine, başka bir anlatımla onların ağırlıklı olarak Batı Anadolu'dan gelmiş olduklarına işaret eder¹⁵⁷.

Akalar daha ziyade Boiotia, Attika ve Argolis bölgelerine yerleşmişlerdir. Çünkü adı geçen yerlerde yapılan kazılarda Akalara özgü bol miktarda “ Gri Minyas” keramiği bulunmuştur¹⁵⁸. Bu keramik, Aka kültürünün en eski ve en tipik keramiğidir¹⁵⁹. Aynı keramik Kuzeybatı Anadolu'da Troya VI yerleşmesinde de görülür. H. Schliemann bu keramiğin kökenini Yunanistan'a bağlarken¹⁶⁰, Mylonas ve Mansel, Minyas keramiğinin ana vatanının Batı Anadolu Bölgesi olduğunu ve bu kültürün Anadolu'dan Ege'ye geçtiğini öne sürmektedirler¹⁶¹.

Akaların ağırlıklı olarak Anadolu kavimlerinden oluştuğunu gösteren bir başka kanıt da binaların “ Megaron” tarzında inşa edilmiş olmalarıdır. Batı Anadolu'da Troya I' de MÖ takriben 2500'lerde, Orta Anadolu'da Kültepe 'de Eski Tunç Çağı'nın sonlarında “Megaron” planlı evlerin mevcudiyeti bilinmektedir¹⁶². Yunanistan' da ise Megaron planlı evler, MÖ. 2. Binyıl başlarından sonraya tarihlenen yerleşim birimlerinde görülür. Bütün bunlar Akaların Yunanistan'a Batı Anadolu'dan geldiklerini, keramik sanatında olsun bina yapım tarzında olsun geleneklerini burada da devam ettirdiklerini göstermektedir¹⁶³.

¹⁵⁶ J.P. Harland, Prehistoric Aegina, Berlin 1938, s. 111-112.

¹⁵⁷ G.E. Mylonas, Mycenae and the Mycenaean Age, Princeton 1966, s. 3 vd; E.Memiş, Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi, 5. Baskı, Bursa 2019, s. 223.

¹⁵⁸ E.Memiş, Troya ve Troyalılar(Troyalılar Türk müdür?), Altınpost Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 66.

¹⁵⁹ A.M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara 1971, s. 61.

¹⁶⁰ E.Memiş, a.g.e., s. 66.

¹⁶¹ E.Memiş, a.g.e., s. 66; G.E. Mylonas, Mycenae and the Mycenaean Age, Princeton 1966, s. 3; A.M. Mansel, a.g.e., s. 61.

¹⁶² F.H. Stubbings, “The Rise of Mycenaean Civilization”, Cambridge Ancient History II, chp. XIV, Cambridge 1965, s. 6.

¹⁶³ E. Memiş, a.g.e., s.67.

Peloponez yarımadasındaki Aka medeniyeti, MÖ. 2. Binyıl başlarından MÖ. 16. yüzyıla kadar bazı aşamalardan geçmiş görünmektedir¹⁶⁴.

MÖ.16. yüzyıldan itibaren ise onların tarih sahnesinde aktif bir rol oynamaya başladıkları gözlerden kaçmayacaktır. Gerçekten, Mykenai kuyu mezarındaki buluntular, onların ölü gömme adetleri hakkında bilgi verdikleri gibi, zengin bir kültüre sahip olduklarını da bütün çıplaklığı ile ortaya koyar¹⁶⁵. Ancak kuyu mezarında ele geçirilen eserler üzerinde kuvvetli bir Minos tesiri görülür¹⁶⁶. Anlaşıldığı kadarıyla Akalar, MÖ. 16. yüzyıldan itibaren denize açılmaya başlamışlar ve Akdeniz adaları ve özellikle de Girit adasıyla ticari ve kültürel ilişkilerde bulunmuşlardır. Bu ilişkilerin doğal bir sonucu olarak da onlar Girit'teki Minos kültüründen epeyce etkilenmişlerdir. Akalar, Minos etkisinin bariz bir şekilde göze çarptığı yeni bir kültür meydana getirmişlerdir¹⁶⁷. Bu kültüre en büyük Aka merkezi olan Mykenai kentinden dolayı “ Miken Kültürü” denilmektedir. Fakat bazı otoriteler bu kültürü tek bir şehre mal etmektense, o dönemde Yunanistan’ da oturan Akaların tümüyle ilgili göstermeyi daha uygun bulduklarından, “Miken Kültürü” yerine “ Aka Kültürü” demeyi tercih etmektedirler¹⁶⁸. Hocamız Prof. Dr. Ekrem Memiş’ in de kanaati de bu yöndedir¹⁶⁹. Biz de aynı görüşteyiz.

Bu devirde Peloponez’in siyasi yaşantısı ana çizgileriyle şöyle özetlenebilir: Anadolu’da MÖ. 2. Binyılın ilk çeyreğinde, yani Asur Ticaret Kolonileri Çağı’nda hüküm süren şehir beylikleri düzeninin bir benzerini, Peloponez’deki polis devletlerinde görmek mümkündür. Bu polis devletlerinin en önemlileri Mykenai, Sparta, İolkus, Pylos, Argos, Orchomenos ve Thebes idi¹⁷⁰. Bu şehirlerin her biri “ Vanaks” ya da “ Basileus” denilen beyler tarafından idare ediliyordu. Bey, yüksek bir tepenin üzerinde yer alan etrafında surlarla çevrili bir şatoda oturmakta, halk ise bu şatonun eteğindeki kasabalarda veya yöredeki açık köylerde yaşamakta ve çiftçilikle geçinmekteydi¹⁷¹.

¹⁶⁴ A.g.e., s.67.

¹⁶⁵ W. Taylour, The Mycenaean, London 1964,s.166

¹⁶⁶ W. Taylour, a.g.e., s. 167; E.Memiş, Troya ve Troyalılar(Troyalılar Türk müdür?), Altınpost Yayınları, Ankara 2012, s. 67.

¹⁶⁷ E.Memiş, a.g.e., s .67; E.Memiş-C. Bülbül, Eskiçağda Göçler, Bursa 2014, s. 53.

¹⁶⁸ A.M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara 1971, s. 62.

¹⁶⁹ E.Memiş, a.g.e., s. 68.

¹⁷⁰ A.M. Mansel, a.g.e., s. 63.

¹⁷¹ A.g.e., s. 64.

Homeros destanları, bu şehir beylerinin yaşantılarını bütün ayrıntılarıyla gözler önüne sermektedir. Söz konusu destanlardan öğrenildiğine göre, şehir beyleri arasında sıkı bir dostluk ve akrabalık bağları vardır. Bu beyler sık aralıklarla birbirlerini ziyaret etmekte, birbirlerinin şerefine şölenler düzenlemekte, önemli kutlamalar ve dini törenler münasebetiyle bir araya gelmektedirler. Üstelik bu beyler arasında ticari ve kültürel ilişkiler de eksik olmamaktadır. Doğrusunu söylemek gerekirse, MÖ. 16. yüzyıldan başlayarak tüm Yunanistan'da tam bir kültür birliğinin bulunması, örneğin Boiotia'yada bulunmuş bir eserle Argolis' ten çıkarılmış bir eser arasında üslup ve teknik bakımından hiçbir farklılığın göze çarpmaması, bu beylikler arasındaki sıkı ilişkilerin bir işareti olsa gerektir. Fakat bu şatolarda birçok entrikaların çevrilip cinayetlerin işlendiği, zengin ganimetler, güzel kadınlar ya da verimli topraklar uğruna bu şehir beyleri arasında kanlı mücadeleler olduğu da yine Homeros'tan öğrenilmektedir¹⁷².

Bütün bunlardan anlaşılacağı üzere, bahse konu olan şehir devletleri arasında siyasi bir birlik yoktu. Fakat bir dış tehdit ya da ortak çıkarlar söz konusu olduğunda bu şehir devletleri, içlerindeki en güçlü şehir beyinin liderliği altında hemen toplanıyorlardı¹⁷³. Onların merkezi bir devlet kuramamaları, genellikle Yunanistan'ın coğrafi durumuna bağlanmaktadır¹⁷⁴. Biz de bu görüşe katılıyoruz. Prof. Dr. Ekrem Memiş' in aktardığı bilgilere bakılacak olursa, aynı dönemde Hititlerin Anadolu'da merkezi bir devlet kurmayı başardıkları görülür. Çünkü Anadolu'nun coğrafi konumu, Hititlerin tüm Anadolu'yu tek bir merkezden idare etmeleri için gayet elverişli bir durum arz ediyordu¹⁷⁵.

Görülüyor ki, Akalar, MÖ. 2.Binyıl başlarından MÖ. 16. yüzyıl başlarına kadar uzanan dört asırlık zaman zarfında Yunanistan'a tam anlamıyla yerleşmişlerdi. MÖ. 16. yüzyıl ortalarından itibaren (MÖ. 1550'ler) ise onların tüm Ege ve Akdeniz sularında etkin bir rol oynamaya başladıklarına tanık olunmaktadır. Fakat bu etkinliğin siyasi bir etkinlik olduğu söylenemez, onlar sadece ticari manada bir etkinlik sağlamışlardı. Gerçekten bu devirde Aka ticaret gemileri dört bir yana ticari amaçlı seferler

¹⁷² E. Memiş, Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi, Ekin Kitabevi Yayını, 5. Baskı, Bursa 2019, s. 226.

¹⁷³ W. Taylour, Trhe Mycenaeans, london 1964, s. 167; E.Memiş, Troya ve Troyalılar(Troyalılar Türk müdür?), Altınpost Yayınları, Ankara 2012, s. 69.

¹⁷⁴ E. Memiş, Tarihi Coğrafyaya Giriş, Ekin Kitabevi Yayını, 3. Baskı, Bursa 2016, s. 44.

¹⁷⁵ E. Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 69.

yapıyorlardı¹⁷⁶. Nitekim Troya, Miletos, Efesos, Möskebi ve Libari adalarında yapılan kazılarda ele geçirilen Geç Helladik I.(MÖ. 1550-1500) ve Geç Helladik II.(MÖ. 1500-1400) devirlerine ait Aka keramikleri, bu ticaretin en açık delilleridir. Akalar, Geç Helladik II. Devri'nde (MÖ. 1500-1400), Rodos adasında da bir üs kurmuşlar ve bu üs kanalıyla Doğu Akdeniz ve Anadolu'nun batı kıyıları ve hatta Mısır'la ticari ilişkilerde bulunmuşlardı¹⁷⁷.

Anlaşıldığı kadarıyla bu devirde tüm Ege ve Akdeniz adaları, Girit'teki Minos krallığı'nın siyasi hegemonyası altında idi. Peloponez'deki Aka şehir devletleri de kuşkusuz Minos krallığı'nın denetimi altında idiler¹⁷⁸. Bu durum, MÖ. 15. yüzyıl sonlarına kadar devam etmiş görünüyor. Ama bir tradisyona göre, Minos Krallığı'nın güçlü kralı Minos, Güney Sicilya üzerine düzenlediği bir askeri seferde yenilmiş ve hayatını da kaybetmişti. İşte bu durumu fırsata çeviren Akalar, Girit'i ele geçirmiş ve başkent Knossos'u da tahrip etmişlerdi¹⁷⁹. MÖ. 1400'lerde vuku bulan bu olay sonunda Ege dünyasının liderliği, Akalara geçmiş oluyordu. Knossos'un tahribi, Eskiçağ tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Çünkü bu olay, Minos medeniyetinin çöküşüne, Aka medeniyetinin de en parlak çağının başlangıcına işaret eder¹⁸⁰.

Gerçekten MÖ. 1400-1250 yılları arasındaki 150 yıllık zaman dilimi, Akaların özellikle de Peloponez Akalarının en güçlü oldukları dönemdir¹⁸¹. Çünkü bu dönemde Akalar bütün Ege ve Akdeniz adalarını kolonize ettikleri gibi, Anadolu'nun batı ve güney kıyılarında önemli üsler kurmuşlardı. Söz konusu bölgelerde yapılan arkeolojik kazılarda bulunan Aka keramikleri, bu kolonizasyon hareketinin en kuvvetli delilleridir¹⁸².

Prof. Dr. Ekrem Memiş' in aktardığı bilgilerden öğrenildiğine göre, Anadolu'nun batı ve güney kıyılarında gerçekleştirilen kazılarda ortaya çıkarılan Aka keramikleri, Hitit metinlerinde geçen Ahhiyavalılar'la Homeros destanlarındaki Akaların aynı kavim olup olmadıkları sorusunu gündeme getirmiştir. Bu konuda kesin bir hükme varabilmek için, " Ahhiyava" adının geçtiği Hitit metinlerini dikkatli bir şekilde incelemek gerekir.

¹⁷⁶ Carl Blegen, Troy and the Trojans, London 1963, s. 140-147; E.Memiş, a.g.e., s. 70.

¹⁷⁷ W. Taylour, a.g.e., s. 167.

¹⁷⁸ E. Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 70.

¹⁷⁹ E. Memiş, Eski Çağ Medeniyetleri Tarihi, 5. Baskı, Bursa 2019, s. 227.

¹⁸⁰ E. Memiş, a.g.e., s. 227.

¹⁸¹ E. Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 71.

¹⁸² E. Memiş, a.g.e., s. 71; E.Memiş Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi, 5. Baskı, Bursa 2019, s. 227.

“Ahhiyava” adının geçtiği en eski Hitit metni, II. Tuthalya dönemine (MÖ. 15. yüzyılın son çeyreği) tarihlenen Madduwattaş Antlaşması’dır¹⁸³. Madduwattaş, Harriyati ve Zippaşa memleketlerinin kralı olup, II. Tuthalya’nın vasalidir. Bu memleket, günümüz Anadolu coğrafyasında Muğla, Bodrum ve Marmaris topraklarına tekabül eder¹⁸⁴. Söz konusu antlaşma metninden anlaşıldığına göre, Hitit-Ahhiyava ilişkileri Madduwattaş’ın memleketinin Ahhiyava kralı tarafından istila edilmesiyle başlar. Toprakları istilaya uğrayan Madduwattaş, Hitit başkenti Hattuşaş’a gider ve Hitit kralından yardım talep eder. Hitit kralı, topraklarını kurtarabilmesi için Madduwattaş’a askeri yardımda bulunur. Madduwattaş, bu yardım sayesinde topraklarını istiladan kurtarır. Fakat bir süre sonra Ahhiyava kralı tekrar gelir ve Madduwattaş’ın toprakların zapt eder¹⁸⁵. Bu durum karşısında Hitit kralı II. Tuthalya olaya bizzat el koyma ihtiyacını hisseder ve Ahhiyava kralı Attarişiyaş üzerine iki generalini gönderir. Attarişiyaş mağlup olur¹⁸⁶. Ancak ilginçtir ki, Madduwattaş, bu hadisede, Hitit kralının yanında değil, düşman safında yani Attarişiyaş’ın yanında yer alır. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu bir ihanettir. Fakat buna rağmen, Hitit kralı II. Tuthalya onu affeder ve onunla elimizde bulunan antlaşmayı yapar¹⁸⁷.

Hitit metinleri, II. Tuthalya’dan sonraki 25-30 yıllık süreçte Ahhiyavalılar’a ilişkin herhangi bir bilgi aktarmazlar. Ancak I. Şuppiluliuma (MÖ. 1380-1335) zamanından itibaren, Hitit metinleri, Ahhiyavalılar hakkında yeniden bilgi vermeye başlarlar. Bu metinlerden birinde, KUB XIV, 2 numaralı metinde, Şuppiluliuma’nın zevcelerinden birini, muhtemelen en küçük oğlu II. Murşili’nin annesini Ahhiyava memleketine sürgün ettiği bildirilmektedir¹⁸⁸.

Kraliyet ailesine mensup kişilerin sürgün cezasına çarptırıldığına daha başka örnekleri de vardır¹⁸⁹.

Bu gibi kimseler, kaçmalarının mümkün olamayacağı yerlere sürgün edilirdi. Üstelik o ülke kralının güvenilir bir kişi olması da gerekiyordu. O halde, I. Şuppiluliuma

¹⁸³ E. Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 72.

¹⁸⁴ E. Memiş-C. Bülbül, Eskiçağda Göçler, Bursa 2014, s. 56.

¹⁸⁵ D. Page, History and the Homeric Iliad, Los Angeles 1959, s. 98.

¹⁸⁶ E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s. 104.

¹⁸⁷ E. Memiş, a.g.e., s. 105; G. Beckman, Hittite Diplomatic Texts, Atlanta 1999, s. 153-160.

¹⁸⁸ E. Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s.72.

¹⁸⁹ Örneğim Urhi-Teşup, amcası, III. Hattuşili tarafından Alaşya’ya (Kıbrıs) sürülmüştü.

zamanında hüküm süren Ahhiyava kralının kimliği bilinmese de, iki memleket arasındaki ilişkilerin dostane olduğu söylenebilir¹⁹⁰.

II. Murşili zamanında (MÖ. 1334-1305) ise, Hitit- Ahhiyava ilişkilerinin inişli çıkışlı bir seyir takip ettiği görülür. Gerçekten, II. Murşili' nin yıllıklarından öğrenildiğine göre, adı geçen Hitit kralı iktidarının 3. yılında Arzava ülkesi¹⁹¹ üzerine sefer etmek zorunda kalır¹⁹². II. Murşili, yıllarında, Arzava kralı Uhhazitiş' in, Millavanda şehrini Ahhiyava kralına vermesini, harbin sebebi olarak göstermektedir¹⁹³. Hitit metinlerinde “Milavanda” şeklinde geçen bu şehrin, klasik “Miletos” olduğu bugün hemen herkes tarafından kabul edilmektedir¹⁹⁴. Doğrusunu söylemek gerekirse bu kent, stratejik açıdan büyük önem taşıyordu. Çünkü Persler döneminde daha işlek bir hale gelen fakat Hititler zamanında da mevcut olduğu Hitit anıtlarıyla anlaşılan “Kral Yolu” nun Ege denizindeki başlangıç noktasını teşkil ediyordu¹⁹⁵. Yeri hakkında çeşitli görüşler öne sürülen Ahhiyava Krallığı,¹⁹⁶ Millavanda şehrine karşılık, Arzava kralına askeri yardımda bulunmuş olsa gerektir. Çünkü II. Murşili, kendi kuvvetlerinden başka, bir taraftan eniştesi Mira beyi Maşhuiluvaş' tan diğer taraftan da ağabeyi Karkamış kralı Biyaşşili' den yardım istemiş ve ancak bu sayede düşmanlarını yenilgiye uğratabilmiştir¹⁹⁷.

II. Murşili döneminin daha sonraki yıllarında Hitit-Ahhiyava ilişkileri biraz yumuşamış görülmektedir. Bilindiği gibi I. Şuppiluliuma döneminin sonlarında başlayan ve II. Murşili devrinde de bütün hızıyla devam eden veba salgını, Hatti Ülkesini kasıp kavurmuştu. Bütün bu hadiseler II. Murşili tarafından yazdırılan Veba duaları metinlerinden öğrenilmektedir¹⁹⁸. II. Murşili dönemine ait KUB V, 6 numaralı metinde ise, vebadan ıstırap çekmekte olan Hitit kralına şifa sunması için Ahhiyava ve Lazpaş tanrılarının Hatti memleketi'ne gönderildiği bildirilmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla II. Murşili devrinin hiç olmazsa belirli bir döneminde Ahhiyava ve Hitit memleketleri

¹⁹⁰ O.R. Gurney, *The Hittites*, London 1952, s. 46.

¹⁹¹ Arzava Ülkesi hakkındageniş bilgi edinmek için bkz: F. Kınal, *Arzava Memleketlerinin Mevkii ve Tarihi*, Ankara 1953.

¹⁹² F. Kınal, *Eski Anadolu Tarihi*, TTK Yayını, 2. Baskı, Ankara 1987, s. 107.

¹⁹³ E.Memiş - C- Bülbül, *Eskiçağda Göçler*, Bursa 2014, s. 58.

¹⁹⁴ G.L. Huxley, *Achaeans and Hittites*, Oxford 1960, s. 11.

¹⁹⁵ E. Memiş, *EskiÇağ Türkiye Tarihi*, 14. Baskı, Bursa 2017, s. 118.

¹⁹⁶ Ömer Çapar, “Ahhiyava Sorunu”, *A.Ü.D.T.C.F. Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı 25, Ankara 1982, s.387-413.

¹⁹⁷ E. Memiş, a.g.e., s. 118,

¹⁹⁸ A.g.e., s. 300-310.

arasında dostane ilişkiler de yaşanmıştı. Fakat II. Murşili zamanında, başta Arzava memleketlerinin isyanı olmak üzere, Batı Anadolu Bölgesi ile yakından ilgilenilmek zorunda kalınması, Prof. Dr. Ekrem Memiş' e göre şu gerçeği ortaya koyar ki, Batı Anadolu kentlerini isyana teşvik eden ve fakat yeri kesin olarak bilinmeyen Ahhiyava Krallığı, Hitit İmparatorluğu karşısında yeni bir güç olarak yükselmeye başlamıştı¹⁹⁹.

II. Murşili'den sonra iktidara gelen oğlu II. Muvattali (MÖ. 1305-1288), Kuzey Suriye egemenliği yüzünden Mısır Devleti ile girişeceği büyük mücadelenin hazırlıkları ile uğraştığı için, Batı Anadolu ile ilgilenmeye pek fırsat bulamamıştı. Ancak batıdan gelebilecek muhtemel tehditleri önceden haber alıp gerekli önlemleri alabilmek amacıyla, eskiden beri Hitit krallarına her daim sadık kalmış olan Vuluşa Krallığı ile bir antlaşma yapmıştı²⁰⁰. Millavanda'lı Piyamaradu 'nun²⁰¹ isyanı da yine Muvattali dönemine tarihlenmektedir ki, Prof. Dr. Ekrem Memiş bu bilgilerden yola çıkarak Hitit kralının Kadeş Savaşının hazırlıklarıyla meşgul olmasını fırsat bile Ahhiyava kralının, Batı Anadolu'da otorite boşluğu yaratabilmek için, Millavanda kralını, Hitit Büyük Kralına karşı isyana teşvik etmiş olabileceği kanaatinde olduğunu belirtmektedir²⁰².

Muvattali'den sonra iktidara gelen oğlu Urhi-Teşup (MÖ. 1288-1281) ile onu devirerek iktidarı ele geçiren amcası III. Hattuşili (MÖ. 1281-1250) dönemlerinde²⁰³, Hitit- Ahhiyava ilişkilerinin nasıl bir görünüm arz ettiğini ne yazık ki bilmiyoruz. Fakat III. Hattuşili 'den sonra Hitit tahtına çıkan oğlu IV. Tuthalya zamanında (1250- 1220), Ahhiyava Devleti de artık o devrin hatırı sayılır güçlerinden biri olmuştu. Çünkü IV. Tuthalya 'nın Amurru kralı İştarmuva ile yaptığı antlaşmada geçen: “ eğer ben haşmetmeap, Asur, Karduniaş (Babil), Mısır ve Ahhiyava krallarıyla savaşsam sen de

¹⁹⁹ E. Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 74.

²⁰⁰ G. Beckman, Hittite Diplomatic Texts, Atlanta 1999, s. 87-93; J.Garsteng-O.R. Gurney, The Geography of the Hittite Empire, London 1959, s. 102-105; G. Karauğuz, Boğazköy ve Ugarit Çivi Yazılı Belgelerine Göre Hitit Devletinin Siyasi Antlaşma Metinleri, Çizgi Kitabevi Yayını, Konya 2002, s. 139-148.

²⁰¹ G.L. Huxley, Achaeans and Hittites, Oxford 1960, s. 1. vd; E. Memiş, Troya ve Troyalılar (Troyalılar Türk müdür?), Altınpost Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 75.

²⁰² E. Memiş, a.g.e., s. 75.

²⁰³ Urhi-Teşup ile amcası III. Hattuşili arasında yaşanan taht mücadelesi hakkında bilgi edinmek için bkz: E. Memiş, “Hitit Siyasi Tarihinde Taht Mücadeleleri”, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı 1, Konya

1987, s. 116-117; E .Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s. 146-147.

onlara karşı düşman olacaksın.” şeklindeki ifadede ,Ahhiyava Devleti’nin de zamanın büyük devletleri arasına girdiği neticesine varılabilir²⁰⁴.

Prof. Dr. Ekrem Memiş’e göre, Eski Hitit Devleti zamanından itibaren devletin ekonomik çıkarları gereği genellikle Kuzey Suriye cephesine ağırlık verilmesi yüzünden, Batı Anadolu Bölgesi ihmal edilmiştir. II. Tuthalya devrinden sonra bu boşluk, bölgeye yerleşen başka güçler tarafından doldurulmuştur. IV. Tuthalya’nın da aynı yanlış politikayı sürdürmesinden ötürü, Hitit Devleti’nin Batı Anadolu üzerindeki hâkimiyeti kâğıt üzerinde kalmıştır. Troyalılar ile Akalar arasında cereyan eden ve tarihte Doğu ve Batı dünyalarının ilk büyük kapışması olarak nitelendirilen Troya savaşları da Hitit Devleti’nin Batı Anadoludaki hadiselere kayıtsız kaldığı IV. Tuthalya dönemine rastlar²⁰⁵.

Hocamız Prof. Dr. Ekrem Memiş ayrıca şu bilgileri de aktarmaktadır : “Bu arada hemen şunu da belirtelim ki, Hitit metinlerinde geçen Ahhiyava Krallığı’nın etkinlik sahası ile Aka keramiklerinin yoğun bir biçimde yayıldığı coğrafi alan arasında büyük paralellikler vardır. Bu da bizde Hitit metinlerindeki Ahhiyavalılar ile Homeros destanlarında geçen Akaların aynı kavim olduğu kanaatini uyandırmaktadır²⁰⁶.”

Bütün bu bilgileri naklettikten sonra şimdi artık Troya savaşlarının anlatımına geçebiliriz.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TROYA SAVAŞLARI

²⁰⁴ E. Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 76; E.Memiş-C. Bülbül, Eskiçağda Göçler, Bursa 2014, s. 60.

²⁰⁵ E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s. 135.

²⁰⁶ E. Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 77; E. Memiş- C. Bülbül, a.g.e., s. 62.

Yakın zamanlara kadar, VI. Troya yerleşmesinin savaflara sahne olan kent olduğu zannediliyordu. Fakat Troya’da gerçekleştirilen arkeolojik kazılar bu kanaatin yanlış olduğunu ortaya koydu. Çünkü sözü edilen kentin, bir istila sonucunda değil, bir deprem sonucunda yıkıldığı anlaşıldı²⁰⁷.

Bugün ise Troya VI’nın hemen üstüne kurulmuş olan Troya VIIa’nın destanlara konu olan Troya kenti olduğu hemen herkes tarafından kabul edilmektedir²⁰⁸. Çünkü VIIa şehrinin kalın bir kül tabakası ile kaplı olması, şehrin bir yangın neticesinde tahrip edildiğini açıkça gözler önüne sermektedir²⁰⁹.

Ancak şunu belirtmek gerekir ki, VIIa şehrinde oturanlarla VI. şehirde oturanlar aynı kimseler olmalıydı. Çünkü Troya VI’nın karakteristiği olan gri Minyas keramikleri, Troya VIIa zamanında da varlığını sürdürmüştür. Troya kazıları sonucunda ele geçirilen eserlerin tümü incelenmiş ve VI. Troya’ nın en son aşamasını oluşturan VIh tabakasından çıkan eserlerle Troya VIIa’dan çıkan eserlerin çok yakın benzerlikler gösterdiği ve bu nedenle onların kesin olarak birbirinden ayırt edilemeyeceği görülmüştür²¹⁰. Böylece Troya VI ve Troya VII a şehirleri arasında kültürel bir kopukluğun olmadığı anlaşılmıştır²¹¹.

Savaflara sahne olduğu düşünülen Troya VIIa kenti hakkında verdiğimiz bu ön bilgiden sonra, Troya Savaflarının ayrıntısına geçebiliriz.

Troya Savafları, kıta karası Yunanistan’da oturan Akalarla Batı Anadolu’da oturan Troyalılar arasında cereyan eden ve yaklaşık 10 yıl süren büyük bir mücadeledir. Bu iki güçten Akalar Batı dünyasını, Troyalılar ise Doğu dünyasını temsil etmekte idiler²¹².

Troya Savafları’ nın nedenlerine gelince; Homeros’un İlyada adlı destanından öğrenildiğine göre, savaşın nedeni, bir kadın kaçırma olayı idi. Gerçekten, Troya Kralı Priamos’ un yakışıklı ve çapkın oğlu Aleksandros-Paris, Aka beylerinden Sparta Kralı Menelaos’un güzel karısı Helena’yı kaçırmış, bunun üzerine Mykenai kralı Agamemnon ’un liderliğinde toplanan Aka beyleri büyük bir donanma ile Troya önlerine gelmişler ve Troyalılar’ a savaş ilan etmişlerdi. Fakat bu savaşta Troyalılar da

²⁰⁷ C. Blegen, Troy and the Trojans, London 1963, s. 146; E. Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 113.

²⁰⁸ A.M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara 1971, s. 83.

²⁰⁹ E. Memiş, a.g.e., s.113; E. Memiş, Eskiçağ tarihinde Doğu-Batı Mücadelesi, 4. Baskı, Konya 2009, s. 44

²¹⁰ C. Blegen, Troy and the Trojans, London 1963, s.156.

²¹¹ E. Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 114

²¹² E. Memiş, Eskiçağ Tarihinde Doğu-Batı Mücadelesi, 4. Baskı, Konya 2009, s. 45.

yalnız değildiler. Onların da Anadolu'nun muhtelif yörelerinden ve Trakya'dan gelmiş müttefikleri vardı²¹³.

Acaba Troya Savaşları Homeros'un ileri sürdüğü gibi bir kadın kaçırma olayı yüzünden mi çıkmıştı? Yoksa bu savaşın başka nedenleri mi vardı?

Doğrusunu söylemek gerekirse, Helena'nın Troya Prensi Aleksandros-Paris tarafından kaçırılması hadisesi bu savaşın sadece görünürdeki nedeniydü²¹⁴. Savaşın gerçek nedeni ise tamamen ekonomikti. Çünkü Yunanistan'ın tarım yapılabilecek yeterli araziye sahip olmaması yüzünden, daha MÖ. 2. Binyılın başlarından itibaren denizin nimetlerinden yararlanmak zorunda kalan Akalar, MÖ,16. yüzyıldan itibaren Ege ve Doğu Akdeniz memleketleri ile yoğun bir ticari ilişki içerisine girmişlerdi. Önceleri Girit Medeniyeti' nin etkisi altında kalan ve MÖ. 1400'lere kadar Girit'teki Minos Krallığı' nın siyasal egemenliğine boyun eğen Akalar, bu tarihten itibaren hem Girit'in hem de Ege ve Akdeniz sularının gerçek hâkimi oldular²¹⁵. İşte bu yüzdendir ki, MÖ. 1400 yılı, Aka Medeniyetinin en parlak çağının başlangıcı olarak kabul edilir. Bu parlak dönem, MÖ 1250'lere kadar devam eder. Akalar bu 150 yıllık refah döneminde üretmiş oldukları zeytinyağı ve şarabı göz alıcı bir şekilde imal ettikleri Miken kapları içerisinde Kıbrıs, Ugarit, Alalakh, Rodos ve Mısır gibi memleketlere ihraç etmekte idiler. Bu ticaret sayesinde onlar çok zengin olmuşlardı²¹⁶. Ancak ilginç olan husus şudur ki, Akaların en parlak çağı ile Anadolu'da ki Hitit İmparatorluğu'nun en güçlü olduğu dönem aynı zaman dilimine rastlamaktadır. Çünkü Hititlerin Anadolu'da başat güç oldukları dönem de MÖ. 1400-1250 yılları arasına tarihlenmektedir. Şunu özellikle belirtmek gerekir ki, Anadolu'da güçlü bir Hitit varlığı Akaların Doğu Akdeniz limanlarıyla güvenli bir şekilde ticaret yapmalarına imkân veriyordu. Hâlbuki IV. Tuthalya' nın iktidarı döneminde (MÖ. 1250-1220), Hitit İmparatorluğu yer yer parçalanmaya başlamıştı. Gerçekten, güneydeki Arzava beylikleri mütemadiyen isyan halindeydiler. Kuzey Anadolu'daki Gaşkalar ise devamlı surette Hitit Devletini uğraştırmaktaydılar²¹⁷. Bu arada gelişen Asur Devleti de gittikçe güçlenerek kendisini, Hititlere bile "Büyük Devlet" olarak kabul ettirmeyi başarmıştı²¹⁸.

Anadolu'nun başat gücü olarak kabul edilen Hititlerin çöküş sürecine girmesi, Akdeniz'de de bazı korsanların türemesine yol açmıştı. Başka bir tabirle, Hitit Devleti'nin zayıflaması, Akalı tüccarların Akdeniz'de güvenli bir şekilde dolaşmalarını imkânsız hale getirmişti. Geçimi tamamıyla deniz ticaretine dayalı bir kavim için, bu durum tam bir felaketti. Zira Yunanistan'ın coğrafi durumu zaten tarıma elverişli

²¹³ E. Memiş, a.g.e., s.45; E.Memiş, "Eskiçağın Birinci Dünya Savaşı ile Yakınçağ'ın Birinci Dünya Savaşında Boğazlar'ın Oynadığı Rol ve Türkiye", ATASE Askeri Tarih Bülteni, Sayı 22, Şubat 1987, s. 92.

²¹⁴ E. Memiş, "Aka Medeniyetinin Doğuşu, Gelişmesi ve Çöküşü", Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih incelemeleri Dergisi, X, İzmir 1995, s.51.

²¹⁵ E. Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s.125.

²¹⁶ E. Memiş, a.g.e., s.78.

²¹⁷ E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s.50-62

²¹⁸ E. Memiş, a.g.e., s.158.

değildi. Bu durumda Akaların yapabileceği tek şey, Akdeniz sularında engellenen deniz ticaretini Karadeniz kıyılarına kaydırmaktı. Bunu gerçekleştirebilmek için de Çanakkale ve İstanbul Boğazları'nı aşmak gerekiyordu. Geçmeleri gereken ilk boğaz Çanakkale Boğazı idi ve bu boğazın kontrolü de Troyalıların elinde idi²¹⁹. Boğazı geçebilmenin tek yolu, Troyalıları buradan atmaktı²²⁰.

Doğu ve Batı dünyalarını tarihte ilk kez karşı karşıya getiren Troya savaşlarında iki tarafın da birçok müttefikleri vardı. Homeros'un İlyada adlı destanının II. Bölümünde yer alan "Gemiler Kataloğu" nda Troya' ya hücum eden Akalı müttefiklerin bu savaşa kaçar adet gemiyle iştirak ettikleri ve başlarında hangi liderlerin bulunduğu uzun uzun anlatılır²²¹. Buna göre, Akaların ayrıntılı gemi listesi²²², aşağıdaki gibidir:

Boiotia'lular	50 gemi
Phokis'liler	30 gemi
Lilaia'lular	40 gemi
Lokris'liler	40 gemi
Abantlar	40 gemi
Atinalı'lar	50 gemi
Salamis'liler	12 gemi
Mykenai'liler	100 gemi
Tiryens'liler	80 gemi
Sparta'lular	60 gemi
Pylos'lular	90 gemi
Arkadia'lular	60 gemi
Elis'liler	40 gemi
Ekhina adalarında oturanlar	40 gemi
İthake Adası	12 gemi
Aitolia'lular	40 gemi

²¹⁹ E. Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 126.

²²⁰ E. Memiş, a.g.e., s.126; E.Memiş, Eskiçağ Tarihinde Doğu-Batı Mücadelesi, 4. Baskı, Konya 2009, s. 47; E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s.137.

²²¹ Homeros, İlyada II 490-760.

²²² E. Memiş, Troya Ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 117-118

Girit'liler	80 gemi
Rodos'lular	9 gemi
Syme'den gelenler	3 gemi
Argos'lular	50 gemi
Nisyros, Krapahos ve Kasos'lular	30 gemi
Phylake'liler	40 gemi
Pherai'lular	11 gemi
Methone'liler	20 gemi
Trikke'liler	30 gemi
Titanos'lular	40 gemi
Argissa'da oturanlar	40 gemi
Kyphoslular	22 gemi
Magnetler	40 gemi
<hr/>	
Toplam	1199 gemi

Bu demek oluyor ki, Akalar, bu savaşa, 1199 gemiden oluşan büyük bir filo ile katılmışlardı. Elbette ki bunlar en fazla 50 savaşçının binebileceği büyüklükteki gemilerdi. Fakat öyle bile olsa, Akalı müttefiklerin savaş gücü yaklaşık 60 bin kişiden oluşmuş olmalıydı ve bu, o günün şartlarında oldukça büyük bir kuvvetti. Savaşın önderliğini, Aka beylerinin en güçlüsü olan Mykenai kralı Agamemnon yapıyordu²²³. Çünkü o, bu donanmaya 100 gemilik bir kuvvetle katılmış, Arkadialılar'a da ödünç olarak 60 gemilik bir yardımda bulunmuştu. Bir başka ifadeyle Mykenai kralı Agamemnon'un donanmaya katkısı esasen 160 gemilik bir kuvvetti. Aka beyleri içerisinde ekonomik anlamda onunla boy ölçülebilecek hiç kimse yoktu. Agamemnon'dan sonra donanmaya en çok gemi veren kral, Pylos kralı Nestor' du ve o, bu mücadeleye 90 gemi ile katılmıştı. Kaçırılan Sparta kralı Menelaus'un bu filoya katkısı sadece 60 gemiden ibaretti. İlyada destanının başrol oyuncularından biri olan yiğitler yiğidi Akhilleus'un toplam gemi sayısı

²²³ E. Memiş, a.g.e., s.117.

ise 50 idi. Aka beylerinin en dirayetlilerinden biri olan İthake adasının beyi “cin fikirli, kurnaz” Odysseus’ un gemi sayısı ise sadece 12 idi²²⁴.

Prof. Dr. Ekrem Memiş ‘in vermiş olduğu bilgilere göre, Aka beylerinin her biri kendi ekonomik güçlerine göre bu filoya gemi temin etmişlerdi. Fakat her ne olursa olsun Agamemnon, bu birliğin gerçek lideri idi ve o, “Primus inter pares” yani “eşitler içerisinde birinci” idi. Akhilleus gibi bazı beyler, arada sırada Agamemnon’ a kafa tutmaya kalkışsalar da, en sonunda onun büyüklüğünü kabullenmek zorunda kalıyorlardı²²⁵.

İlyada II’ de, Akalar hakkında verilen bilgi kadar geniş ve ayrıntılı olmasa da Troyalılar ve müttefikleri hakkında da bir şeyler anlatılır²²⁶. Buna göre, Troya müttefiklerinin bulunduğu saha Propontis (Marmara) ve Troad’ dan (Çanakkale yöresi) Miletos ve Likya’ ya kadar uzanan Batı Anadolu Bölgesi’ni kapsıyordu²²⁷. Batı Karadeniz Bölgesi’nden gelenler de vardı. Troya’ nın müttefikleri arasında Traklar, Paionlar ve Kikonlar gibi Anadolu dışından gelen kavimler de vardı²²⁸. Troyalılar ve müttefiklerinin oluşturduğu ordunun başkomutanı ise Troya kralı Priamos’ un büyük oğlu Hektor idi²²⁹. Troyalılar ve müttefiklerinin listesini²³⁰ aşağıdaki şekilde gösterebiliriz:

1. Troya’lılar
2. Dardaie’liler
3. Zeleia’lılar
4. Apaisos’lular
5. Sestos’lular
6. Abydos’lular
7. Pelasglar
8. Larissa’lılar
9. Kikon’lar
10. Trakya’lılar
11. Paion’lar
12. Paphlagonia’lılar
13. Alizon’lar
14. Mysia’lılar
15. Frigya’lılar
16. Maionia’lılar

²²⁴ A.g.e., s. 119.

²²⁵ A.g.e., s. 119.

²²⁶ Homeros, İlyada II, 815-875

²²⁷ E. Memiş, a.g.e., s.124.

²²⁸ G.L. Huxley, Achaeans and Hittites, Oxford 1960, s. 36.

²²⁹ E. Memiş- C. Bülbül, Eskiçağda Göçler, Bursa 2014, s. 64.

²³⁰ E.Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 122.

17. Karia'lılar

18. Likyalılar

Homeros' un İlyada adlı destanında tüm ayrıntıları ile ele alınan bu büyük mücadele, arkeolojik bulgulara göre, MÖ 1240-1230 yılları arasına tarihlenebilir²³¹. Zaten Homeros da Troya savaşlarının 10 yıl sürdürdüğünü ifade etmektedir. Bu savaşın sonunda Troyalıların başkomutanı ve Priamos 'un büyük oğlu Hektor, Akaların kahramanı Akhilleus tarafından öldürülecektir. Troya şehri de Akalar tarafından hile ile ele geçirilecek ve şehir ateşe verilerek yakılacak, kent sakinleri genç yaşlı demeden, kadın erkek farkı gözetilmeden katledileceklerdir. Başta Troya prenslerinden Aeneias olmak üzere, az sayıda Troyalı ise bu yıkımdan sağ olarak kurtulmayı başaracaklardır²³².

Görülüyor ki, Troya savaşları cereyan ederken, Hitit İmparatorluğu henüz ayakta. Ancak imparatorluğun her köşesinde isyan hareketlerinin başlamış olması yüzünden, Hititler uzun süre hâkim oldukları Troya bölgesi halkına ne yazık ki, gerek askeri açıdan gerekse ekonomik yönden hiçbir yardımda bulunamamışlardır²³³.

Ancak hemen belirtmek lazımdır ki, Akalar Troyalıları' ı yenmelerine ve Troya kentini ele geçirmelerine rağmen, yine de gerçek amaçlarına ulaşamamışlar, yani Boğazları geçip, Karadeniz sahillerini kolonize edememişlerdir. Çünkü çoğunluğunu Ege ve Akdeniz adalarında oturan kavimlerin oluşturduğu yeni bir göç hareketi başlamıştır. Ege Göçleri ya da Deniz Kavimleri Göçü adıyla anılan bu büyük kavimler kaynaşması, Eski Önasya ülkeleri üzerinde önemli değişimlere ve yıkımlara yol açacaktır²³⁴.

Troya bölgesi de bu yıkımdan ister istemez etkilenecektir.

²³¹ E.Memiş, Eskiçağda tarihinde Doğu-Batı Mücadelesi, 4. Baskı, Konya 2009, s.48; E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s. 138.

²³² E.Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 129.

²³³ E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s. 138.

²³⁴ A.M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara 1971, s. 87-92; R.D. Barnett, "The Sea Peoples", CAH II/2, chp. XXVIII, Cambridge 1975, s. 359-372.

ALTINCI BÖLÜM

EGE GÖÇLERİ VE SONRASINDA TROYALILAR

Ege Göçleri, MÖ. 13. yüzyılın son çeyreği ile 12. yüzyılın ilk çeyreğinde olmak üzere, iki aşamada cereyan etmiş olan büyük bir kavimler hareketidir²³⁵.

Ugarit ve Mısır vesikaları, bu göçler hakkında önemli bilgiler aktarırlar. Ayrıca, MÖ. 2. Binyılın sonlarına ait yerleşim merkezlerinde yapılan arkeolojik kazılarda da söz konusu göçlerin sebebiyet verdiği yıkımın maddi delillerine rastlanmıştır²³⁶.

Ege Göçlerinin çeşitli nedenleri vardır. Ancak hemen belirtmek lazımdır ki, bu büyük kargaşada ekonomik nedenler ön plana çıkmaktadır. Çünkü göçe iştirak eden kavimlerin toprak yetmezliği ve yeterli besine ulaşamama gibi sorunların yanı sıra, MÖ. 13. yüzyılın sonlarına doğru başlayan ve Hitit Ülkesini de etkileyen kıtlık felaketi, Egeli kavimleri, kendilerine yeni yurtlar bulma çabası içerisinde sevk etmiş görünüyor. Başta Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel olmak üzere, bazı Antikçağ tarihçileri bu büyük göç hareketinin köklerini o zamanlar henüz tarih öncesi çağlarını yaşayan Orta Avrupa'da aramaktadırlar. Adı geçen bilim adamına göre, MÖ. 2. Binyılda Trakların işgali altında bulunan Balkan Yarımadası'nın güneybatı kısımlarına bugünkü Arnavutların ataları olan İllirya'luların girmesi üzerine yerlerini terk etmek zorunda kalan bazı Trak kabileleri, en çok Brigler ya da Frigler, Boğazlar üzerinden Anadolu'ya geçerek bu ülkenin batısında ve kuzeyinde oturan bazı cenkçi kavimleri de yanlarına alarak, el birliği ile Hitit Ülkesine saldırmışlar, şehir ve kasabaları yıkarak, Hitit Devleti'nin siyasi varlığına son vermişlerdir²³⁷.

Ege Göçleri'nin birinci aşaması, Mısır firavunu Merneptah zamanında (MÖ.1236-1223) vuku bulmuştur. Bu firavun gerek Karnak Kitabesi'nde, gerekse İsrail Steli²³⁸adıyla anılan diğer vesikasında Egeli kavimlere karşı vermiş olduğu mücadeleden ve kazandığı zaferlerden söz etmektedir. Bu vesikalardan anlaşıldığına göre, göçlerin ilk

²³⁵ Ege Göçleri hakkında bilgi edinmek için bkz: A.M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara 1971, s. 87-92; R.A.S. Macalister, The Philistines, Oxford University Press, London 1914, s. 20-28; R.D. Barnett, "The Sea Peoples", CAH II/2, chp. XXVIII, Cambridge 1975, s. 359-371; F.Kınal, Eski Anadolu Tarihi, 2. Baskı, Ankara 1987, s. 125-126; E.Memiş, Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi, 5. Baskı, Bursa 2019, s. 234-242; E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s. 165-174; E. Memiş- C. Bülbül, Eskiçağda Göçler, Bursa 2014, s. 107- 121.

²³⁶ E. Memiş, Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi, 5. Baskı, Bursa 2019, s. 234.

²³⁷ A.M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara 1971, s. 88; E.Memiş-C. Bülbül, a.g.e., s. 108-109.

²³⁸ "İsrail" ismi ilk kez bu vesikada geçtiği için, söz konusu vesikaya "İsrail Steli" denilmiştir.

aşamasına Ekweşler (Akalar), Tuşalar (Troyalılar) Rukkular (Lukkalar), Şerdanalar (Sardunyalılar) ve Şekeleşler (Sicilyalılar) katılmışlardır²³⁹. Prof. Dr. Ekrem Memiş'e göre, Ege Göçleri'nin birinci aşaması hakkında bilgi veren Ugarit Mektupları da son derece enteresandır. Ugarit arşivinde ele geçirilen bu mektuplardan ikisi doğrudan doğruya bu göçlerle ilgilidirler²⁴⁰. Söz konusu mektupların birincisi, Alaşya (Kıbrıs) kralı Pagan tarafından Ugarit Kralı Ammurapi' ye gönderilmiştir. Bu mektupla Alaşya kralı, gelmekte olan Deniz Kavimleri tehlikesini Ugarit kralına bildirmekte ve düşmana karşı alınması gereken önlemler hakkında ona birtakım tavsiyelerde bulunmaktadır. İkinci mektup, Ugarit kralının, Alaşya kralına yazdığı cevabı içermektedir. Bu mektupta Ugarit kralı, şehirlerinin, deniz yoluyla gelip ülkesine ayak basan istilacılar tarafından yakılıp yıkıldığını, fakat onlara karşı diremediğini, çünkü askerlerinin ve gemilerinin Hitit Büyük Kralı'nın emri üzerine yardıma gönderildiğini ifade etmektedir²⁴¹. Belgelerden anlaşıldığı kadarıyla, göçlerin ilk aşaması yaşanırken Hitit Devleti henüz ayaktadır. Asıl tahribatı Ege Göçleri'nin ikinci aşamasına katılan kavimler gerçekleştireceklerdir. MÖ. 12. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşanacak olan bu ikinci göç dalgası hakkındaki en doyurucu bilgileri, yine Mısır kaynakları vermektedir²⁴². Gerçekten, Mısır firavunu III. Ramses'in (MÖ. 1198- 1167) yazdırmış olduğu vesikalarda, Ege Göçlerinin ikinci aşamasına iştirak eden kavimlerden ve onlara karşı verilen mücadeleden söz edilmektedir. Bu vesikalardan ilki, adı geçen firavunun 8. İdare yılına yani MÖ. 1190 yılına tarihlenen Medinet- Habu Zafer Kitabesi'dir. Bu kitabede III. Ramses, Deniz Kavimlerine karşı amansız bir mücadele verdiğini ve onları yenilgiye uğrattığını şu sözlerle anlatmaktadır: “Hatti (Hitit) ülkelerinden hiç biri bunların saldırısına dayanamadı. Kode, Karkamış, Arzava ve Alaşya (Kıbrıs) tahrip edildiler. Bu insanlar Amurru Ülkesinde bir yerde ordugâhlarını kurdular. Buranın halkını sanki hiç yokmuş gibi mahvettiler. Bunlar önlerinde bir ateş perdesi bulundurmak suretiyle Mısır üzerine yürüdüler. Müttelikler arasında Pelest, Tuş, Şerdana, Şekeleş, Zakkari, Danuna ve Vavaşlar vardı. Bu insanlar dünyanın kenarındaki

²³⁹ E. Memiş, Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi, 5. Baskı, Bursa 2019, s. 235.

²⁴⁰ E. Memiş, a.g.e., s. 236; E. Memiş-C. Bülbül, Eskiçağda Göçler, Bursa 2014, s. 111.

²⁴¹ E. Memiş, a.g.e., s. 236; Ayrıca Ugarit' in son günleri hakkında ayrıntılı bilgi edinmek için bkz: Michael C. Astour, American Journal of Archaeology, 69/3, 1965, s.253-258 (E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s. 168, n. 11)

²⁴² E. Memiş- C. Bülbül, a.g.e., s. 113; E. Memiş- C. Bülbül, Amurrular (Arapların En Eski Ataları), Elazığ 2012, s. 92.

ülkelere bile el uzatıyorlardı. Kalpleri iman doluydu ve kendi kendilerine “Planlarımızı Başarıyoruz” diyorlardı²⁴³.”

Kitabede daha sonra Deniz Kavimlerinin nasıl yenilgiye uğratıldığı anlatılır. Bu kitabenin hemen yanı başında yer alan duvar resimleri de göçlere ilişkin çok önemli görsel malzeme sunmaktadır. Bu resimlerden anlaşıldığına göre Ege Göçleri, denizden ve karadan olmak üzere iki yoldan yapılmıştı. Karadan gidenlerin iki tekerlekli öküz arabaları vardı. Kadın ve çocuklar bu arabalara binmişlerdi. Denizden gidenlerin ise kürekli ve yelkenli gemileri vardı. Söz konusu resimler aynı zamanda Egeli kavimlerin kıyafetleri, giyim tarzları ve kullandıkları silahlar hakkında da bir fikir vermektedir²⁴⁴.

Prof. Dr. Ekrem Memiş’e göre, III. Ramses’ in Medinet- Habu Zafer Kitabesi son derece kıymetli bir vesikadır. Çünkü bu vesika, hem göçlerin cereyan ettiği coğrafi bölgeler, hem göçe iştirak eden kavimlerin kimliği, hem de onların yaptığı tahribatı bütün ayrıntıları ile gözler önüne sermektedir. Buna göre, Hitit merkezi bölgesinin yanı sıra, Kode ve Karkamış gibi Hitit tabiiyetindeki Suriye krallıkları ve yine bir Hitit vasalı olan Alaşya Krallığı, Egeli Kavimlerin saldırılarından kurtulamamışlardı. Hitit Devleti için sürekli bir tehdit unsuru olan ve neredeyse bütün Hitit krallarını meşgul eden Arzava Bölgesi de bu yıkımdan kendisini kurtaramamıştı. Amarna Çağı’ndan (MÖ 1400-1350) itibaren bir Hitit vasalı olan Ammuru Ülkesi’nin de bu tecavüzden kurtulamadığı anlaşılmaktadır²⁴⁵.

Ege Göçleri’nin ikinci aşaması hakkında bilgi veren bir başka Mısır vesikası da yine III. Ramses devrine ait olan “ Büyük Harris Papirüsü” dür²⁴⁶. Söz konusu vesikada Danunalar’ dan bahsedilir. Purasati (Filistin) ve Zakkala’ nın küle döndürüldüğü anlatılır. Fakat ayrıca Şerdana ve Şekeleşler’ in sınır boyundaki kalelere yerleştirildiği ve Mısır firavununun, adı geçen kavimlerden vergi olarak kumaş ve hububat aldığından söz edilir²⁴⁷.

²⁴³ A.M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara 1971, s. 88; F. Kınal, Eski Anadolu Tarihi, 2. Baskı, Ankara 1987, s. 227-228; E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s. 169.

²⁴⁴ E. Memiş, Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi, 5. Baskı, Bursa 2019, s. 237

²⁴⁵ E. Memiş, a.g.e., s.237.

²⁴⁶ R.O. Faulkner, “Egypt : from the inception of the nineteenth dynasty to the death of Ramesses III”, CAH II/2, chp. XXIII, Cambridge 1975, s. 244; E. Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s. 170.

²⁴⁷ E. Memiş, a.g.e., s. 170-171.

Anlaşıldığı kadarıyla Mısır firavunu III. Ramses, MÖ. 12.yüzyılın başlarında yenilgiye uğrattığı ve fakat Mısır'ın sınır boylarına yerleşmelerine izin verdiği Egeli kavimler üzerinde hissedilir bir hâkimiyet kurmuştu. Ancak adı geçen firavunun MÖ. 1167'de ölmesi, bütün dengeleri alt üst etmiştir. Çünkü ona halef olanlar, hiçbir zaman onun boşluğunu dolduramamışlardır. Mısır her geçen gün zayıflamıştır. Bu da en çok Egeli kavimlerin işine yaramıştır. Çünkü onlar önce vergilerini aksatmaya başlatmışlar, daha sonra da Mısır'a isyan ederek tamamen bağımsız hale gelmişlerdir²⁴⁸.

Ege Göçleri hakkında genel bir değerlendirme yapan Prof. Dr. Ekrem Memiş, şunları söylemektedir: “ *Hitit, Mitanni ve III. Babil (Kaslar) devletlerinin yıkılmasına, Mısır Devleti'nin de hem insan kaynakları bakımından hem de ekonomik yönden iyice zayıflamasına yol açan Ege Göçleri, Tunç ve Demir Devirleri'ni birbirinden ayıran önemli bir hadisedir. Bu göçler sonunda henüz yazılı bir kültüre sahip olmayan Demir Devri Kültürünün temsilcileri, kendilerinden çok daha üstün bir kültüre sahip olan Tunç Devri temsilcilerini bertaraf ederek, onların yerini doldurmaya çalışmışlardır. Fakat anlaşıldığı kadarıyla bu, o kadar da kolay olmamıştır. Çünkü onların yarattığı kargaşa ortamı, yaklaşık 400 yıl, Eski Yakın Doğu ve özellikle de Anadolu'da neler olup bittiğine ilişkin bilgi akışını önlemiştir. Eskiçağ Tarihçileri, MÖ. 12-8 yüzyıllar arasında yaşanan ve bilgi akışını engelleyen bu zaman dilimini bir “Karanlık Çağ” olarak nitelendirmektedirler²⁴⁹.*”

Ege Göçleri'nin etkilerini Yunanistan'da da görmek mümkündür. Hitit İmparatorluğu'nun yıkılması üzerine bu fırsattan yararlanmak isteyen Akalar, Hititler zamanında ele geçirmeye çalıştıkları fakat bir türlü başaramadıkları Batı ve Güney Anadolu kıyılarına hızlı bir göç hareketi başlatmışlardır. Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel' e göre Miletos, Bodrum, Asarlık ve Dirmil' de ele geçirilen Miken kapları ve mezarlar, bu göçler ve yerleşmelerle ilgili olmalıdır²⁵⁰.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Ege Göçleri hem Eski Doğu dünyasında hem de Eski Batı dünyasında yeni göç hareketlerine de zemin hazırlamıştır. Nitekim bu göçlerle aynı

²⁴⁸ E. Memiş, a.ge., s. 171.

²⁴⁹ E. Memiş, Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi, 5. Baskı, Bursa 2019, s. 238-239.

²⁵⁰ A.M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara 1971, s

zaman dilimi içerisinde veya biraz sonrasında yeni göç hareketlerine tanık olunmaktadır²⁵¹.

O halde Ege Göçlerini dünya tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul etmek gerekir. Çünkü MÖ. 2. Binyılın ikinci yarısında, aralarında bir denge kurmuş olan Eski Yakın Doğu'nun "devletler sistemi", bu göçlerle birlikte ortadan kalkmıştır. Bu göçlerden en büyük zararı gören ülke, şüphesiz Anadolu'dur. Göçlerden sonra Hititler' in boşluğunu Frigler doldurmuş, Batı Anadolu kıyılarında ise, Aiol ve İon Şehirleri sıralanmaya başlamıştır. Diğer taraftan, Filistler' in, araya girmesi ile Suriye' den ayrılan Mısır, MÖ. 2. Binyılın sonlarına doğru bir gerileme dönemine girmiş, Asurlular ise Kuzey Suriye ve hatta Güneydoğu Anadolu'yu istila eden Aramiler yüzünden uzun süre batı yönünde ilerleyememişlerdir. Bu da onların Akdeniz'e inmelerine engel oluşturmuştur. Asurlular'ın Akdeniz sularına inememesi ise birtakım küçük Akdeniz devletlerinin gelişmesine ve Akdeniz tarihinde önemli roller oynamalarına imkân sağlamıştır. İbrani Krallığı, Fenike şehir devletleri ile Anadolu kıyılarındaki ve Yunanistan'daki birçok şehir devleti, sözü edilen devletler arasında sayılabilir²⁵².

Ege Göçleri hakkında verdiğimiz bu bilgilerden sonra, biz tekrar asıl konumuza dönebiliriz. Mısır vesikalarından öğrenildiğine göre, Troya Savaşlarında karşı karşıya gelen Akalar ve Troyalılar daha önce de ifade edildiği gibi, birden bire kendilerini Ege Göçleri girdabının içinde bulmuşlar ve Egeli kavimlerle birlikte Mısır kapılarına dayanmışlardır. Firavun Merneptah'a ait Karnak Kitabesi'nde adları zikredilen kavimlerden Ekweşler -Akalar ile Turşalar ise Troyalılar ile idantifiye edilmektedir²⁵³.

Turşalar' ın adı, firavun III. Ramses' in Medinet -Habu Zafer Kitabesinde de geçmektedir²⁵⁴. Demek oluyor ki, Mısır vesikalarında "Turşalar" ismiyle anılan Troyalılar, göçlerin her iki aşamasına da katılmışlardır. Ancak hemen belirtelim ki, Anadolu'nun bu kahraman halkı kendisine yerleşecek yeni bir vatan bulamadığı için, anavatanları olan Çanakkale yöresine geri dönmek zorunda kalmışlardır²⁵⁵.

²⁵¹ Bu göçler; Dor Göçleri, Frig Göçleri, İbrani Göçü ve Arami Göçleri' dir.

²⁵² E. Memiş, Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi, 5. Baskı, Bursa 2019, s. 240.

²⁵³ E.Memiş, Troya ve Troyalılar (Troyalılar Türk müdür?), Altınpost Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 132.

²⁵⁴ A.M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara 1971, s. 88.

²⁵⁵ E.Memiş, a.g.e., s. 133.

Prof. Dr. Ekrem Memiş'e göre, Vergilius' un "Aeneias" adlı destanının başkahramanı olan Troya prensi Aeneias da bu göçlerin hiç olmazsa ilk aşamasına katılmış ve daha sonra yurduna dönmüştü, fakat bir müddet sonra olumsuz şartlar nedeniyle, yakınları ile birlikte bir gemiye binerek İtalya'ya göç etmişti²⁵⁶. Aeneias ve yakınlarından oluşan grubun İtalya'ya göç etme hadisesi muhtemelen MÖ. 1200'lere tarihlenmelidir. Troya halkının önemli bir kısmı, Mısır firavunlarına yenildikten sonra Anadolu'ya, eski yurtlarına dönmüşler, fakat Çanakkale ve civarında tutunamayınca Lidya adı verilen İzmir ve Manisa yöresine yerleşmişlerdir. Prof. Dr. Ekrem Memiş' in aktardığı bilgilere bakılacak olursa, bu bölgede yaklaşık 200 yıl oturan Troyalılar, Dorlar' ın sıkıştırmasıyla Yunanistan'daki yerlerini terk edip belli aşamalarla Batı Anadolu Bölgesi'ne doluşan Akalı göçmenler yüzünden, MÖ. 10. yüzyılın başlarında çok daha kalabalık kitleler halinde İtalya' ya göç etmişlerdir²⁵⁷.

Eğer Troya Prensi Aeneias ve yakın çevresinin oluşturduğu küçük grubun, MÖ. 1200'lerde İtalya'ya yaptıkları ilk göç hareketini bir tarafa bırakacak olursak, Troyalıların daha kalabalık gruplar halinde İtalya'ya göç etmeleri hadisesi iki aşamada gerçekleşmiş gibi görünmektedir²⁵⁸.

Arkeolojik buluntulardan anlaşıldığına göre, bu göçlerin birinci aşaması MÖ. 10. yüzyılda, ikinci aşaması ise MÖ. 8. yüzyılda cereyan etmişti²⁵⁹.

Troyalıların İtalya kıyılarına ayak bastıkları bu ikinci göç hareketinin cereyan ettiği sıralarda Avrasya bozkırlarından gelerek Kafkaslar üzerinden Doğu Anadolu'ya giren iki Türk kavmi ile karşılaşmaktadır. Bunlar Kimmer ve İskit (Saka) kavimleridir²⁶⁰.

²⁵⁶ E. Memiş -C. Bülbül, Eskiçağda Göçler, Bursa 2014, s. 175.

²⁵⁷ E. Memiş -C. Bülbül, a.g.e., s. 176, E. Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 134.

²⁵⁸ H. Demircioğlu, Roma Tarihi, 1. Cilt, TTK yayını, Ankara 1953, s. 17; E. Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 134.

²⁵⁹ E. Memiş, a.g.e., s. 134.

²⁶⁰ Kimmerler hakkında bilgi edinmek için bkz: M. Taner Tarhan, "Eskiçağda Kimmerler Problemi", VIII. Türk Tarih Kongresi, Cilt 1, Ankara 1979, s. 335-359; İskitler hakkında bilgi edinmek için bkz: E. Memiş, İskitler' in Tarihi, Altınpost Yayınları, Gözden geçirilmiş 3. Baskı, Ankara 2012; İlhami Durmuş, İskitler (Sakalar), Ankara 1993.

Kimmerler, Anadolu'daki Frig Devleti'ni²⁶¹ yıkarak, yaklaşık bir asır bu ülkede egemen olmuşlar, sonra da Lidyalılar tarafından Anadolu'dan kovulmuşlardır²⁶². İskitler ya da diğer adıyla Sakalar denilen Türk kavmi ise Herodotos'a göre 28 yıl Doğu Anadolu'ya hükmettikten sonra²⁶³, Kimmerler' in boşalttığı Güney Rusya topraklarına yerleşerek, orada Büyük İskit İmparatorluğu'nu kuracaklardır. Fakat Sakalar'ın bir kısmı, Güney Rusya'ya dönmek yerine Batıya doğru yürümeye devam ederek Anadolu'yu baştan başa geçtikten sonra, deniz yoluyla İtalya' ya gitmişlerdir²⁶⁴.

İşte Sakalar' ın bu gurubu ile daha önceden İtalya' ya göç etmiş olan Batı Anadolu Troyalılar, İtalya' da karışık kaynaşmışlar ve Etrüskler ya da Tursakalar denilen kavmi meydana getirmişlerdir²⁶⁵. Bir başka anlatımla, Etrüskler adı verilen kavim, Troyalılar ile Sakalar'ın birleşmesiyle oluşmuş yeni bir topluluktur. Dolayısıyla bu yeni kavmin kökeni, hem Anadolu'ya hem de Orta Asya' ya dayanmaktadır²⁶⁶.

Etrüskler, o zamana kadar köy kültürünü yaşamakta olan İtalya'ya Anadolu ve Ege kıyılarının şehir kültürünü getirmişlerdir. Çağdaş kavimlerden çok daha yüksek bir hayat standartına sahip olan Etrüskler, kısa zamanda bölgedeki diğer kavimleri egemenlikleri altına almışlardır²⁶⁷.

Etrüskler İtalya' ya sadece şehir hayatını getirmekle kalmamışlar, ziraatı ve madenciligi de geliştirmişlerdir. İtalya'da bağcılığı ve zeytinciliği bunların ilerlettiği söylenmektedir. Deniz ticaretini de kısa zamanda geliştiren Etrüskler, uzun müddet Akdeniz ticaretini ellerinde tutmuşlardır²⁶⁸.

²⁶¹ Frigler hakkında bilgi edinmek için bkz: F.Knal, Eski Anadolu Tarihi, 2. Baskı, Ankara 1987 s. 233-235; B. İplikçioğlu, Eskiçağ Tarihinin Ana Hatları, 2. Baskı, İstanbul 1994, s. 77-78; R. Yıldırım, Eskiçağda Anadolu, İzmir 1996 s. 123-138; Bilge Umar, İlkçağda Türkiye Halkı, İstanbul 1999, s. 241-244; Veli Sevin, "Frigler", Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, İstanbul 1982, s. 245-275; E.Memiş, Eskiçağ Türkiye Tarihi, 14. Baskı, Bursa 2017, s. 191-194

²⁶² E. Memiş, a.g.e., s. 194; N.Baydur, Kültepe (Kaneş) ve Kayseri Tarihi Üzerine Araştırmalar, Doçentlik Tezi, İ.Ü.E.F. Yayını, İstanbul 1970, s. 74.

²⁶³ Herodotos, I, 106.

²⁶⁴ E. Memiş – C. Bülbül, Eskiçağda Göçler, Bursa 2014, s. 177

²⁶⁵ Etrüsk kelimesinin içinde tr (Troya) ve sk (Saka) isimleri rahatlıkla görülebilmektedir. Tursaka kelimesinde ise Tur (Troya) ve Saka (Saka) isimleri apaçık ortadadır. Her iki kelime de, bu kavmin Troyalılar ve Saka' ların birleşmesinden oluştuğunu açıkça ortaya koymaktadır. (Bu açıklama için bkz: E. Memiş- C. Bülbül, Eskiçağda Göçler, Bursa 2014, s. 177, n. 93).

²⁶⁶ E. Memiş, Troya ve Troyalılar, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 135.

²⁶⁷ E. Memiş, a.g.e., s. 136.

²⁶⁸ Halil Demircioğlu, Roma Tarihi, I. Cilt, TTK Yayını, Ankara 1953, s. 25.

MÖ. 753 yılında Tiber Irmağı kıyısında Roma kentini inşa etmeye başlayan Romulus ve Romus kardeşler de Etrüsk soyundan gelmektedirler. Bir başka ifadeyle, Roma' yı kuranların kökleri, Batı Anadolu'daki Troya kentine dayanmaktadır. Çünkü onlar, Troya kenti Akalar tarafından ateşe verildiğinde canlarını kurtararak kaçmayı başaran ve bir süre sonra da İtalya' ya göç eden Troya prensi Aeneias'ın torunlarıdır. MÖ. 753 yılından MÖ. 509 yılına kadar Roma'yı idare eden Etrüsk kralları, cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte yönetimden uzaklaştırılmışlardır²⁶⁹. Ancak şunu belirtmek lazımdır ki, Roma medeniyetinin temelleri Etrüskler tarafından atılmıştır²⁷⁰.

SONUÇ

Görülüyor ki, MÖ. 5. Binyıldan itibaren yerleşime sahne olan Troya Bölgesi, MÖ. 3. Binyıldan itibaren de şehir kültürüyle tanışmıştır. Şehir kültürünün bütün özelliklerini gösteren katman ise Troya II yerleşmesidir. Troya II' de ele geçirilen ve yanlış bir teşhisle Priamos'un hazineleri olduğu sanılan altından imal edilmiş takılar ve ziynet eşyaları, bu kentin MÖ. 3. Binyıl ortalarından itibaren krallıkla idare edildiğinin en somut

²⁶⁹ Adile Ayda, Etrüskler (Tursakalar) Türk idiler, Ankara 1992, s. 11.

²⁷⁰ E. Memiş, Eskiçağda Türkler, 3. Baskı, Konya 2009, s. 75; E. Memiş, "Etrüsk Kavminin Oluşumunda Troyalılar' ın ve İskitler' in (Sakalar) Rolü", Tarihten Bir Kesit: Etrüskler, 2- 4 Haziran 2007, Bodrum, Sempozyum Bildirileri, TTK Yayını, Ankara 2008, s. 112.

belgeleridir. Ayrıca Akkad krallarına ait olan Şartamhari Metinleri de Eski Tunç Çağı'nda Anadolu'da birçok şehir devletinin varlığına ilişkin önemli bilgiler aktarmaktadır.

MÖ. 2. Binyıl başlarından itibaren Troya kenti ve çevresi daha da önemli bir hale gelir. Çünkü Çanakkale Boğazı'nı kontrol altında tutan bu kent, Doğu-Batı ticaretinde de köprü vazifesini üstlenmiş görünmektedir. Gerçekten Troya, Batı dünyasından gelen malları doğuya doğudan gelen malları da batıya aktarma rolünü başarılı bir şekilde icra etmiştir.

MÖ. 1700'lerde tarih sahnesinde boy göstermeye başlayan Hititler çok geçmeden Anadolu'nun en güçlü devleti haline gelirler. Eski Hitit Devleti krallarından biri olan I. Hattuşili, Troya Bölgesi ile ilgilenen ilk Hitit kralı olarak karşımıza çıkar. Hitit kralları, devletleri yıkılmaya kadar bu bölgeyi kontrolleri altında tutmaya çalışmışlardır. Troya 'da ikamet eden Viluşa kralları ile Hitit krallarının her daim dostane ilişkiler içerisinde oldukları, Hitit belgelerinden anlaşılmaktadır. Ancak son Hitit krallarından biri olan IV. Tuthalya zamanında tabii devletlerin sık sık ayaklanması ve yönetim zafiyetleri yüzünden bölgedeki Hitit kontrolü tamamen kaybolmuştur. İşte böyle bir ortamda Akdeniz ticaretini güvenli bir şekilde sürdüremeyen Akalar, Karadeniz Bölgesi'nde yeni pazarlar kurabilmek amacıyla Çanakkale Boğazı'nı geçmek istemişlerdir. Ancak Boğaz'ın kontrolünü ellerinde tutan Troyalılar bu geçişe izin vermek istemeyince dünya tarihinin ilk Boğazlar Savaşı olarak ünlene Troya savaşları patlak vermiştir.

Homeros' un İlyada adlı destanından anlaşıldığına göre, yaklaşık 10 yıl süren Troya savaşları aynı zamanda Doğu ve Batı dünyalarını tarihte ilk kez karşı karşıya getiren büyük bir mücadeledir. Yunanistan'dan gelen Akalar Batı dünyasını, Batı Anadolu Troyalılar ise Doğu dünyasının temsilcileri olarak bu savaşı yürütmüşlerdir.

Arkeolojik delillere göre MÖ. 1240-1230 yılları arasına tarihlenen Troya savaşlarına sahne olan kentin, önceleri Troya VI kenti olduğu sanılıyordu. Fakat sonradan Troya VI'nın bir deprem neticesinde yıkıldığı, savaşlara sahne olan kentin ise Troya VI'nın yıkıntıları üzerine kurulan Troya VIIa tabakası olduğu anlaşıldı. Çünkü bu kent, gerçekten bir istilaya uğramış ve Homeros' un da anlattığı gibi yakılıp yıkılmıştı.

Troya Savaşlarını tahta at hilesi ile Akalar kazanmıştır. Ancak Akalar şehri ele geçirmelerine rağmen ne kentin hâkimi olabilmişler ne de Karadeniz Bölgesi'ne geçebilmişlerdir. Çünkü Troya Savaşları'nın hemen sonrasında başlayan ve Hitit Devleti

başta olmak üzere Mitanni ve III. Babil devletlerinin de yıkılmasına neden olan Ege Göçleri, onların bu amaçlarını gerçekleştirmelerine engel olmuştur.

Gerek savaşın galibi Akalar gerekse mağlubiyete uğrayan Troyalılar, birden bire kendilerini Egeli kavimlerin yarattığı kargaşanın ortasında bulmuşlar ve ister istemez Egeli kavimler ile birlikte Mısır kapılarına kadar dayanmışlardır.

Ege Göçleri'nin her iki aşamasına da katıldıkları anlaşılan Troyalılar, daha sonra yurtlarına dönmüşlerse de zor şartlar yüzünden İtalya' ya göç etmişlerdir. Onlar bu ülkede Sakalar'la birlikte Etrüsk medeniyetinin oluşumunda en önemli rolü üstlenmişlerdir.

Tarihçilerin anlattığına göre Troyalıların da katkı sağladığı Etrüsk medeniyeti, Roma medeniyetine önderlik etmiştir.

KAYNAKÇA

- Akşit, Oktay., Likya Tarihi, İ.Ü.E.F. Yayını, İstanbul 1967.
- Alp, Sedat., Hitit Çağında Anadolu, Tübitak Yayınları, İstanbul 2001.
- Astour, Michael C., “New Evidence on the Last Days of Ugariti”, AJA 69/3, 1965, s. 253- 258.
- Ayda, Adile., Etrüskler (Tursakalar) Türk idiler, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1992.
- Balkan, Kemal., Mektup: Mama Kralı Anum-Hirbi' nin Kaniş Kralı Warşama' ya Gönderdiği Mektup, TTK Yayını, Ankara 1957.

- Barnett, R.D., “The Sea Peoples”, CAH II/2, chp. XXIII, Cambridge 1975, s. 359-371.
- Baydur, Nezahat., Kültepe (Kaneş) ve Kayseri Tarihi Üzerine Araştırmalar, Doçentlik Tezi, İ.Ü.E.F. Yayını, İstanbul 1970.
- Beckman, Gary., Hittite Diplomatic Texts, 2nd edition, Scholars Press, Atlanta 1999.
- Blegen, Carl., “The Coming of the Greeks”, AJA 32, 1928,s.146-154
- Blegen, Carl., Troy and the Trojans, London 1963,
- Bossert, H.Th., Asia, İstanbul 1946.
- Brandau, Birgit., Schickert, Hartmut., Jablonka, Peter., Resimlerle Troya, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2015.
- Çapar, Ömer., “Ahhiyava Sorunu”, A.Ü.D.T.C.F. Tarih Araştırmaları Dergisi, Sayı 25, Ankara 1982,s.387-413.
- Çapar, Ömer., “Homeros Destanlarında Anadolu Kavimleri”, IX. Türk Tarih Kongresi, Ankara TTK Basımevi 1986, s.333-348.
- Demircioğlu, Halil., Roma Tarihi, 1. Cilt, TTK Yayını, Ankara 1953.
- Dörpfeld, W., Troja und Ilion, Athen 1902.
- Durmuş, İlhami., İskitler (Sakalar), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1993.
- Erhat, Azra., Homeros (Gül ile Söyleşi), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1999.
- Faulkner, O.R., “Egypt: From the inception of the nineteenth dynasty to the death of Ramesses III”, CAH II/2, chp. XXIII, Cambridge 1975, S. 232-247,
- Freely, John., Troya Savaşından İstiklal Harbine Anadolu’da Yunanlar, Doğan Yayıncılık, 2011
- Gabriel, Uta., “Troya Çevresindeki İlk İnsan İzleri”, Düş ve Gerçek: Troia, Homer Kitabevi, İstanbul 2001, s. 343-346.
- Garstang, J.-Gurney, O.R., The Geography of the Hittite Empire, London 1959.
- Goetze, A., Madduwattaş, MVAeG XXXII, 1928, s. 1-158.
- Gurney, O.R., The Hittites, Penguin Books, London 1952.
- Harland, J.P., Prehistoric Aegina, Paris 1925.

- Heredotos, Heredot Tarihi. Çeviren: Mümtekin Ökmen, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2002.
- Homeros, İlyada. Çeviren: Azra Erhat – A. Kadir, Sander Yayınları, İstanbul 1970.
- Huxley, G.L., Achaeans and Hittites, Oxford 1960.
- İplikçioğlu, Bülent., Eskiçağ Tarihinin Ana Hatları, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul 1994.
- Karauğuz, Güngör., Boğazköy ve Ugarit Çivi Yazılı Belgelerine Göre Hitit Devleti' nin Siyasi Antlaşma Metinleri, Çizgi Kitabevi Yayını, Konya 2002.
- Kınal, Füzuran., Arzava Memleketlerinin Mevkii ve Tarihi, A.Ü.D.T.C.F. Yayını, Ankara 1953.
- Kınal, Füzuran., Eski Anadolu Tarihi, TTK Yayını, 2. Baskı, Ankara 1987.
- Latacz, Joachim., “Homeros, İlyada ve Troia'nın Hikayesi”, TROYA Efsane ile Gerçek Arası Bir Kente Yolculuk, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2002, s. 32-45.
- Macalister, R.A.S., The Philistines, Their History and Civilization, Oxford University Press, London 1914.
- Mansel, A.M., Ege ve Yunan Tarihi, TTK Yayını, Ankara 1971.
- Memiş, Ekrem., “Eskiçağın Birinci Dünya Savaşı ile Yakınçağın Birinci Dünya Savaşında Boğazların Oynadığı Rol ve Türkiye”, Askeri Tarih Bülteni, Sayı 22, Ankara 1987, s. 91-96.
- Memiş, Ekrem., “Hitit Siyasi Tarihinde Taht Mücadeleleri”, S. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 1, Konya 1987, s. 113-117.
- Memiş, Ekrem., “MÖ. 3. Binyılda Anadolu'da Türkler”, Türk Dünyası Araştırmaları, Sayı 53, İstanbul 1988, s. 35-46.
- Memiş, Ekrem., “Aka Medeniyetinin Doğuşu, Gelişmesi ve Çöküşü”, E.Ü. Tarih İncelemeleri Dergisi, Sayı X, E.Ü.E.F. Yayını, İzmir 1995, s. 41-54.
- Memiş, Ekrem., “Hitit Devletlerinin Batı Anadolu Politikası”, S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 3, Konya 1994, s. 367-375.
- Memiş, Ekrem., “Etrüsk Kavminin Oluşumunda Troyalılar' ın ve İskitler' in (Sakalar) Rolü”, Tarihten bir Kesit: Etrüskler Sempozyumu, Bodrum, 2-4 Haziran 2007, TTK Yayını, Ankara 2008, s. 107-112.

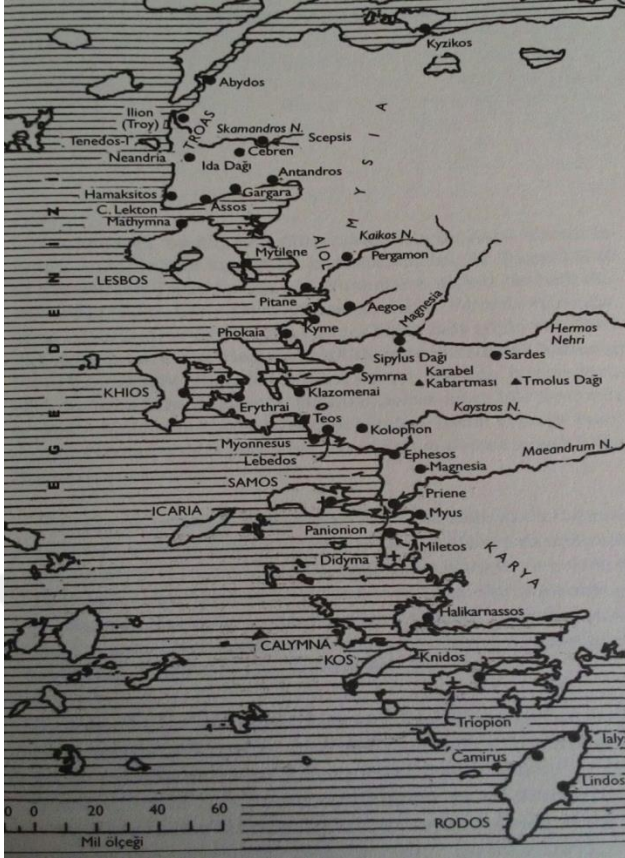
- Memiş, Ekrem., İskitlerin Tarihi, Altınpost Yayınları, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara 2012.
- Memiş, Ekrem., Troya ve Troyalılar (Troyalılar Türk müdür ?), Altınpost Yayınları, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara 2012.
- Memiş, Ekrem- Bülbül, Cemil., Amurrular (Araplar 'ın En Eski Ataları), Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Merkezi Yayını, Elazığ 2012.
- Memiş, Ekrem- Bülbül, Cemil., Eskiçağ' da Göçler, Ekin Kitabevi Yayını, Bursa 2014.
- Memiş, Ekrem., Tarihi Coğrafya' ya Giriş, Ekin Kitabevi Yayını 3. Baskı, Bursa 2016.
- Memiş, Ekrem., Eskiçağ' da Mezopotamya, Ekin kitabevi Yayını Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Bursa 2017.
- Memiş, Ekrem., Eskiçağ Türkiye Tarihi, Ekin Kitabevi Yayını, Gözden Geçirilmiş 14. Baskı, Bursa 2017.
- Memiş, Ekrem., Tarih Metodolojisi, Ekin Kitabevi Yayını, Gözden Geçirilmiş 7. Baskı, Bursa 2018.
- Memiş, Ekrem., Eskiçağ Medeniyetleri Tarihi, Ekin Kitabevi Yayını, Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, Bursa 2019.
- Memiş, Ekrem., Eskiçağ' da Türkler, Çizgi Kitabevi Yayını 3. Baskı, Konya 2009.
- Memiş, Ekrem., Eskiçağ Tarihinde Doğu-Batı Mücadelesi, Çizgi Kitabevi Yayını, 4.Baskı, Konya 2009.
- Mylonas, G.E., Mycenae and Mycenae Age, Princeton 1966.
- Page, Denys., History and the Homeric Iliad, Los Angeles 1959.
- Schliemann, Heinrich., Troya' dan İda Dağına Troas' ta Yolculuk, Say Yayınları, Ankara 2014.
- Sommer, F., Die Ahhijava Urkunden I, 1932.
- Starke, F., “ Wilusa Ülkesinin Tarihi”, Düş ve Gerçek TROİA, Homer Kitabevi, İstanbul 2001, s. 34-45.
- Stubbings, F.H., “ The Rise of Mycenaen Civilization”, CAH II, ehp. XIV, Cambridge 1965.

- Sevin, Veli., “Frigler”, Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, İstanbul 1982, s. 245-275.
- Tarhan, M.Taner., “Eskiçağ’ da Kimmerler Problemi”, VIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, TTK Yayını, Ankara 1979, Cilt 1, s. 335-369.
- Taylour, William., The Mycenaeans, London 1972.
- Meichert, H. Craig, Luviler (Anadolu’ nun Gizemli Halkı), Türkçesi : Barış Baysal- Çiğdem Çidamlı, Kalkedon Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2011.
- Umar, Bilge., İlkçağ’ da Türkiye Halkı, İnkılap Kitabesi Yayını, İstanbul 1999.
- Ünlüsoy, Sinan., “Troya’ dan Viluşa’ ya”, National Geographic Türkiye, Haziran 2004, s. 110-114.
- Vandenberg, Philipp., Priamosun Hazinesi Heinrich Schliemann Troya’ yı Nasıl Buldu?, Telos Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Yıldırım, Recep., Eskiçağ’ da Anadolu, İzmir 1996.
- Yiğit, Turgut., Asur Ticaret Kolonileri ve Eski Hitit Çağında Anadolu, Ankara 2000.

EKLER

Ek-1

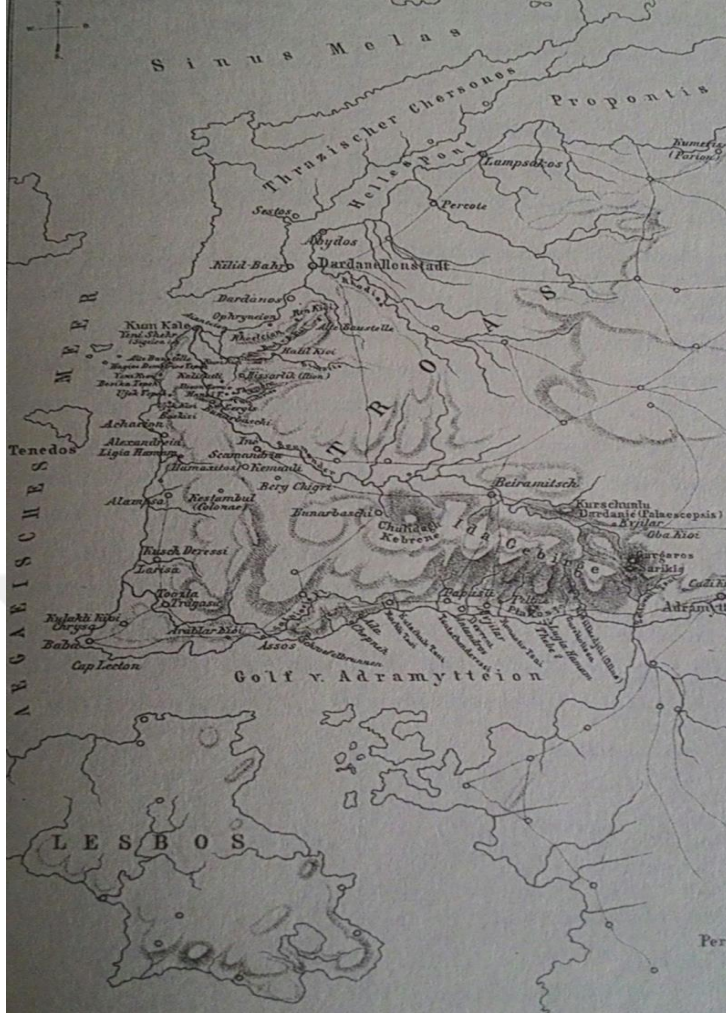
Ege kıyısında antik Yunan kentleri (J.M.Cook, The Greeks in Ionia and East'den)

John Freely, Troya Savaş'ından İstiklal Harbine Anadolu'da Yunanlar, 1. Baskı, Doğan Kitap Yayıncılık, 2011.

Ek-2

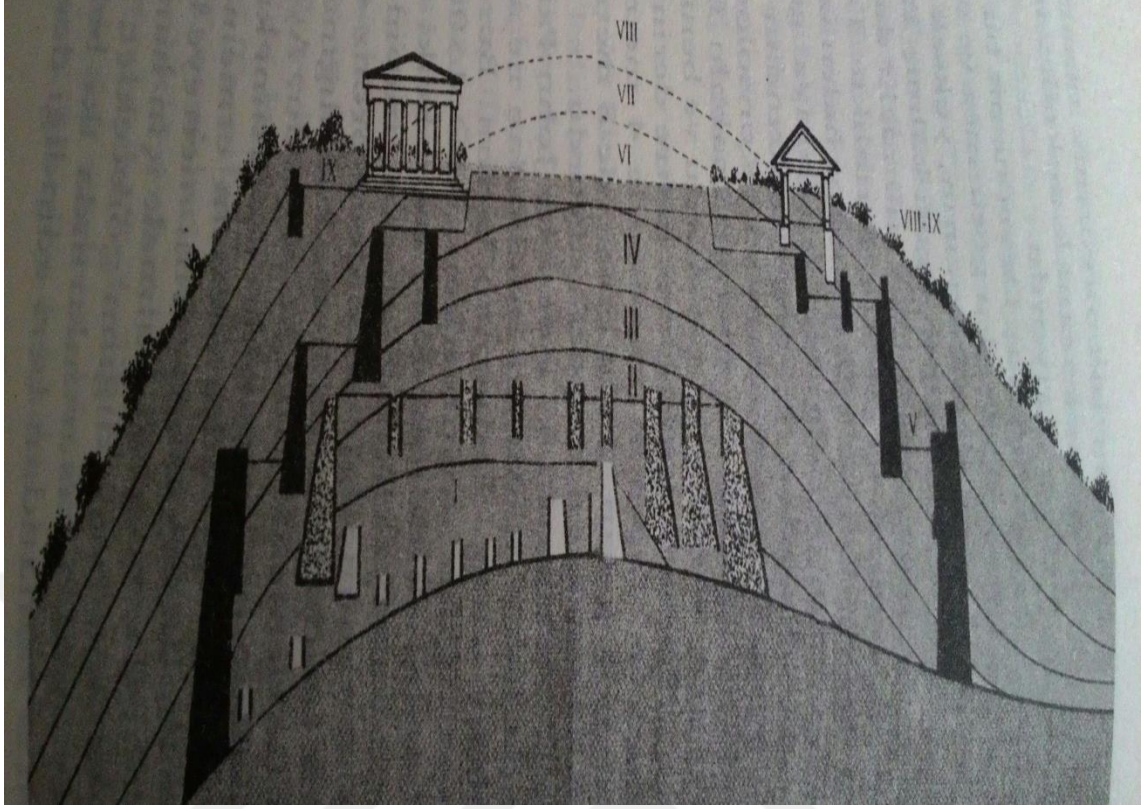
. Troya Haritası

Heinrich Schliemann, Troya' dan İda Dağı' na Troas'ta Yolculuk, 1. Baskı, Say Yayınları, 2014, Ekler

Ek-3

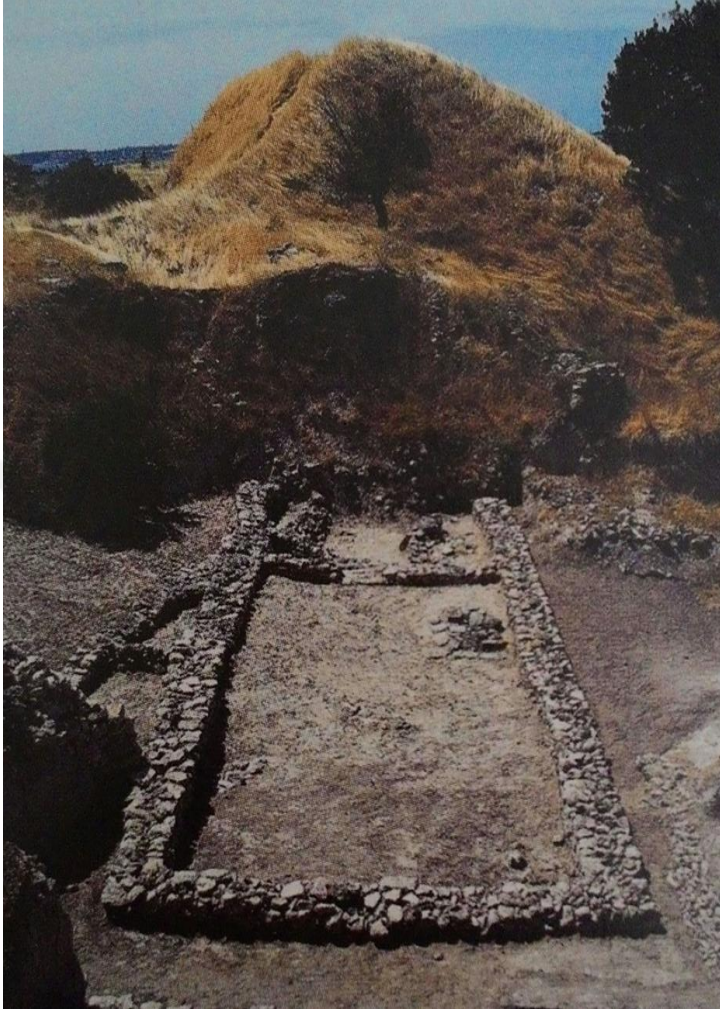
Hisarlık Tepesindeki Troya Katmanlarının I'den IX'a Kadarki Bölümünün Kuzey ve Güney Kesiti

Philipp Vandenberg, Priamos' un Hazinesi Heinrich Schliemann Troya' yı Nasıl Buldu?, 1. Basım, Telos Yayıncılık, 2007, s. 230.

Ek-4

İlk yerleşim katmanının en büyük evi (3000-2600), Troya' da ki bilinen en eski Megaron.

Birgıt Brandau., Hartmut Schickert., Peter Jablonka., Resimlerle Troya, 3. Baskı, Arkadaş Yayınevi, 2015, s. 23.

Ek-5

III. Binyılın ikinci yarısında, iç kalenin güney batı kapısına çıkan rampa.

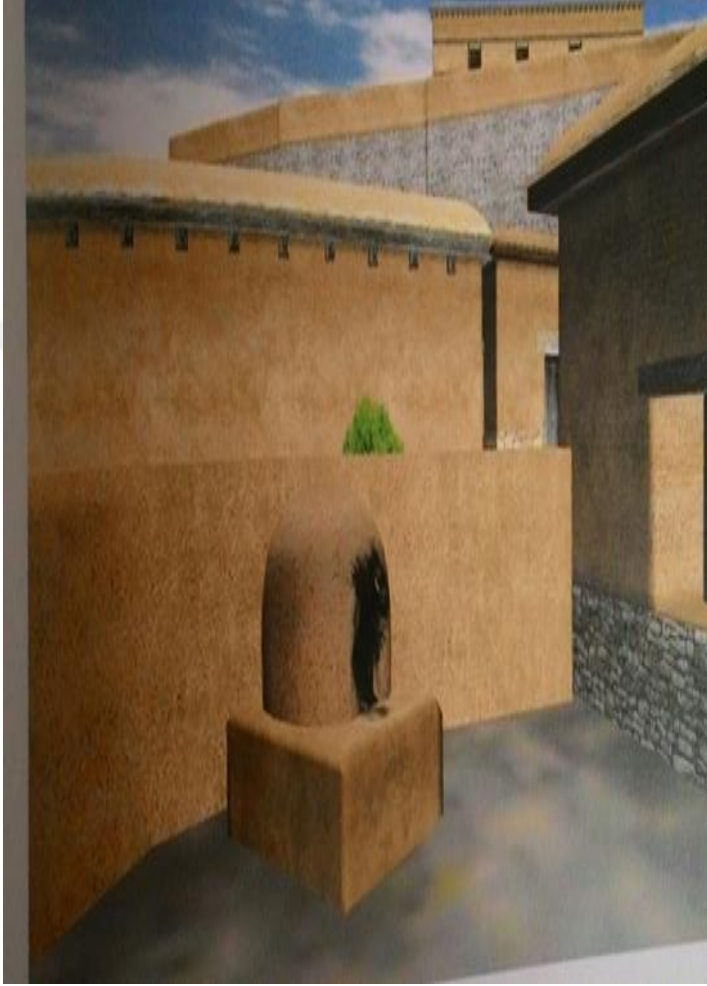
Birgit Brandau., Hartmut Schickert., Peter Jablonka., Resimlerle Troya, 3. Baskı, Arkadaş Yayınevi, 2015, s. 24.

Arkeologlar 1998 yılında Troya II' nin kale duvarlarının iç kısmında, oldukça büyük bir Megaron keşfettiler.

Birgit Brandau., Hartmut Schickert., Peter Jablonka., Resimlerle Troya, 3. Baskı, Arkadaş Yayınevi, 2015, s. 46-47.

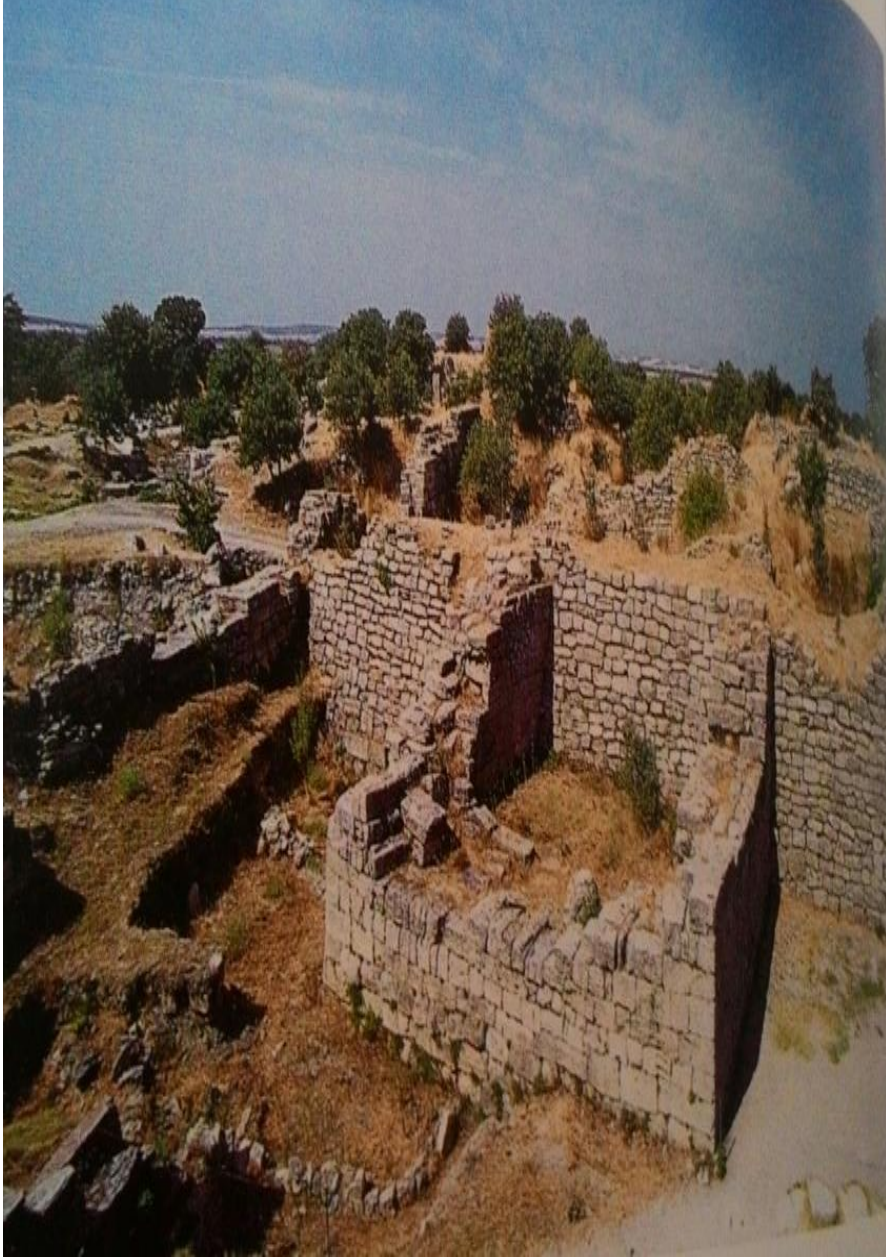
Troya VI' da aşağı kentin kuzey batı b3l3m3nde bulunan bir evin avlusundaki kubbeli fırının rekonstr3ksiyonu.

Birgit Brandau., Hartmut Schickert., Peter Jablonka., Resimlerle Troya, 3. Baskı, Arkadaş Yayınevi, 2015, s. 79.

Ek-8

Büyük olasılıkla Erken Troya VIIa döneminde (MÖ 1300), doğu kapısından 30 metre mesafede olmak üzere, surlara bitişik, sağlam bir kule daha inşa edildi.

Birgit Brandau., Hartmut Schickert., Peter Jablonka., Resimlerle Troya, 3. Baskı, Arkadaş Yayınevi, 2015, s.74.

Ek-9

Troya VII' nin aşağı kenti çevresindeki savunma hendeği, kireçtaşına “U” şeklinde kazılmıştı ve en az dört metre eninde ve iki metre derinliğinde idi.

Bırgıt Brandau., Hartmut Schickert., Peter Jablonka., Resimlerle Troya, 3. Baskı, Arkadaş Yayınevi, 2015, s. 94.

Ek-10

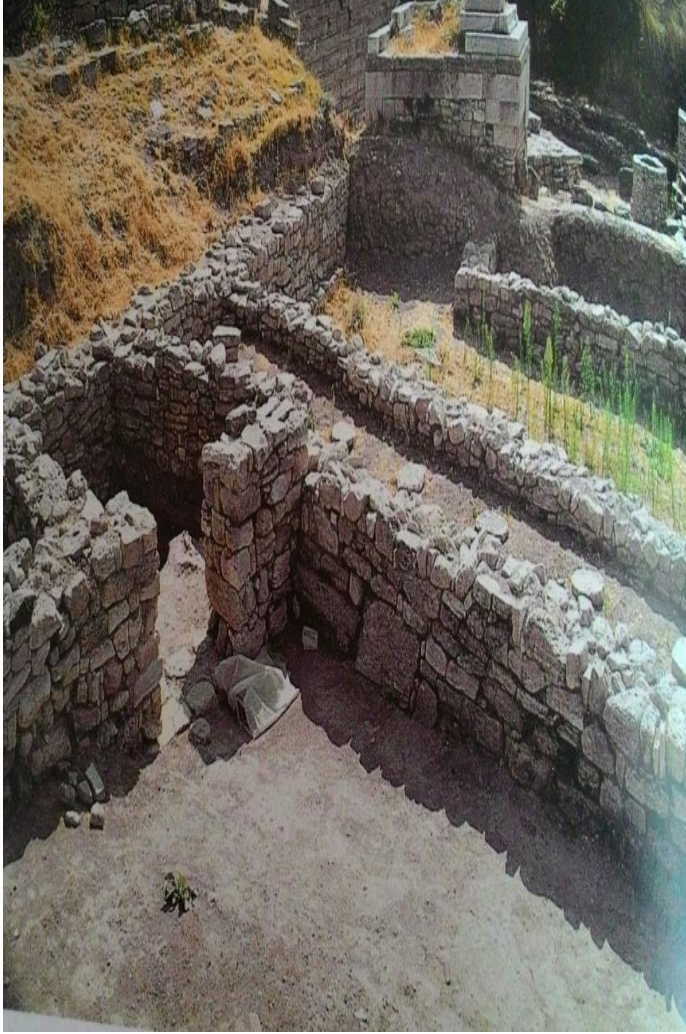
Troya IV' teki yangın felaketlerine işaret eden siyah yangın tabakaları, belirgin bir şekilde görülyor.

Birgit Brandau., Hartmut Schickert., Peter Jablonka., Resimlerle Troya, 3. Baskı, Arkadaş Yayınevi, 2015, s. 49.

Ek-11

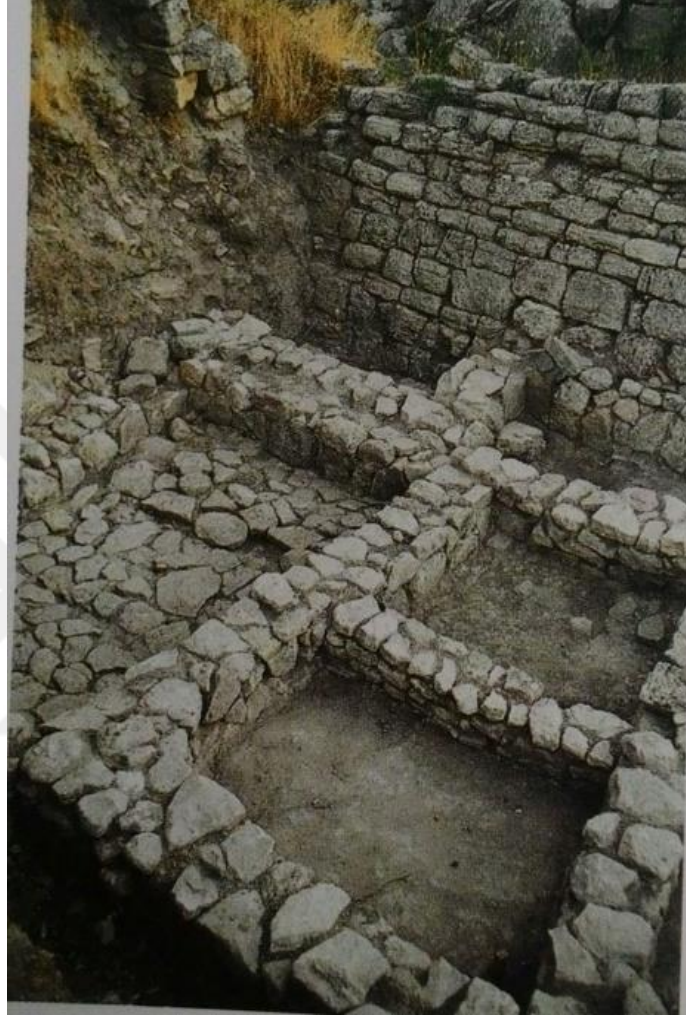
Troya VIIa dönemine ait olan aşağı kent binasının büyük odasına bir bakış.

Birgit Brandau., Hartmut Schickert., Peter Jablonka., Resimlerle Troya, 3. Baskı, Arkadaş Yayınevi, 2015, s. 102.

E-12

1130 ile 1050 arasında (Troya VIIb2) kalenin çevresine sık aralıklarla evler yapıldı.

Birgit Brandau., Hartmut Schickert., Peter Jablonka., Resimlerle Troya, 3. Baskı, Arkadaş Yayınevi, 2015, s. 108.

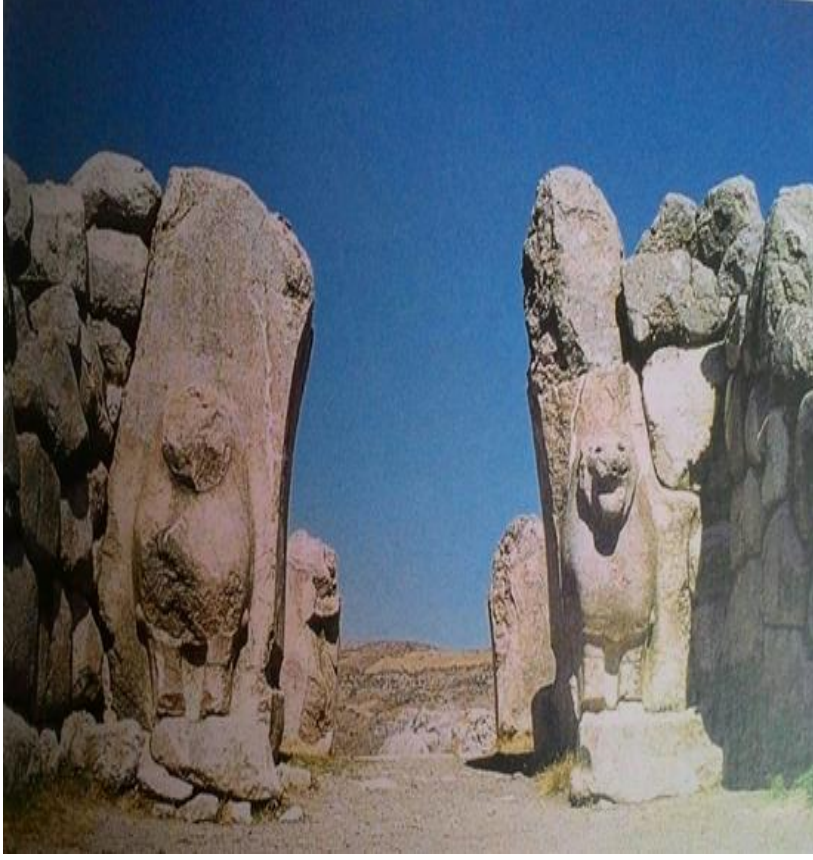
Ek-13

Miken' deki aslanlı kapı

Birgit Brandau., Hartmut Schickert., Peter Jablonka., Resimlerle Troya, 3. Baskı, Arkadaş Yayınevi, 2015, s. 84.

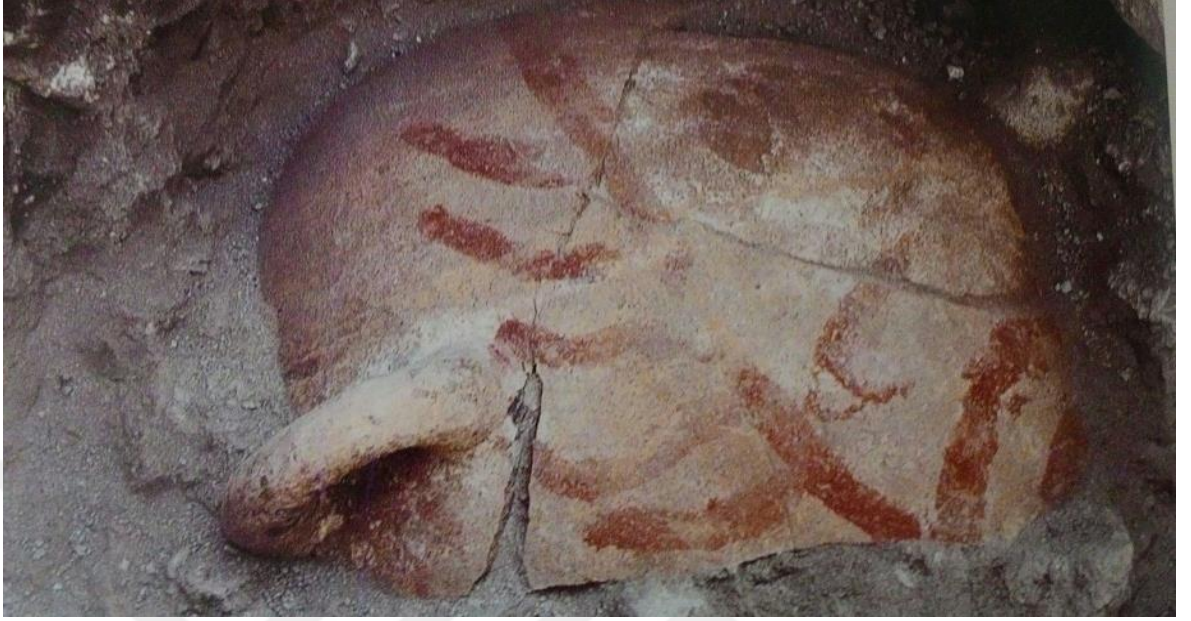
Hititler' in başkenti Hattuşa' dan bir resim.

Birgit Brandau., Hartmut Schickert., Peter Jablonka., Resimlerle Troya, 3. Baskı, Arkadaş Yayınevi, 2015, s. 85.

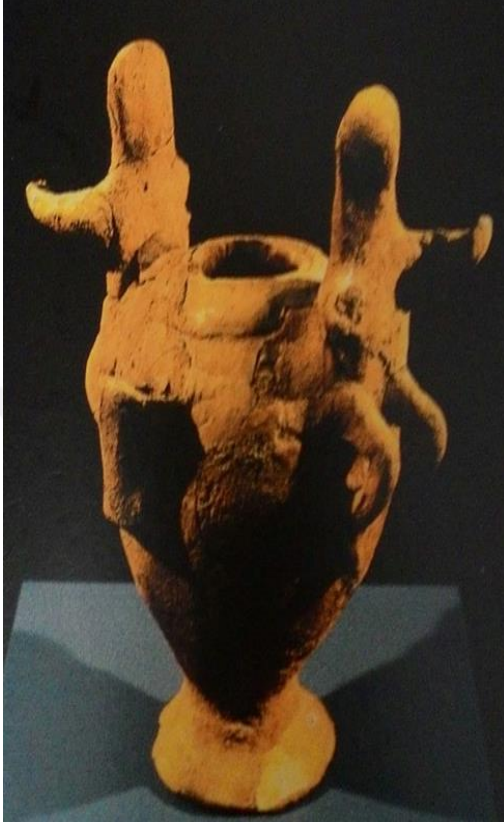
Ek-15

Bu kp Troya II döneminden (yaklaşık 2600-2350) kalma ve burada şimdiye dek bulunan en eski boyalı keramik parçası olarak kabul ediliyor.

Birgıt Brandau., Hartmut Schickert., Peter Jablonka., Resimlerle Troya, 3. Baskı, Arkadaş Yayınevi, 2015, s. 41.

Dikkat çekici biçimsel süslere sahip olan bu kap, Troya III' ün 1998 tarihinde keşfedilmiş olan megaronundan gelmektedir.

Birgit Brandau., Hartmut Schickert., Peter Jablonka., Resimlerle Troya, 3. Baskı, Arkadaş Yayınevi, 2015, s. 45.

Ek-17

Gerek Troya VI, gerekse VIIa için karakteristik olan bir keramik türü, çömlekçi çarka üzerinde üretilen koyu renkli “gri Minyas keramiği” idi.

Birgıt Brandau., Hartmut Schickert., Peter Jablonka., Resimlerle Troya, 3. Baskı, Arkadaş Yayınevi, 2015, s. 64.

Ek-18

Yaklaşık on santim büyüklüğündeki bu tunç heykelcik, Troya VIIa döneminin aşağı kentinde yer alan bir evde bulunmuştur.

Birgit Brandau., Hartmut Schickert., Peter Jablonka., Resimlerle Troya, 3. Baskı, Arkadaş Yayınevi, 2015, s. 93.

Ek-19

Troya kazıları.

Heinrich Schliemann, Troya' dan İda Dağı' na Troas'ta Yolculuk, 1. Baskı, Say Yayınları, 2014, Ekler

Ek-20

Troya kazıları.

Heinrich Schliemann, Troya' dan İda Dağı' na Troas'ta Yolculuk, 1. Baskı, Say Yayınları, 2014, Ekler

Ek-21

Troya kazıları.

Heinrich Schliemann, Troya' dan İda Dağı' na Troas'ta Yolculuk, 1. Baskı, Say Yayınları, 2014, Ekler

Ek-22

Schliemann'ın Troya kazısından çıkarttiklarından.

Heinrich Schliemann, Troya' dan İda Dağı' na Troas'ta Yolculuk, 1. Baskı, Say Yayınları, 2014, Ekler

Ek-23

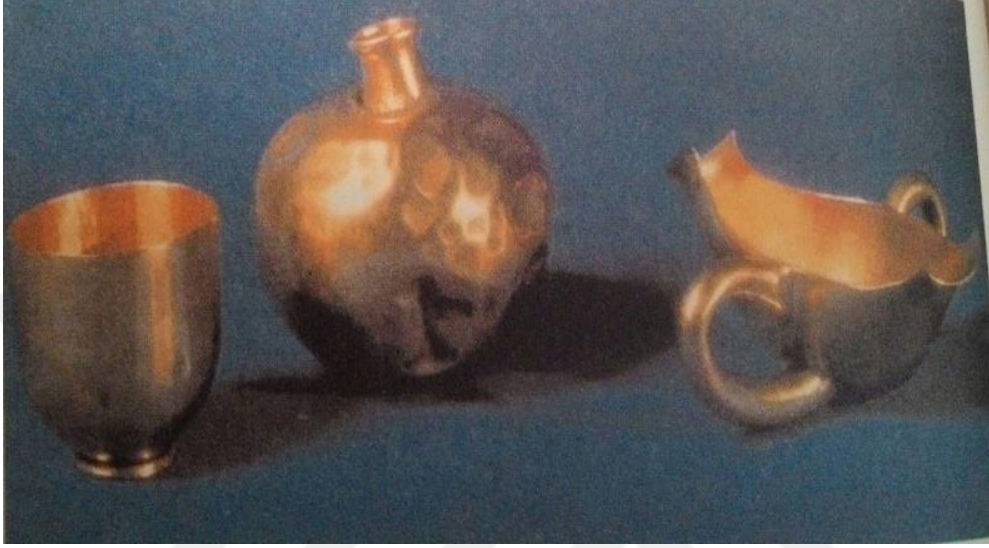
Schliemann, Miken' deki A-kazı alanında beş ölü maskesi bulmuş ve bunları Agamemnon' nun altın maskesi diye adlandırmıştı. Daha sonra bunun hatalı bir saptama olduğunun farkına vardı.

Philip Vandenberg, Priamos' un Hazinesi Heinrich Schliemann Troya' yı Nasıl Buldu?, 1. Basım, Telos Yayıncılık, 2007, s. 237.

Ek-24

Priamos' un hazinesinden örnekler.

Philip Vandenberg, *Priamos' un Hazinesi Heinrich Schliemann Troya' yı Nasıl Buldu?*, 1. Basım, Telos Yayıncılık, 2007, s. 236.

Ek-25

Priamos' un hazinesinden örnekler.

Philip Vandenberg, Priamos' un Hazinesi Heinrich Schliemann Troya' yı Nasıl Buldu?,
1. Basım, Telos Yayıncılık, 2007, s. 236.

Ek-26

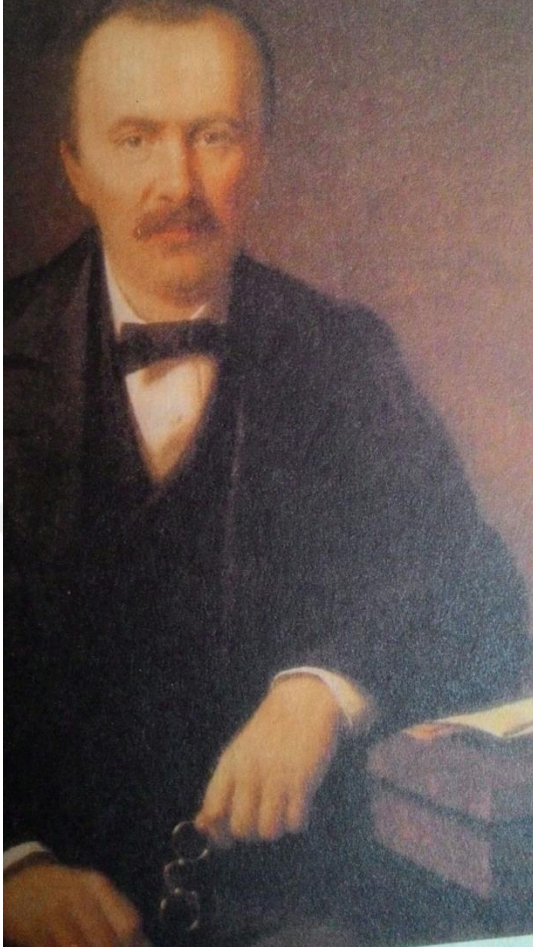
Burada gösterilen parçalar "Hazine C" ye ait olup, Troya II' nin son dönemlerindeki yangın katmanlarında, örneğin bir insan yüzü vazonun içine saklanmış olarak bulunmuştur.

Birgit Brandau., Hartmut Schickert., Peter Jablonka., Resimlerle Troya, 3. Baskı, Arkadaş Yayınevi, 2015, s.35.

Ek-27

Heinrich Schliemann.

Philip Vandenberg, Priamos' un Hazinesi Heinrich Schliemann Troya' yı Nasıl Buldu?,
1. Basım, Telos Yayıncılık, 2007, s. 233.

Heinrich Schliemann'ın karısı Sophia.

Philip Vandenberg, Priamos' un Hazinesi Heinrich Schliemann Troya' yı Nasıl Buldu?, 1. Basım, Telos Yayıncılık, 2007, s. 235.

ÖZGEÇMİŞ

Suna Barış Aydın, 28. 02. 1982 yılında Malatya’da doğdu. Sinop Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünden 2014 yılında mezun oldu. Aynı zamanda Anadolu Üniversitesi Sosyal Hizmetler Bölümünü bitirdi. 2016 yılında başladığı Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında Yüksek Lisans yapmaya başladı. Kendisi evli ve bir çocuk annesidir.

